

Poruka iz Brezovice

TEMELJI DANAŠNJE HRVATSKE SU ANTIFAŠISTIČKI

Aktualno

ZAŠTO BISKUPI ZAOBILAZE JASENOVAC

U zrcalu

FOJBE I FAŠIZAM

TESLIN PUTOKAZ

Točno na 150-tugodišnjicu rođenja Nikole Tesle pred njegovom u ratu spaljenoj i devastiranom, a sada obnovljenom rodnom kućom u Smiljanu kod Gospića održano je prigodno slavlje i otvoren tematski park posvećen izumima i radu jednog od najvećih svjetskih genija.

Odajući priznanje tom velikaru naših korijena, dogadaju su nazočili i najviši dužnosnici Hrvatske i Srbije, te izaslanik američkog predsjednika, dok je UNESCO ovu godinu proglašio Teslinom.

Zapravo, nakon niza godina pokušaja prešućivanja, brisanja ulica s njegovim imenom, pa i miniranjem spomenika, Hrvatska se sada prvi put na primjeren način i atmosferi tolerancije odužila Nikoli Tesli i njegovu djelu. Prisutni politički vođe uz spominjanje znanstvenih zasluga, podsjećali su i na poznatu Teslinu misao o ponosu na srpski rod i hrvatsku

domovinu, ističući je kao putokaz koji trebaju slijediti hrvatsko-srpski odnosi.

U tom su kontekstu sa zadovoljstvom pohvalili uz napredovane međusobne odnose, za koje su predsjednici Stjepan Mesić i Boris Tadić rekli da nakon tragičnih događaja krajem prošlog stoljeća konačno ulaze u normalne tokove. Potvrđila je to i atmosfera tolerancije kojom je odisala i ova svečanost u čast genija iz ličkog Smiljana, a godišnjica rođenja obilježena je u Zagrebu i Beogradu postavljajem spomenika i otvaranjem izložbi o

njegovu djelu.

Slavlju kod Tesline rodne kuće bili su prisutni i predstavnici SABA RH i Sekcije Šeste ličke udarne divizije »Nikola Tesla«, predvođeni potpredsjednikom dr. Vesnom Čulinović Konstantinović, članom Izvršnog odbora mr. Ivanom Fumićem i predsjednikom Sekcije Nikolom Uzelcom.

POUKE POVIJESTI

Na riječkom Filozofskom fakultetu održan je znanstveno-stručni skup na temu »Promišljanje holokausta nakon 60 godina«. Otvarajući raspravu u kojoj je sudjelovalo desetak povjesničara i sveučilišnih profesora, akademik Petar Strčić temu je provukao kroz povijest čovječanstva i upozorio na više primjera uništenja cijelih naroda tijekom proteklih stoljeća, sve do II. svjetskog rata holokausta nad Židovima i genocida nad Srbima od strane Pavelićevog režima, uglavnom zbog materijalnih ali i rasističkih razloga. Kao najgori sadržaj holokausta koji se najviše veže uz ideologiju fašizma i nacizma, naveo je konclogore.

»Ljudi ne uče općenito od povijesti,

pa tako ni od povijesti holokausta, jer da nije tako onda ne bi u suvremenoj povijesti naših prostora oživjela takva i slična politika smrtonosnog etničkog čišćenja i genocida na Ovčari, Srebrenici, Ahmićima«, zaključio je Strčić.

Njegovu upozorenju i apelu pridružili su se i drugi sudionici skupa, uvjereni da su pouke povijesti jedan od najboljih načina i zaloga sretnijeg života i suživota budućim generacijama na nasuprt ponavljanju zla.

Uz znanstvenike, u pripremi skupa i prateće tematske radionice aktivno su se uključili studenti povijesti i maturanti opatijske gimnazije, a podršku raspravi o temi dao je i riječki nadbiskup mons. dr. Ivan Devčić.

Organizaciji Saveza koroških partizana iz Pliberka (Bleiburga) na planinskom vrhu Komelj (Austrija) sredinom srpnja održan je tradicionalni pohod posvećen herojskoj smrti 90 boraca Domnove partizanske čete. Brojnim antifašističkim borcima i simpatizerima iz Koruške, Štajerske i Slovenije i ove se, kao i ranijih godina, u duhu dugogodišnje suradnje i prijateljstva pridružio predstavnik SABA RH, član Izvršnog odbora Eduard Vostrel, podržavši geslo manifestacije - nikad više fašizma i rata.

U ovom broju:

Brezovica -
početak epopeje
str. 4

Politikanstvo
iz Crkve
str. 18/19

Najmlađa
predsjednica
str. 21

Razgovor s dr.
Savom Zlatićem
str. 28/29

Fotografije na 1. strani:

Svečanost u povodu 65. godišnjice osnivanja Sisačkog partizanskog odreda okupila je u Brezovici brojne sudionike NOB-e i uzvanike
(snimio: Z. Herceg)

GLAS

ANTIFAŠISTA DEMOKRATSKE HRVATSKE

Izdavač: Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, Savez društva "Josip Broz Tito", Savez ratnih i vojnih invalida Hrvatske i SUH - Podružnica vojnih umirovljenika, 10000 Zagreb, Pavla Hatza 16. Telefon (01) 48 39 996 i 48 39 997, fax: (01) 48 40 826. Žiro račun: 2360000-1101546344 (Zagrebačka banka) Savjet: Tomislav Badovinac, Milivoj Boroša, Branko Dubravica, Ivan Fumić, Juraj Hrženjak, Lovorka Marinović, Krešimir Piškulić, Zorka Prodanović, i Vesna Teršelić. Uredništvo: Eduard Vostrel (glavni i odgovorni urednik), Bojan Miroslavljev, Petar Raić, Savan Tomašević, Antun Zibar, Zvonko Petrinjak (grafički urednik). Temeljem mišljenja Ministarstva kulture Republike Hrvatske, broj 523-03-1/7-96-01 od 12. 07. 1996. godine, Glas antifašista demokratske Hrvatske smatra se proizvodom iz članka 18 točka 13 Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga. Tisak: "Bankograf" Odranska 18, Zagreb.

Na Dan antifašističke borbe
22. lipnja u šumi Brezovica kod Siska govorili predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, predsjednik SABA RH Krešimir Piškulić i županica Sisačko-moslavačke županije Marina Lovrić

Centralna proslava 65. godišnjice ustanka u Hrvatskoj i Dana antifašističke borbe održana je 22. lipnja ove godine u šumi Brezovica kod Siska gdje je tog datuma 1941. godine formiran Prvi partizanski odred.

Svečanost, koja se odvijala pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske, organizirali su Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i Sisačko-moslavačka županija.

Skup je započeo polaganjem vijenaca i paljenjem svijeća kod spomenika Prvom partizanskom odredu. Uz brojne druge, vijence su položili predsjednik Republike Hrvatske **Stjepan Mesić**, delegacija Hrvatskoga Sabora na čelu s potpredsjednicom **dr. Vesnom Pusić**, ministar obrane Republike Hrvatske **Berislav Rončević**, županica Sisačko-moslavačke županije **Marina Lovrić** i delegacija Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH u kojoj su bili predsjednik SABA **Krešimir Piškulić** i potpredsjednici **dr. Vesna Čulinović** – **Konstantinović**, **Josip Skupnjak** i **Vinko Šunjara**.

U Brezovici su bili i predstavnici braniteljskih udruga, delegacija Hrvatske vojske, predstavnici veleposlanstava, a posebno su srdačno pozdravljene delegacije

Svečano obilježen jubilej ustanka

snimio: Z. HERCEG

Gosti i drugi sudionici svečanosti

antifašističkih boraca Slovenije i Bosne i Hercegovine kao i delegacija talijanskih partizana iz Varesea.

Poslije himne »Lijepa naša« u izvođenju KUD »Zeleni brojeg« na skupu je govorila županica Sisačko-moslavačke županije Marina Lovrić istakavši da je ponosna što sudjeluje u obilježavanju jednog od najvećih i najznačajnijih hrvatskih praznika – Dana antifašističke borbe. Na taj dan prije 65 godina upravo na ovom mjestu u šumi Brezovica kod Siska osnovan je Prvi partizanski odred u Europi tada porobljenoj od nacističkih i fašističkih sila.

Ta, prva iskra oružanog otpora postala je povijest koju s ponosom baštini hrvatski narod, rekla je županica Lovrić i naglasila da antifašizam nema nacionalne, rasne,

političke, vjerske ili druge granice i okvire. Tekovine antifašističke borbe ugrađene su i u hrvatski Ustav kao temeljni i najviši političko – pravni akt naše države. Te vrijednosti dužni smo provoditi i provodimo, rekla je Marina Lovrić naglašavajući da to Sisačko-moslavačka županija čini i kao kolijevku antifašističkog otpora.

Na generaciji mlađih političara i dužnosnika je zadaća da ponajprije među mladima promiču demokratske vrijednosti Europe u čije su temelje utkane vrijednosti antifašističkog pokreta kao trajna opomena i brana bilo kojem totalitarizmu, zaključila je Lovrić.

Na skupu je potom govorio predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske Krešimir Piškulić.

Govoreći na svečanosti predsjednik Republike Stjepan Mesić je naglasio da je antifašistička borba u Hrvatskoj bila općenarodna borba, vođena zbog oslobođenja, a ne primarno zbog ostvarenja ovih ili onih političkih ciljeva. Istina je, na čelu antifašističkog pokreta stajali su komунисти, ali većina antifašista nisu bili komunisti, upozorio je Mesić.

U dijelu kulturno-umjetničkog programa nastupio je dramski umjetnik Enes Kišević i recitirao pjesme **Vladimira Nazora** »Čamac na Kupi« i **Jure Kaštelana** »Lijepa si zemljo moja«.

Mješoviti pjevački zbor »Lira« pod vodstvom dirigenta Roberta Homena izveo je pjesmu »Nabrusimo kose« **Pavla Markovca**, zatim »Pjesmu slobodi« **Ivana Matetića Ronjgova** te na kraju poznatu pjesmu »Šume, šume, najljepša vam hvala«.

Savan Tomašević

Delegacija SABA RH položila je vijence kod spomenika Prvom partizanskom odredu

Početak epopeje kojom se s pravom ponosimo

♦Krešimir Piškulić: Ovdje se uči povijest koja je rekla NE nacionalnoj i vjerskoj mržnji, koja je rekla NE zločinima nad čovjekom

Na današnji dan prije 65 godina gotovo cijela Europa je stenjala pokorena. Ovdje, u ovim šumama, u neposrednoj blizini Siska započela je jedna od epopeja kojom se s pravom ponosimo.

Ovdje su sisački antifašisti i komunisti formirali 22. lipnja 1941. godine Prvi partizanski odred na čelu s **Vladom Janićem Capom**. Nekoliko dana kasnije neviđeni ustaški teror na Baniji, Kordunu i Lici nad golorukim srpskim narodom dovodi do ustanka u Srbu 27. srpnja.

Današnji praznik antifašističke borbe simbol je najsnažnijeg otpora Hrvatske s ostalim zemljama bivše Jugoslavije, namjeri uništenja civilizacijskih tekovina Europe i svijeta.

Ovdje započinje udruživanje hrvatskih, srpskih i ostalih ustanika, čiji mali partizanski odredi uskoro izrastaju u brigade, divizije i konačno korpuze.

Ovdje se uči povijest, koja je rekla NE nacionalnoj i vjerskoj mržnji, koja je rekla NE zločinima nad čovjekom. Ta nas je povijest dovela do pobjede u drugome svjetskom ratu i svrstala na stranu antifašističke savezničke koalicije. **Na toj je povijesti slobode i prava ljudi zasnovana i današnja zajednica Europskih naroda.**

S iskrenim zadovoljstvom ističem da na ovoj proslavi zajednički odaju počast tisućama palih u tom strašnom ratu još živi pripadnici Narodnooslobodilačke vojske i Branitelja Hrvatske.

Svi pokušaju udruženih Nijemaca, Talijana, ustaša i četnika da se ustanak uguši doživljavaju neuspjeh. Hrvatska je, kao ni jedna druga zemlja u bivšoj Jugoslaviji, ali ni u Europi, imala veliki oslobođeni teritorij i vojsku u pet korpusa. Pod sigurnom rukom Tita, a u okvirima savezničke koalicije, ostvarena je veličanstvena pobjeda i osuđeni su planovi okupatora.

O toj pobjedi ne govorimo radi pobjedničkog slavlja. Ne, o njoj govorimo jer bez nje bili bi ostvareni četnički planovi velike monarhističke Srbije u kojoj bi preživjeli Hrvati zbog ustaških zločina bili podređeni, bez prava i na nacionalno ime.

Nasuprot tome Hrvatska je izborila u ratu svoju slobodu, svoj nacionalni identitet, svoj parlament – ZAVNOH koji proglašava Federalnu Hrvat-

sku državu. Time je dokazala da postoji samo jedna Hrvatska, nasuprot NDH koja je okupatorska tvorevina protiv hrvatskog naroda. Samo ova ZAVNOH-ovska Hrvatska je mogla osigurati da su vraćeni matici domovini Hrvatskoj - Istra, Rijeka, otoci, međimurje i Zadar.

Zato, ovdje mladi trebaju učiti istinu o jednoj generaciji koja je ostavila duboki trag u našoj novijoj povijesti, a koju bi neki povjesničari zadojeni profašističkim idejama najradije danas izbrisali iz svijesti naroda. Znanost im to neće dozvoliti.

Nije to prvi put da se povijest pokušava falsificirati, pa čak da se i zlodjela pojedinaca u II. svjetskom ratu, kao i u Domovinskom ratu, pripisuju časnim borcima NOR-a i cijeloj generaciji časnih branitelja u Domovinskom ratu.

Obilježavajući početak teških borbi potjećamo na ogromne patnje i žrtve naših seljaka, radnika, cijele jedne generacije mладости. Oni su svojom žrtvom izborili slobodu, pravdu, toleranciju i ravnopravnost spolova, nacionalnu i vjersku ravnopravnost. Njima, kao i borcima u Domovinskom ratu koji su obranili slobodu Hrvatske dužni smo da te vrijednosti čuvamo i njegujemo i da ih usadimo u svijest mlađih naraštaja.

Ovaj veličanstveni otpor fašizmu, zlu i nepravdi, organizirala je KPH u okviru KPJ kojemu je načelno bio karizmatski lik **Josip Broz Tito**. Tito je bio cijenjen vojskovođa i neponovljiv državnik. I danas ga velika većina građana Hrvatske smatra najvećim državnikom i najzaslužnjom čovjekom u hrvatskoj povijesti. U Titovo doba Hrvatska je ostvarivala najvišu stopu gospodarskoga rasta pretvarajući se iz zaostale agrarne zemlje u srednje razvijenu industrijsku zemlju, doguravši do praga postindustrijskog društva. Milijuni su stekli svoj dom i struku i živjeli u miru dugih 45 godina. Negirati te povjesno utvrđene istine

U ime SABA RH govorio je predsjednik Krešimir Piškulić

mogu samo zlonamjerni pojedinci. I to je jedan od načina neoustaških pokušaja da se istina zamijeni lažu i da se davno izgubljeni rat naknadno dobije, izvrtnjem povijesnih činjenica i manipuliranjem velikim žrtvama naroda.

Žrtava je bilo na obje strane, ali pokušaji relativiziranja niti mogu biti, niti su naučni pristup povijesti. Stoga naše žaljenje za žrtvama nema ograničenja, žalimo za svim žrtvama, ali posebno poštovanje pripada onima koji položiše svoje život u fašističkim logorima i u borbi za slobodu Hrvatske protiv fašizma, kao i onima koji su izginuli na strani antifašističke koalicije u nadčovječanskoj borbi za mir i slobodu.

Narodu ostaje povijest jednog vremena u kojem je velika većina Hrvata stala i ostala na pravoj strani teško izborivši svoju slobodu i čast.

Ovdje smo se našli da odamo poštu sedamdesetmorici učesnika Prvog partizanskog odreda. Od toga broja 39 ih je položilo svoj život u toku rata. Ostali su u ovih šezdesetak godina podlegli posljedicama rata i biološkim zakonima.

Samo četvero iz toga stroja su na životu. Imam čast izvršiti prozivku danas još živih ratnika Sisačkog partizanskog odreda. **Katica Kušec**, jedina ovdje prisutna, zatim **Vera Majer**, **Mihajlo – Krešo Majer** i **Mika Šipiljak**.

Hrvatska se danas može dići svojom borbom na strani saveznika, a želja je još živih boraca NOR-a da i vlasti Hrvatske države to potvrđuju svojim odnosom prema njima.

Sisački odred je preteća općeg ustanka

Ovdje smo da bismo se sjetili događaja od prije 65 godina, događaja koji je označio prekretnicu u hrvatskoj povijesti i kojim su udaren temelji na kojima, u krajnjoj liniji, počiva i današnja Hrvatska. Ovdje smo da bismo se prisjetili šačice hrabrih ljudi koji su, u trenucima kada je naci-fašistički ratni stroj pustošio Europom, posegnuli za oružjem da bi rekli: NE.

Sisački odred bio je preteća općeg ustanka koji će ubrzo potom, mada različitim intenzitetom, buknuti praktično na cijelom području bivše Jugoslavije. Antifašistička borba, narodno-oslobodilačka borba, spasila je čast našega naroda, spasila je čast Hrvata u vremenu kada se na našoj strani našlo i onih koji su bili spremni ići ruku pod ruku s okupatorima, provoditi njihovu politiku i stati na stranu terora i najgrubljeg gaženja ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i civilizacijskih normi.

Ono što je prije šest i po desetljeća započelo upravo ovdje, naći će svoj nastavak u ustanku koji je upravo u Hrvatskoj bio najuspješniji, koji je upravo u Hrvatskoj privukao najviše pristaša i koji je upravo u Hrvatskoj rezultirao i najvećim oslobođenim teritorijem u okupiranoj Europi. Ponavljam: upravo ovdje, u Hrvatskoj.

I još nešto: bio je to ustank kojemu je na čelu stajao Hrvat Josip Broz, čovjek kojega će povijest zapamtiti pod imenom: Tito.

U proteklih petnaestak godina bili smo, na žalost, svjedocima pokušaja, čak vrlo agresivnih, da se ponovo piše povijest Drugoga svjetskog rata na ovim prostorima. Bili smo, reći ću to krajnje jasno, čak i grubo, svjedocima pokušaja da poraženi u Drugome svjetskom ratu naknadno poraze pobjednike i da svoj tadašnji poraz pretvore u kasnu pobjedu. To nećemo nikada dozvoliti – zbog povijesne istine, ali i zbog naše budućnosti.

Temelji današnje Hrvatske su antifašistički, oni su čvrsti i nećemo nikome dozvoliti da ih ruši. Kažem još jednom: nikada i nikome.

Oduprijet ćemo se nastojanju da se negira značenje oslobodilačke borbe, da se laže o toj borbi, da se ocrnuju oni koji su je vodili i izvojevali. A bili su to istinski heroji, heroji koji zaslužuju da ih se sjećamo i da im odajemo počast.

Oslobodilačka borba vodila se u Hrvatskoj u specifičnim uvjetima. Ne

♦*Stjepan Mesić: Ono što je prije šest i pol desetljeća započelo upravo ovdje u Hrvatskoj rezultiralo je i najvećim oslobođenim teritorijem u okupiranoj Europi*

samo da je vođena na području s mješovitim stanovništvom, nego je vođena usporedno protiv nacističkih i fašističkih okupatora, ali i protiv njihovih domaćih saveznika.

No, ono što je najvažnije: to je doista, u punom smislu riječi, bila općenarodna borba, vođena zbog oslobođenja, a ne primarno zbog ostvarenja ovih ili onih političkih ciljeva. Upozoravam na te činjenice, jer se one nerijetko nastoje dovesti u pitanje. A dobro znamo s kojim ciljem.

Istina je, na čelu antifašističkog pokreta stajali su komunisti, ali većina antifašista nisu bili komunisti.

Samo ovdje vođena je borba kojom se nije dirigiralo iz savezničkih prijestolnica, samo ovdje izrasla je oružana sila koju su Saveznici na Teheranskoj konferenciji s razlogom priznali i odlučili pomagati. Bilo je, neću poreći, i na pobjedičkoj strani stvari koje se nisu smjele dogoditi, bilo je i zločina, pa i masovnih.

Ali, za razliku od fašizma i nacizma koji su zločin i u ideji, i u realizaciji te ideje, antifašizam je u svojoj ideji čist, antifašizma se nitko ne treba sramiti, mada se mora priznati da je i u njegovim redovima tu i tamo bilo zločinaca i zločina. Sve, međutim, ima svoj povijesni kontekst.

Ima ga Jasenovac gdje se sustavno, često na upravo nezamislive načine ubijalo ljudi samo zato što su bili Srbi, Židovi, Romi, ili pak Hrvati koji su se usudili misliti drugačije od kvislinške vlasti.

Svoj povijesni kontekst ima i Bleiburg. Tamo su partizanskim snagama Saveznici predali veliku šaroliku skupinu vojnika i civila, Hrvata, Srba, Crnogoraca i Slovenaca, ustaša, domobrana, četnika i bjelogardejaca, skupinu koja se povlačila pod borbom, odbijajući predaju punih tjedan dana nakon što je Drugi svjetski rat bio završen.

Predsjednik Mesić za govornicom

Mada je među njima bilo dosta onih koji su zasluzivali kaznu, pa i smrt, ono što se događalo poslije Bleiburga ne može se nikako odobriti. Ali, ne smije se ni falsificirati.

Pa tako u prvome redu treba raskriti s pričom da se poslije Bleiburga smisljeno i sustavno likvidiralo Hrvate. Da se likvidiralo, da tako kažem, po nacionalnome ključu. To naprosto nije istina. Likvidiralo se, a ponavljam: svaka likvidacija neprijatelja bez suda je apsolutno neprihvatljiva, bez obzira na njegovu nacionalnost.

I Hrvate, i Srbe, i Crnogorce, i Slovence. I ustaše, i četnike, i bjelogardejce.

Dakle bila je to osveta pobjednika nad neprijateljem koji nije htio prihvatići poraz i predaju, neprijateljem koji nije položio oružje ni tjeđan dana nakon kapitulacije i koji je, da bi olakšao svoj bijeg, povukao u povlačenje i velik broj civila.

Ono što treba osuditi i odbaciti, mi osuđujemo i odbacujemo. Ali, falsifikate ne prihvaćamo. Laž, povjesna laž, ne smije dobiti pravo građanstva u našem društvu.

Na laži o prošlosti ne može se graditi budućnost. A ova zemlja i njezini ljudi imaju budućnost. Moraju je imati, zaslužili su da je imaju – i davnom Narodno-oslobodilačkom borborom i Domovinskim ratom iz nedavne prošlosti.

Hrvatska budućnost je Europa, ujedinjena Europa, sazdana na temeljima antifašizma, demokracije, tolerancije, poštivanja i ostvarivanja ljudskih i manjinskih prava.

Hrvatska budućnost je Europa u kojoj će granice spajati, a ne razdvajati, u kojoj će nacionalne manjine biti mostovi povezivanja, a ne izgovor za vodenje ratova.

Čestitke u povodu Dana antifašističke borbe

Stjepan Mesić, predsjednik Republike Hrvatske

IZNIMNA ULOGA HRVATSKIH ANTIFAŠISTA

»Prije šest i pol desetljeća odvazna skupina ljudi koja će u povijest ući kao »Sisački odred« najavila je svojom oružanom akcijom opći ustanak koji će ubrzo potom zahvatiti cijelu Hrvatsku.

U sklopu osobodilačkog pokreta što se razvio na području bivše Jugoslavije, hrvatski borci, uz pripadnike srpskog naroda u Hrvatskoj, odigrali su iznimno značajnu ulogu.

Antifašistička borba omogućila je Hrvatskoj da kraj 2. svjetskog rata dočeka na strani savezničkih sila – pobjednica. Antifašizam je ugrađen i u temelje današnje samostalne hrvatske države. 22. lipnja je dan kada se svi sjećamo početaka puta koji će nas u ne tako dalekoj budućnosti odvesti u ujedinjenu Europu i odajemo počast svima koji su se nesrećno žrtvovali u borbi protiv fašizma, a za hrvatsku slobodu – kako u Narodnooslobodilačkoj borbi, tako i u Domovinskom ratu.«

Od četvero još živih boraca Prvog partizanskog odreda na svečanosti je bila Katica Kušec (u društvu predsjednika Mesića i dr. Vesne Pusić), poručivši da bi proslava u Brezovici »trebala postati tradicija, jer mladima treba reći istinu«

Dr. Ivo Sanader, predsjednik Vlade

Antifašizam je civilizacijsko opredjeljenje

»Antifašizam je kao civilizacijsko opredjeljenje utkan u temelje samostalne, demokratske Republike Hrvatske. Šezdeset i pet godina nakon pristupanja antifašističkoj koaliciji, moderna Hrvatska država temelji se na načelu pravednosti i

vladavini prava, poštivanju ljudskih i manjinskih prava, socijalno-tržišnom gospodarstvu te na toleranciji, odbacujući svaki ekstremizam i radikalizam. Republika Hrvatska, uključena u suvremene europske tokove, spremna je ravnopravno

sudjelovati u rješavanju europske budućnosti. U ime Vlade Republike Hrvatske i svoje osobno svim građankama i građanima Republike Hrvatske čestitam Dan antifašističke borbe.«

Vladimir Šeks, predsjednik Hrvatskog sabora

U Hrvatskoj najsnažniji antifašistički pokret

»Obilježavajući državni blagdan – Dan antifašističke borbe, podsjećamo na značaj i ulogu Hrvatske u borbi protiv nacističkog i fašističkog okupatora u Drugom svjetskom ratu kao i na još uvijek nedovoljno priznatu činjenicu da je na teritoriju Hrvatske djelovao jedan od najsnažnijih antifašističkih pokreta u tadašnjoj okupiranoj Europi.

Na današnji dan odajemo i počast svim hrvatskim građanima koji su se u ime čovječnosti aktivno uključili u borbu protiv jednog od najvećih zala novije povijesti, i koji su u odlukama ZAVNOH-a postavili temelje državne suverenosti na kojima je izgrađena i današnja, suvremena i demokratska Hrvatska. Antifašizam – a to znači: demokracija, sloboda,

tolerancija, solidarnost, odbacivanje svih vrsta ekstremizama i totalitarizma – je kao civilizacijska tekovina upisan i u temelje današnje Europe, čije demokratske stećevine i vrijednosti dijeli i prihvata Republika Hrvatska.

Svim građankama i građanima Republike Hrvatske čestitam Dan antifašističke borbe!«

Nećemo dopustiti reviziju povijesti

•Ispred spomenika revoluciji naroda Moslavine govorili predsjednik RH Stjepan Mesić, župan Bjelovarsko-bilogorske županije Damir Bajs i predsjednik UABA Garešnice Milan Ivančević

Zajednica antifašističkih boraca i žantifašista Bjelovarsko - bilogorske županije i udruge antifašističkih boraca i antifašista Garešnice organizirali su, u povodu Dana antifašističke borbe i 65. godišnjice ustanka u Hrvatskoj, svečanost u Podgariću kod spomenika revolucije naroda Moslavine.

Na tom skupu, na koji su mnogi doputovali autobusima sa svečanosti u Brezovici, položeni su vijenci i cvijeće na spomenik poginulima, a potom je govorio predsjednik UABA Garešnice **Milan Ivančević** podsjećajući na početak i razvoj ustanka u Moslavini 1941. godine protiv okupatora i domaćih izdajnika.

U ustanku i Narodnooslobodilačkoj borbi masovno su sudjelovali pripadnici hrvatskog i svih naših naroda i narodnosti, pod vodstvom **Josipa Broza Tita** - jednog od najvećih antifašističkih boraca u svijetu, rekao je Ivančević. Mi antifašistički borci, civilizacijski i demokratski opredjeljeni građani, poručujemo da ćemo se najoštire suprostavljati svakom

pokušaju revizije povijesti antifašističke borbe, poručio je Ivančević.

Govoreći na svečanosti župan Bjelovarsko-bilogorske županije **Damir Bajs**, koji je bio i pokrovitelj ovog skupa, izrazio je zadovoljstvo što se upravo tu u Moslavini održava tako značajan skup u povodu Dana antifašističke borbe. Stanovnici našeg kraja znali su što treba činiti u borbi protiv fašizma u II. svjetskom ratu. I mi moramo činiti sve da se o tim dñima govori istina jer se Hrvatska tada opredjelila za antifašizam, a to znači i za demokraciju i jednak prava za sve.

Ne treba dopustiti da se ikad više dovede u pitanje povijesna antifašistička opredjeljenost Hrvatske, naglasio je Damir Bajs, podsjećajući da je borba protiv fašizma bila temelj na kojem je formirana Hrvatska. To valja isticati

zbog sadašnjih i budućih generacija, zaključio je Bajs.

Obraćajući se sudionicima ovog skupa predsjednik RH **Stjepan Mesić** posebno je naglasio da istina o antifašističkoj borbi u Hrvatskoj mora pobijediti.

»Danas je jedan od onih dana kada istina treba slaviti pobjedu, kada se sjećamo početaka borbe u kojima su pobjedene sile zla i kada se, punih 65 godina nakon toga, borimo da istina o toj borbi ne bude prešućena.«

»Bez istine o prošlosti nema budućnosti. Za našu budućnost borili su se prije više od šest desetljeća pripadnici Narodnooslobodilačke vojske. Za istinu o njima i njihovoj borbi borimo se mi danas – da bi smo osigurali njihovo mjesto u povijesti, ali i svoje sutra.«

Proslava Dana antifašističke borbe u Podgariću organizirana je na mjestu gdje je 1967. godine podignut spomenik revoluciji po zamisli istaknutog umjetnika **Dušana Džamonje**, kod hotela »Vila Garić« u ambijentu pored jezera i borove šume.

S.T.

snimio: Z. HERCEG

Počast Ivanu Bačku

Jedan od nosilaca organizacije skupa u Podgariću, član Predsjedništva UABA Garešnice Ivan Bačak preminuo je od posljedica infarkta svega pola sata prije početka skupa. O tome je, otvarajući svečanost, prisutne obavijestio predsjednik UABA Garešnice Milan Ivančević.

Iznenedeni takvim događajem, s tugom, minutom šutnje svi se odali počast Ivanu Bačku koji je imao 59 godina i jedan je od mlađih članova Udruge antifašističkih boraca i antifašista Garešnice.

Diplomirani ekonomista Ivan Bačak istaknuti je političar u Moslavini, a u dva mandata, kao član Hrvatske seljačke stranke, bio je i načelnik općine Velika Trnovitica.

Predsjednik UABA Garešnice Milan Ivančević otvara svečani skup

Vraćena Titova spomen-ploča

U povodu 22.lipnja – Dana antifašističke borbe na željezničkoj stanici u Velikom Trgovišću, nakon 14 godina, vraćena je spomen - ploča kojom je obilježen "Titov odlazak u svijet".

S te je željezničke stanice mladi 15-godišnji Josip Broz vlakom krenuo iz Zagorja na izučavanje bravarskog zanata u Sisak. Spomen - ploča u Velikom Trgovišću postavljena je 1987.

Veliko Trgovišće

godine, a skinuta je 1992., po naputku Hrvatskih željeznica. U obrazloženju je bilo rečeno da se ploča skida zato što bi zbog nje moglo doći "do incidentnih situacija".

Znakovito je, međutim, da je ove godine Titova spomen - ploča poslije toliko vremena ipak ponovo postavljena i to u Tuđmanovom rodnom selu.

Na Tuhobiću se okupio velik broj sudionika NOB-e i štovatelja antifašističke borbe

BILI SMO ZAČETNICI ANTIFAŠIZMA

Više od tisuću Primoraca i ove su godine Dan antifašističke borbe i 65. godišnjicu ustanka protiv fašizma obilježili na legendarnom Tuhobiću, u organizaciji županijskog Saveza antifašističkih boraca i antifašista i UABA Rijeke i Bakra. Pokrovitelj manifestacije bila je Županija, a pomoć su pružila i spomenuta dva grada.

Obraćajući se okupljenima, građanačelnici Bakra i Rijeke, **Tomislav Klarić** i **Vojko Obersnel**, podsjetili su da se 1941. godine grupa hrabrih mladih ljudi uspela na Tuhobić i krenula u borbu, u kojoj smo izvojevali slobodu i na odlukama ZAVNOH-a stvorili osnove za hrvatsku državnost, čija je samostalnost obranjena u Domovinskom ratu.

Predsjednik Županijskog Saveza UABA **dr. Marko Pavković** istakao je zasluge Josipa Broza Tita i Narodnooslobodilačke vojske za prisajedinjavanje Istre, Rijeke i otoka matici domovini, a dožupan **Luka Denona** da je osnivanjem Sisačkog partizanskog odreda upravo Hrvatska bila začetnica antifašizma na ovim prostorima.

Prazničke čestitke uputili su i načelnik Vinodolske općine **Ivica Crnić**, potpredsjednik Županijskog saveza UABA **Stjepan Starčević** i predsjavnik goranskih UABA **Miljenko Fak**, poručujući da se više treba raditi s mladima da se tradicije NOB-e ne zaborave.

A.Z.

JEDINA ISTINA

Primorci su velikim pljeskom pozdravili prisustvo i riječi narođnog heroja **dr. Slavka Komara**, koji je bio organizator ustanka na području Sušaka. Podsjecajući na svoj dolazak 1. rujna 1941. godine, izbjegavši iz NDH koja ga je osudila na smrt, kazao je da je taj grad već bio organiziran za otpor okupatorima, što je potvrđila i prva bitka u kojoj su kod Stalka sušački i vinodolski partizani izvojevali pobjedu nad talijanskim fašistima. Komar je također ocijenio neprihvatljivim današnje pokušaje da se antifašistički pokret dijeli na demokratski i komunistički, što nije točno. Jedina je istina da postoji samo jedan antifašistički pokret, kojeg su inicirali komunisti, a narod prihvatio.

NE SMIJEMO ZABORAVITI TRADICIJE NOB-e

Okupljeni na legendarnom Lukovu, više stotina antifašističkih boraca i drugih građana, kao i predstavnici udruga branitelja iz Domovinskog rata i lokalnih vlasti Crikveničko-vinodolskog kraja, Gorskog kotara i otoka Krka, proslavili su Dan antifašističke borbe polaganjem vijenaca na spomenik i odavanjem počasti palim borcima NOR-a.

Predsjednik UABA Crikveničko-vinodolskog kraja **Mato Koščić** evocirao je početke

borbe Primoraca i Gorana za obranu i

oslobodenje domovine, kao i sudjelovanje u antifašističkoj koaliciji, na što je narod i danas ponosan,

Tu povjesnu istinu, dodaо je dožupan **Luka Denon**, nitko ne može mijenjati. Masovna sudjelovanja naroda u toj borbi svjedoči ne samo o antifašističkom opredjeljenju od prvog dana oslobodilačke borbe, nego i na odanosti antifašističkim temeljima i vrijednostima suvremene Hrvatske i Europe.

Proslava i druženje na Lukovu

OD ODREDA DO KORPUSA

◆Svečanosti u organizaciji UABA Slavonije i Baranje prisustvovali i predstavnici stranih veleposlanstava i antifašističkih udruga iz Vojvodine

U organizaciji Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Osječko-baranjske županije, na prostoru spomen-područja Batina obilježena je 65. obljetnica antifašističkog ustanka u Republici Hrvatskoj i Dan antifašističke borbe. Nakon izvođenja himne položeni su vijenci i odana počast poginulim borcima i žrtvama fašističkog terora, uz prisustvo službenih delegacija, uzvanika i brojnih građana Slavonije i Baranje.

Pozdravljajući sudionike svečanosti, predsjednica Osječke udruge ABA **Ema Biliškov** podsjetila je na prve ustaničke dane, rekavši da se nakon okupacije, uspostave NDH i ustaškog terora narod digao na ustank, odazivajući se pozivu KPH i formirajući prve partizanske odrede koji su postali okosnica NOB-e i narasli do brigada i korpusa. Pose-

bno je pozdravila prisustvo izaslanstva Županije i Grada Osijeka,

Odavanje počasti poginulim suborcima

koje su predvodili **dr. Nedjeljka Bosanac** i **Branko Lacković**, kao i predstavnike veleposlanstava Rusije i Ukrajine **dr. Borisa Medvedeva** i **Nikolaja Džugunova**. Zahvalila se i na sudjelovanju delegacija antifašističkih udruga iz Požege, Sombora, Subotice, Apatina, Borova i Trpinje.

O značaju antifašističkog ustanka u ovom dijelu Hrvatske govorili su sudionici NOB-e **Jovo Nišević** i **Bragoje Vujić**, ističući da je samo dobro organiziranom borbom bilo moguće uspješno se suprostaviti nadmoćnjem neprijatelju i izvojevati slobodu.

U prigodnom programu nastupili su učenici osnovne škole Draž-Batina, članovi KUD-a »Branko Radičević« iz Darde, tamburaški orkestar »Biseri« iz Kneževih Vinograda i kantautor **Miroslav Ilić** iz Bilja.

Osječka udruga antifašističkih boraca obilježila je jubilej ustanka i Dan antifašističke borbe polaganjem vijenaca kod spomenika poginulim borcima i žrtvama fašističkog terora u centru Osijeka.

Dragutin Grabar

Vijenci na spomen-obilježjima

◆Komemoracija na Gradskom groblju i kod spomenika u Turčinu

Predstavnici Grada Varaždina, Varaždinske županije, Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Varaždinske županije te Društva »Josip Broz Tito« položili su vijence kod spomen-kosturnice na varaždinskom groblju, obilježivši na taj način Dan antifašističke borbe, 22. lipnja, te 65. godišnjicu ustanka u Hrvatskoj.

U ime Grada vijence je položio dogradonačelnik **Ivan Meseš**, dok je Županiju predstavljao član Poglavarstva **Alan Košić**. U ime SDP-a prisutne su bile predsjednice Županijske i Gradske organizacije stranke **Dubravka Biberdić** i **Nada Zadravec**, te predsjednik Županijske organizacije Foruma mladih SDP-a **Daniel Brkljač**. U ime Zajednice udruga antifašista vijenac je položio **Tito Grah**, dok je **Štefica Novak** predstavljala Društvo »Josip Broz Tito«.

Predstavnici Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista uputili su se potom prema Turčinu, gdje su položili vijenac na spomen-obilježje vezano uz 28. lipnja 1941. godine, kada je donešena odluka o podizanju narodnog ustanka u ovome kraju. Vjenac je također, u ime Općine Gornji Kneginec, položio zamjenik načelnika **Damir Keretić**.

Predstavnici Varaždinskih Toplica položili su vijence na spomenike borcima NOB-e u Toplicama, Svibovcu i Poljani Donjoj, gdje su se susreli s još živim sudionicima antifašističke borbe.

Š.G.

Polaganje vijenaca na spomenik u Turčinu

Međimurci su odali počast žrtvama u II. svjetskom ratu

Snažna partizanska logistička baza

• Zahvaljujući antifašizmu Međimurje je vraćeno matici Hrvatskoj

Kod spomen - obilježja »Međimurski partizani« u Svetom Jurju u Tmju održana je središnja svečanost obilježavanja 22. lipnja, Dana antifašističke borbe. Središnjoj svečanosti uz građane i rodbinu poginulih u antifašističkoj borbi te izaslanstva Međimurske županije, prisustvovala su i izaslanstva općine D. Kraljevec, Udruge antifašističkih boraca i antifašista Međimurja koji su položili vijence na spomen-obilježje.

I u Međimurju je u ljeto 1941. godine na dvjema lokacijama, u šumi Zelenbor i Škarje, pokrenut otpor prema mađarskom okupatoru koji je u razdiobi teritorija današnje Hrvatske među fašističkim silama nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije anektirao kraj i pripojio ga Mađarskoj. Kako je istaknuo u govoru Zvonko Golub, predsjednik Udruge

antifašističkih boraca i antifašista Međimurske županije, Međimurje mora biti i te kako zahvalno Narodnooslobodilačkom pokretu i antifašističkoj borbi jer je nakon završetka rata i protjerivanja okupatora vraćeno matici domovini.

-Iako kod nas nisu za vrijeme II. svjetskog rata vođene velike ratne operacije, Međimurje je bilo snažna partizanska logistička baza, kako za »regрутiranje« boraca za Kalnički partizanski odred, tako i za izvođenje raznih saboterskih akcija i diverzija da se okupator ne osjeća sigurno u našem kraju. Krajem 1943. godine i početkom 1944. u Međimorju započinje izvođenje nekoliko akcija u kojima je uglavnom sudjelovao međimurski bataljun Kalničkog partizanskog odreda koji je u nekoliko navrata zadao žestoke udarce mađarskom okupatoru.

Oko 2.000 ljudi iz Međimurja na različite načine izravno je osjetilo strahote II. svjetskog rata, a njih gotovo 250 poginulo je u borbama u različitim jedinicama NOB-a - naglasio je Golub i u svom govoru istaknuo važnost očuvanja tekovina antifašističke borbe, jer je zahvaljujući antifašizmu Međimurje vraćeno matici Hrvatskoj.

Zamjenik župana Mladen Križajić istaknuo je antifašizam kao sastavni dio hrvatskog Ustava i i tekovina na kojoj je utemeljena Hrvatska kao moderna država koja zna vrednovati zasluge NOB-a, a donačelnik općine D. Kraljevec Zlatko Horvat podsjetio je da je Međimurje antifašističkim pokretom pokazalo da ne prihvata mađarsku vlast i da oduvijek pripada matici domovini.

Z.D.

Šibenik

POČAST POGINULIMA

U povodu Dana antifašističke borbe i Dana državnosti delegacija Šibensko-kninske županije i Grada Šibenika, na čelu sa županom Dujom Stanićem i gradonačelnicom Nedom Klarić, položila je vijence i zapalila svjeće na Središnjem križu i Spomen-kosturnici palim borcima NOR-a na gradskom groblju Kvanj. Na taj način odana je počast poginulim braniteljima iz Domovinskog rata i žrtvama antifašističke borbe.

M.M.

Velika Gorica

HEROJIMA U ČAST

Za Dan državnosti 25. lipnja i Dan antifašističke borbe 22. lipnja članovi Gradskog vijeća i Poglavarstva Velike Gorice, izaslanstvo Zagrebačke županije, te predstavnici udrug proisteklih iz Domovinskog rata, položili su vijence i zapalili svjeće na goričkom groblju, kod spomenika u Kurilovcu i vojarni Josip Zidar u Velikoj Buni. Na taj način odana je dužna počast svima koji su živote dali za obranu suvereniteta Republike Hrvatske. Izaslanstva su položila vijence i kod središnjeg križa i kosturnice na Gradskom groblju, te kod spomenika na Plesu i u Čičkoj Poljani.

ZAJEDNIČKA POČAST BORCIMA I BRANITELJIMA

♦Položeni vijenci na sva spomen-obilježja iz NOB-e i Domovinskog rata

Vijenci su zajednički položeni na spomenike iz NOB-e i Domovinskog rata

Metković

PRVI PUT (1)

♦Gradske vlasti položile vijenac na spomenik u gradskom parku

U povodu Dana antifašističke borbe predstavnici Gradskog vijeća i Gradskog poglavarstva Grada Metkovića položili su u gradskom parku cvijeće pred spomenik poginulim u II. svjetskom ratu. Ovo je prvi put u novoj Hrvatskoj kako se u Metkoviću pred ovaj spomenik polaže cvijeće nakon što je nedavno očišćen i uređen.

Pučišća

PRVI PUT (2)

Prvi put u 15 godina općina Pučišća, u kojoj je u rujnu HDZ preuzeo vlast od SDP-a, nije sa Savezom antifašističkih boraca suorganizirala obilježavanje Dana antifašističke borbe, 22. lipnja. No, SAB je sam organizirao polaganje vijenaca na spomen-obilježja, a pridružilo im se stotinjak mještana. HDZ je pokušao organizirati paralelnu svečanost, ali su ih mještani bojkotirali.

Delegacije Grada, predstavnici političkih stranaka u Gradskom vijeću i udruga proizašlih iz Domovinskog rata ove su godine u povodu Dana antifašističke borbe i Dana državnosti po prvi put zajedno obišli sva spomen-obilježja iz NOB-e i Domovinskog rata, položivši cvijeće na Gradskom groblju, spomeniku na Glavici, Spomeniku hrvatskim braniteljima i prvom hrvatskom predsjedniku **dr. Franji Tuđmanu**.

Delegacije Grada Makarske položile su vijence za poginule antifašiste i na spomen-obilježjima u Makru, Velikom brdu i Kotišini, a sjećanje na antifašističke borce održano je i u Brelima.

Sudionici svečanosti u Makarskoj posebno su pozdravili odluku gradskih

vlasti, koje su uoči praznika dale urediti okoliš oko Spomenika revolucije, koji je već godinama bio u potpuno devastiranom stanju. Naime, cijeli spomenik ponovno je obojen i promijenjene su razbijene ploče, a s obzirom da je nedavno uvršten u kulturnu kartu grada, zasigurno će obnova uskoro obuhvatiti i vraćanje teksta stihova za sve poginule u NOB-i.

Centralnu proslavu Dana antifašističke borbe makarski SDP organizirao je ispred PŠRD Arbun, gdje se okupilo mnogo više ljudi nego ranijih godina, uz odaziv i brojnih predstavnika antifašističkih udruga i simpatizera iz susjednih općina, kao i Omiša, Splita, Kaštela i Sinja.

M. K.

Nedešćina

CVIJEĆE ZA POGINULE DALMATINCE

Polaganje cvijeća poginulim Dalmatincima

U povodu dana oslobođenja Nedešćine, načelnik općine **Srećko Mohorović**, predsjednik Vijeća **Severino Franković** i predsjednik nedešćanskog ogranka udruge antifašista **Aldo Pamić**, položili su cvijeće na spomenik palim partizanima iz Dalmacije, koji su poginuli u akciji oslobođenja Nedešćine.

SJEĆANJE NA PALE ANTIFAŠISTE

♦Položeni vijenci i zapaljene svijeće na grobljima i spomen-obilježjima iz II. svjetskog rata

Valpovčani su na gradskom groblju odali počast poginulima

Upovodu Dana antifašističke borbe izaslanstvo Grada Belišća, članovi Gradskog vijeća i Gradskog poglavarstva položili su vijenac i zapalili svijeće kod obeliska ispred Palače Gutmann. U izaslanstvu Grada Belišća, koje je predvodila dogradonačelnica **Marija Ilić**, bili su predsjednik Gradskog vijeća **Milan Salajić**, **Dragica Jančikić**, **Zoran Uranjek** i **Josip Milić**.

Clanovi SDP-a i HNS-a također su položili vijenac i upalili svijeće na groblju u Belišću kod zajedničke grobnice palih sudionika u Narodnooslobodilačkom ratu.

U zajedničkoj grobnici pokopano je 69 boraca koji su sudjelovali u prosincu 1944. u neuspjelom forsiranju Drave kod Bistrinaca i Belišća.

Izaslanstvo Grada Valpova položilo je vijenac za antifašiste Valpova poginule u Drugom svjetskom ratu. Kod centralnog križa na valpovačkom groblju vijence su položili izaslanstvo Grada Valpova na čelu s gradonačelnikom **Radoslavom Jurićem** i Gradske organizacije SDP-a

na čelu s predsjednikom gradske organizacije **Darkom Tivanovcem**.

Izaslanstvo općine Petrijevci u kojem su bili načelnik **Ivo Zelić** i zamjenik predsjednika Vijeća **Zdenko Furlić** prvi su put položili vijence i zapalili svijeće kod križa na petrijevačkom njesnom groblju. Š.M.

Slatina

VRATITE ANTIFAŠISTIČKI SPOMENIK

♦Inicijativa branitelja iz Domovinskog rata

Utokviru obilježavanja Dana anti-fašističke borbe održana je prva memorijalna utrka od Slatine do Sopja koju je organizirao pokretač inicijative za vraćanje srušenog spomenika žrtvama fašističkog terora u Sopju **Ivan Benković** iz Orahovice.

- Na tom spomeniku bilo je uklesano 40-ak imena stradalih tijekom 2. svjetskog rata, a među njima je bio i moj djed. Bio sam razočaran kada sam video da je taj spomenik srušen i smatram da bi ga se sada trebalo vratiti. Hrvatski sam branitelj iz Domovinskog rata i volio bih da se na isti spomenik dodaju i imena **Josipa Novoselca** i **Zlatka Karafe**, dvojice hrvatskih branitelja koji su poginuli u Domovinskom ratu - rekao je Benković, kojem su se u tome i utrci na dionicu dugoj 13 kilometara pridružili **Željko Zeks**, **Predrag Vujić**, **Mario Zeman** i **Zlatko Repinac**.

Na spomenik žrtvama fašističkog terora u središtu grada položeni su vijenci. U izaslanstvu Gradskog vijeća i poglavarstva te političkih stranaka bili su gradonačelnik **Ivan Roštaš**, predsjednik Gradskog vijeća **Željko Stipanić** i dogradonačelnik **Branko Šimunović**, izaslanstvo Udruge antifašista i boraca Slatine činili su **Stjepan Šarko** i **Stevo Carević**, a Vijeće srpske nacionalne manjine **Mladen Kulić** i **Đorđe Jaić**.

Ž.P.

Sudionici memorijalne utrke Slatina - Sopje

Gerovo

USPJELA AKCIJA

♦Članovi Udruge, pretežno mlađe dobi, uredili spomen-obilježje u centru naselja

Članovi Udruge antifašističkih boraca Čabra i žitelji Gerova sudjelovali su u akciji uređenja spomen-obilježja u centru naselja. Po riječima predsjednika Udruge **Dragutina Vrusa**, sudjelovalo je desetak članova, pretežito mlađe dobi, koji su uspjeli realizirati planirano te danas ovaj spomenik izgleda posve drugčije. Udruga planira uskoro urediti i spomenik internircima u Malom Lugu, a zatim na red dolaze ostali. Primjerice spomenik u Tatinskoj dragi, spomen-kosturnica na Milavovom vrhu ali i brojni drugi. Dio aktivnosti provest će se u suradnji s pojedinim gospodarskim subjektima poput šumarija, no veći dio izvest će samostalno.

U čabarskom kraju, kaže Vrus, mnogo je spomen-obilježja koja traže pojačano održavanje. Ovaj je kraj poznat po revolucionarnoj prošlosti, a posebno raduje podatak da tijekom proteklih desetak i više godina nije zabilježen nijedan slučaj uništenja ili devastacija spomen-obilježja iz II. svjetskog rata.

M.Z.

Komemoracija na Boninovu

♦Vijence položile, uz ostale, županica i dubrovačka gradonačelnica

Dan antifašističke borbe - 22. lipnja, koji se ove godine obilježava u povodu 65. objetnice početka ustanka, obilježen je komemoracijom koju je organizirao Grad Dubrovnik pred Spomen-grobnicom boraca NOR-a na Boninovu.

Uz prisustvo brojnih antifašističkih boraca, antifašista i građana među kojima su bile **Mira Buconić**, županica Dubrovačko-neretvanska s dožupanima **Mišom Galjušom** i **Ivicom Karamatićem** i **Dubravku Šuicu**, gradonačelnica Dubrovnika, prigodno je govorio **mr. Pavle Bakarić**, član Predsjedništva Udruge antifašističkih boraca i antifašista Dubrovnika. Uz ostalo je rekao da je antifašizam Hrvatsku svrstao u zemlje pobednice II. svjetskog rata i ostavio duboke ljudske vrijednosti ugrađene u Ustav Republike Hrvatske i osvježene prošlogodišnjom Deklaracijom o anti-fašizmu, donesenou u Saboru RH.

»Nema te snage ni moći, ni pored ponekih nemilih dogadaja, koji mogu prekriti, zamijeniti doprinos hrvatskog naroda u povijesti borbe protiv fašizma.

Soboli

♦Sjećanje na tragediju nestanka jednog sela i njegovih žitelja

»Svi smo ovdje došli pokloniti se onima koji su žrtvovali svoje živote, što nas obvezuje da nikada to ne zaboravimo. Nepunih pedeset godina poslije fašizam se opet nadvio nad hrvatskim narodom, ali zahvaljujući hrvatskoj mladosti domovina je obranjena, kao i od strane njihovih djedova i očeva pola stoljeća prije toga. Neka se aveti fašizma nikada ne vrate, a svi mi se možemo ponositi antifašističkom borbom zahvaljujući kojoj danas Hrvatska postoji«, istaknuo je župan primorsko-goranski **Zlatko Komadina** na svečanom komemorativnom skupu kod spomen-obilježja u Sobolima.

Krvave nedjelje 12. srpnja 1942. godine, talijanski su okupatori počinili nezapamćeni zločin na ovim prostorima, strijeljavši 108 zarobljenih mještana, među kojima je najmladi imao 16, a najstariji 60 godina. Cijelo selo je spaljeno zajedno s njegovih 370 kuća i 124 gospodarske zgrade, u talijanske logore

Podrška udrugama

U povodu praznika s delegacijama antifašističkih udruga susrele su se, na gradskoj i županijskoj razini, čelnice lokalnih vlasti. Delegacije su ih izvestilo o radu udruga i problemima na koje nailaze, jer - kako su rekli - unatoč prošle godine usvojenoj saborskoj Deklaraciji odnos prema antifašizmu i antifašistima još nije zadovoljavajući. Ilustrirali su to odnosom prema obnovi uništenih i oštećenih spomenika iz NOB-e. Naveli su primjer Spomenika borcu, rad kipara **Frana Kršinića**, koji je od još nepoznatih počinitelja srušen i uništen 1992. godine. Dubrovačka gradonačelnica **Dubravka Šuica** podržala je zahtjev za obnovu tog spomenika, svrstanog među kulturna dobra pod zaštitom RH. Veću podršku radu šest udruga s područja županije obećala je i županica **Mira Buconić**.

Možemo biti ponosni što je hrvatski narod bio sudionik te najbrojnije korporacije u povijesti ljudskog roda, koja se je borila protiv fašizma i pobijedila ga«, rekao je mr. Bakarić. Na Spomen-grobnici boraca NOR-a položeni su vijenci Dubrovačko-neretvanske županije, Grada Dubrovnika, Udruge civilnih invalida II. svje tskog rata, Gradske organizacije SDP Dubrovnik i Udruge antifašističkih boraca i antifašista

Dubrovnik koja je položila vijenac i na groblju poginulih branitelja Domovinskog rata.

Nakon komemoracije održana je svečana sjednica Predsjedništva Udruge dubrovačkih antifašista na kojoj su dodijeljena priznanja i zahvalnice Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske zaslужnim pojedincima i društvima.

V.M.

Ponosimo se antifašističkom borbom

generaciju, koja je pozvana u budućnosti očuvati uspomenu na podhumske žrtve.

P.S.

Poljana

PARK BORCA

Park Vice Matešina, sudionika i stradalnika NOB-a, svečano je otvoren u Poljani. Park se nalazi na zemljištu koje su članovi obitelji Matešin, čiji je rod bio Vice Matešin, darovali općini Preko tijekom ove godine, a zauzvrat ga je općina uredila. U parku se nalazi Matešinova bista koju su postavili njegovi suborci nakon II. svjetskog rata. Uoči otvaranja parka održana je i sveta misa, prigodni govor održao je načelnik općine Preko **Ante Jerolimov**, a cijeli događaj su uveličali članovi kulturno-umjetničkog društva »Sv. Mihovil«.

V.I.

VELIKI DOPRINOS POBJEDI

Ucentru Požege 3. lipnja okupili su se preživjeli borci VI. slavonskog udarnog korpusa, kao i brojne delegacije drugih ratnih jedinica NOVH, a pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike **Stjepana Mesča**.

Obilježavanje 65. obljetnice ustanka u Hrvatskoj i 63. obljetnice Korpusa organizirala je Sekcija VI. korpusa i Udruga antifašističkih boraca Požege, koja je i pripremila kulturno-umjetnički program.

Interes za ovu proslavu među borcima u Slavoniji bio je veoma velik. **Antun Magić** se kao predsjednik Sekcije korpusa najviše i založio za njegovo obilježavanje. Ogranom doprinos uspjehu proslave doprinijela je i Udruga antifašističkih boraca Požege, a posebno njen predsjednik **Borivoje Zarić**. Uspjehu proslave u mnogome su doprinijeli i mladi Požege koji su izveli bogat kulturno-umjetnički program.

Skup je pozdravio župan Požeško-slavonske županije **Zdravko Ronko** ističući značaj NOB-e za Hrvatsku u II. svjetskom ratu i danas.

I predsjednik SABA RH **Krešimir Piškulić** je u svom pozdravu istakao značaj NOB-e za Hrvatsku, ali i sadašnje stanje u Hrvatskoj u odnosu na antifašizam i antifašiste. Posebno je naglasio odnos organa vlasti Republike Hrvatske prema borcima NOR-a. Istakao je na šutnju administracije, odnosno Vlade

♦Svečanost u povodu 63. obljetnice VI. slavonskog udarnog korpusa

Susret antifašista na glavnom Trgu u Požegi

glede naših prava, ali i ukupnog položaja nas boraca u Hrvatskoj, koji odbijaju čak i da prime naše predstavnike.

O borbenom putu i značaju VI. Slavonskog korpusa veoma je nadahnuto i dokumentirano govorio Antun Magić. Istakao je da je Požega imala važno mjesto tokom NOB-e, jer su iz tog grada krenule i prve akcije, a kasnije je u okolini Požege bilo sjedište brojnih ustanova NOV i pokreta ukupno. Naglasio je važnost VI. slavonskog korpusa za pobjedu u II. svjetskom ratu na ovim prostorima. Korpus je djelovao širom Hrvatske i tadašnje Jugoslavije, ali najviše na magistralnoj pruzi Zagreb-Beograd. Kroz korpus je prošlo preko 80.000 boraca. Djelatnost

korpusa nije se ograničavala samo na vojne akcije, već i na privrednom, kulturnom, zdravstvenom i drugim područjima, koja su dovela do stvaranja nove vlasti, ali i pravednijeg društva u cijelosti. U Slavoniji je bila najbolje organizirana zdravstvena služba i skrb o borcima što je veoma pozitivno djelovalo na borce.

U ime Predsjednika Republike Hrvatske skupu se obratio izaslanik **Borislav Vučković**, koji je dokumentirano iznio što je sve za Hrvatsku značila i što danas znači antifašistička borba. Na svečanosti su bili gradonačelnik Požege **Cesarin**, predstavnici Hrvatske vojske, branitelja, kao i niz drugih građana.

mr. sc. Ivan Fumić

Zadar

VIJENAC SA ZADRŠKOM

♦Zadarske gradske vlasti prvi put se uključile u obilježavanje Dana antifašističke borbe, ali samo kod sponnika bez zvijezde petokrake

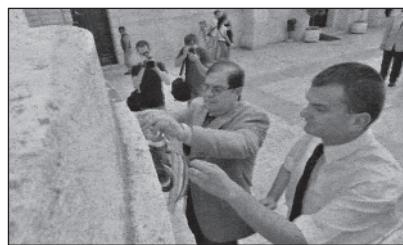
Nakon niza godina izbjegavanja zadarske su se gradske vlasti na čelu s HDZ-om, zajedno s HIDROM, prvi put uključile u obilježavanje Dana antifašističke borbe. Položili su vijenac na spomen-ploču postavljenu na Narodnom trgu u čast Svetog Krševana. Ali, ne i podno križa sa zvjezdom petokrakom na gradskom groblju, gdje su vijence položili i počast poginulima u Drugom svjetskom ratu odali predstavnici zadarske Udruge antifašističkih boraca i antifašista zajedno s predstavnicima političkih stranaka. Odbijanje da im se pri-druži zadarski gradonačelnik **Živko Kolega** objasnio je riječima da »neće polagati vijenac pod zvjezdom koja je obilježe totalitarizma i pod kojom se

1991. razarao Zadar«. Još je dodao da za takav stav »nije dobio nikakvu kritiku od čelnštva HDZ-a, odnosno Ive Sanadera« koji, nota bene, kao i drugi čelnici te stranke i državni dužnosnici, bez zadrške polaže vijence i kod antifašističkih spomenika s ugraviranom zvjezdom petokrakom, tim simbo-

lom Narodnooslobodilačke borbe.

Postupak i obrazloženje gradonačelnika zadarska Udruga antifašističkih boraca i antifašista u javnom je priopćenju odbaciла као чин »neuvazavanja i grubog vrijedanja odredbi Ustava RH i saborske Deklaracije o antifašizmu koje pozivaju na čuvanje i unapređivanje antifašističke stećevina, vrijednosti i opredjeljenja hrvatskog društva«.

»Pod zvjezdom petokrakom kao simbolom antifašističke borbe u II. svjetskom ratu poginuo je i velik broj hrvatskih antifašista i te žrtve zaslужuju našu trajnu pažnju i poštovanje«, poručili su zadarski antifašisti predvođeni predsjednikom udruge **Brankom Lovrinom**. A.Z.

Gradonačelnik polaže vijenac na spomen-ploču u centru Zadra

DOGOVOREN ORUŽANI OTPOR

♦U šumi Abez, kod spomenika posvećenog sastanku kotarskih komiteta KPH Gline, Vojnića i Vrginmosta, na kojem je 19. srpnja 1941. godine dogovoren početak oružanog ustanka, položeni su vijenci i cvijeće

Ušumi Abez kraj Vrginmosta (Gvozd) pod rukovodstvom sekretara CK KPH Rade Končara i člana CK KPH Josipa Kraša održano je 19. srpnja 1941. godine partijsko savjetovanje predstavnika CK KPH i kotarskih komiteta KPH za Glinu, Vojnić i Vrginmost radi pokretanja naroda Banije i Korduna u oružani ustank. Tim je povodom kod spomenika u obliku okruglog stola (autor Zdenko Kolacio) upriličen komemorativni skup, položeni su vijenci i cvijeće a brojna skupina boraca, članovi antifašističkih udruga te ostali uzvanici iz Zagreba, Karlovca, Vojnića, Gvozda (Vrginmosta) odali su počast poginulima u NOB.

Prisutnima su govorili dvojica sudionika ratnog savjetovanja, narodni heroji Rade Bulat i Milutin Baltić (sastanku su prije 65 godina još prisustvovali: Ranko Mitić, Žarko Čuić, Stanko Opačić Čanica, Mile Manojlović Gedžo, Stanko Maslek i Branko Nikoliš). Među uzvanicima bili su i Josip Skupnjak, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, mr. Ivan Fumić, član Izvršnog odbora SABA RH, Adam Dupalo, član Komisije za očuvava-

nje tradicija NOB SABA RH, Čedomir Višnjić, pomoćnik ministra kulturne, Stanko Jani, pomoćnik ministra za more, turizam, promet, razvoj i obnovu, Branko Jovičić, načelnik općine Gvozd, Jelka Glumičić, predsjednica Građanskog odbora za ljudska prava Karlovac.

Čestitajući 65. obljetnicu ustanka naroda Hrvatske prisutnima svečanog komemorativnog skupa, Josip Skupnjak, potpredsjednik SABA RH, uz ostalo je istaknuo:

- *Nalazimo se na mjestu gdje je prije 65 godina održano povjesno partijsko savjetovanje koje je imalo veliki značaj za razvoj ustanka u ovim krajevima. Odmah po okupaciji naše zemlje od strane njemačko-talijanskih okupatora i njihovih slugu ustaša i četnika, vršeni su neviđeni zločini i represalije nad srpskim stanovništvom, Romima, Židovima i Hrvatima antifašistima. Narod ovih srpskih krajeva od prvih dana ustanka*

Borci kod spomenika u šumi Abez

uključio se u NOB Hrvatske koju su od uvijek smatrali svojom domovinom. Usporedo sa stvaranjem partizanskih jedinica stvarana je i narodna vlast...

Kolovoza 1941. godine na području Petrove gore dolazi nekoliko istaknutih komunista i španjolskih boraca Hrvata, koji zajedno s domaćim komunistima Srbinima i Muslimanima, podižu narod na oružani otpor. Već 4. listopada 1941. godine u Petrovoj gori počinje raditi prva partizanska bolnica, a krajem listopada ovdje je konstituiran Glavni štab Hrvatske.

B. M.

snimio: Z. HERCEG

Kerestinec

ISHITRENA AKCIJA

♦Komemorativni skup u povodu 65. obljetnice proboga antifašista i komunista iz ustaškog logora

Pologanjem vijenaca i cvijeća na spomenik poginulima i komemoracijom obilježena je u Kerestincu 65. obljetnica proboga logora - antifašista i komunista iz ustaškog logora.

Okupljene je pozdravio Alojz Cvetković, predsjednik UABA Samobor, a komemorativni skup vodio je Petar Raić, tajnik SABA RH.

Vijence i cvijeće su položili i počast odali delegacije Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, ZUABA GZ i ZZ, UABA Samobora, Jastrebarskog i Zaprešića, poglavarstva Samobora i Svete Nedelje, Socijaldemokratske partije i Socijalističke radničke partije. Obljetnici proboga prisustvovali su Marica Jelinić, dogradonačelnica Samobora, Ines Balent, načelnica Svete Nedelje sa suradnicima, predstavnici vlasti iz Stupnika, delegacija Društva »Josip Broz Tito« iz Samobora i Sekcije 7. banjanske divizije te stotinjak antifašističkih boraca i poklonika antifašizma, među

kojima smo zamijetili i velik broj mladih.

Evocirajući uspomene na herojske pothvate logoraša, Vladimir Jurak, član Izvršnog odbora SABA RH i predsjednik ZUABA GZ i ZZ, istaknuo je da je noću između 13. i 14. srpnja 1941. godine grupa od 111 komunista i antifašista napala ustašku stražu logora i oslobođila se. Međutim, zbog slabo organiziranog prihvata, oni su opkoljeni i nakon sukoba sa žandarmerijom i ustaškim snagama većina je uhvaćena i pobijena.

U zamku Kerestinec je od 18. svibnja 1941. godine bio koncentracijski logor. U njemu su ustaše držali zatvorene istaknute antifašiste. Među njima bila je brojna skupina komunista uhićenih od vlasti Cvetković-Maček koja je predata travnja 1941. godine njemačkim okupatorima i ustašama. Iz logora dovedeni su u Zagreb i strijeljani 9. srpnja 1941. godine Božidar Adžija, Ognjen Prica, Ivo Kuhn, Zvonimir Richtman, Ivan Korski, Viktor Rosenzweig, Alfred Ber-

gman, Sigismund Kraus, Otokar Keršovani i Simo Crnogorac.

Ostali zatočenici, spoznavši da su kao taoci osuđeni za likvidaciju, razoružali su 13. srpnja ustaške stražare i izvršili probor. Probojom iz logora rukovodili su Divko Budak i Andrija Žaja. Zbog slabosti u vanjskoj organizaciji bijega od 94 sudionika spasilo se samo njih 14, dok su ostali pobijeni u borbi, neki izvršili samoubjstvo, a neki uhvaćeni i strijeljani na gubilištu Dotrščina – njih 44.

Akciju je temeljito pripremio CK KPH preko MK Zagreb, s tim što je za njen izvođenje odredio noć 15/16 srpnja 1941. godine. Međutim, MK Zagreb na svoju ruku, tj. bez suglasnosti CK KPH, izveo je akciju dva dana ranije, bez dovoljnih priprema, poglavito u odnosu na prihvata zatočenika što je dovelo do neuspjeha. Tako je primjerno organiziran i izведен probor logoraša završio tragično, zbog propusta Mjesnog komiteta KPH Zagreb u sprezi s Kominternom.

B. M.

ISTINA U OBRUČU

Usezoni »kiselih krastavaca« (kada novine nemaju »hit« teme), okupljanje antifašističkih boraca i antifašista u povodu 65. obljetnice početka oružanog otpora u Baniji, mediji su najavili kao visokorizično. »Štafeta« je nastavljena nakon primjerenog i vrlo dobro organiziranog skupa od strane Udruge antifašističkih boraca i antifašista iz Petrinje, a pod pokroviteljstvom tog grada – u stilu: »Vrući skup«, »Kontroverzna proslava Dana ustanka u Banskem Grabovcu...«

Koordinacije udruga iz Domovinskog rata Sisačko-moslavačke županije podgrijavale su »dugo toplo ljeto« smatrajući da se radi o provokaciji budući da je, kako tvrde, »23. srpnja 1990. godine u Banskem Grabovcu, na istome mjestu, osnovana teroristička Srpska demokratska stranka«. Oporba u Petrinji je tražila da se zabrani skup.

Mr. sc. Ivan Fumić

NA PRAVOJ STRANI

Govoreći na skupu u Banskem Grabovcu, član Izvršnog odbora Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, **mr. IVAN FUMIĆ**, među ostalim je istaknuo:

Već sredinom srpnja 1941. godine legendarni Vasilj Gaćeša i Adam Mraković započinju prvim osnaženim akcijama suprotstavljući se teroru koji provodi ustaška vlast, osobito nad Srbima, Židovima i Romima ali i Hrvatima antifašistima. Naravno, danas ustaški sljedbenici to nastoje opovrgnuti. Čak neki govore da danas Srbi slave ustanak iz 1991. godine protiv Hrvatske! Rasprave o tome da su Srbi krenuli u borbu protiv terora, jednako je netočna kao i one da su se digli isključivo na poziv KPJ. Oba su povoda bila bitna za njihovo uključenje u otpor...

Mi, antifašistički borci, smo 1991. godine, uz ratnu histeriju doživjeli i brojne napade na NOB, našu baštinu, naša prava i nas ponaosob. Trebalo je puno truda da se taj crni nacionalistički val suzbije i da se u Hrvatskoj ponovno afirmiraju antifašistički principi. Mi smo kroz NOB izvojevali pretpostavke za samostalnost današnje Hrvatske koju su branitelji tokom 1991-1995. godine realizirali.

♦Kod spomen-obilježja palim žrtvama ustaškog terora položeni vijenci i cvijeće, evocirana sjećanja na početak oružanog otpora u Baniji te odata počast stradalima – partizanima, a i narodu tog kraja

Ako netko nešto ne zna – valja pitati onoga tko zna, informirati se i svoja stajališta javnosti predočiti argumentirano, bez manipuliranja, jer – povijesne činjenice ostaju. Na skupu u Banskem Grabovcu nije obilježena

»još jedna obljetnica ustanka protiv fašizma« već početak oružanog otpora u Baniji u sklopu brojnih manifestacija diljem Hrvatske što se odvijaju u povodu jubilarne 65. obljetnice ustanka u Hrvatskoj. Svim »usijanimглавama« na znanje i ravnjanje: u šumi Abez kod Vrginmosta (Gvozd) 19. srpnja 1941. godine odlučeno je da ustanak na Baniji i Kordunu počne 23. srpnja. Kotarski komitet KPH Gline razrađuje tu odluku na sastanku 21. srpnja i planira nekoliko akcija istovremeno.

Potpuni uspjeh postigla je grupa od 42 ustanika iz Sela Vlahović, Gornji Drenovac, Veliki Šušnjar, Liščani i Bansi Grabovac pod komandom Vasilja Gaćeše i Adama Mrakovića Dmitrovića koja je napala općinu, željezničku stanicu i ciglanu u Banskem Grabovcu. U noći 23/24. srpnja odred Vasilja Gaćeše likvidirao je trojicu ustaša, a ostale zarobio. Zaplijenjeno je 11 pušaka, oko tisuću metaka i dvadesetak pištolja. Ustaše su nakon uspjele partizanske akcije, odmah 24. i 25. srpnja 1941. godine spalili sela Vlahović, Bansi Grabovac, Ravno Rašće, Drenovac i druga naselja uz masovna ubijanja žitelja. Stradalo je 1285 mještana Srba na pragu svojih kuća! U svom bijesu i nemoći protiv ustanika, neprijateljske snage palile su i nadalje čitava sela na Baniji, vršile masovna ubijanja i odvodile stanovništvo u logore. Manji dio Banijaca zajedno s grupom partizanskih boraca izvukao se na Šamaricu u zbijeg.

Dakle, u nedjelju 23. srpnja (istog datuma kada je organizirana prva partizanska akcija na Baniji – 1941. godine), kod spomen-obilježja palim žrtvama ustaškog terora položeni su vijenci i cvijeće, evocirana sjećanja na početak oružanog otpora u Baniji te odata počast

stradalima – partizanima, a i narodu tog kraja. Prije svečanog komemorativnog skupa u Banskem Grabovcu, položeni su vijenci kod spomenika Vasilju Gaćeši u Vlahoviću i Vladu Janiću Capi u Sisku.

Okupljenim sudionicima (njih oko petstočetinjak) govorili su petrinjski gradonačelnik **dr. Miroslav Gregurić**, narodni heroj i jedan od organizatora ustanka u Baniji **Milutin Baltić**, potpredsjednica Hrvatskog sabora i predsjednica HNS-a **dr. Vesna Pusić** te član Izvršnog odbora Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske **mr. sc. Ivan Fumić**. Također, skup su pozdravili **Zvonko Belošević**, predsjednik Skupštine Sisačko-moslavačke županije, **Đorđe Komljenović**, dopredsjednik UABA Petrinja i **Gabrijel Malović**, predsjednik ZUABA Sisačko-moslavačke županije.

Među prisutnima zamijetili smo, uz ostale i **Radimira Čaćića**, varaždinske župana, **Mirka Mećavu**, predsjednika Sekcije 7. banjiske udarne divizije SABA RH, **Dragana Pajića**, ratnog komandanta 1. brigade 8. kordunaške divizije, **Nikolu Uzelca**, člana Izvršnog odbora SABA RH, **Adama Dupala**, člana Komisije za očuvanje tradicije NOB SABA RH... U kulturno-umjetničkom programu sudjelovali su, među ostalim i pjevački zbor i folklorna skupina KUD »Prosvjeta« Mali Gradac, a **Aleksandar Šandor Pavići** otpjevao je baladu o Vasilju Gaćeši što ju je uglazbio nedavno preminuli Emil Cossetto, član Savjeta SABA RH.

Nakon svečane komemoracije nastavljeno je druženje boraca, uzvanika i naroda u ugodnom ambijentu uz poneku partizansku i narodnu pjesmu. **B. M.**

U ZNAKU OBLJETNICA

♦Podrška udrugama i poziv za uključivanje mladih u aktivnosti

Izborna skupština Zajednice udruga antifaističkih boraca i antifašista Varaždinske županije okupila je i brojne goste kao dokaz podrške, suradnje i važnosti rada ove organizacije. Među njima bili su župan Radimir Čačić, predsjednik županijske skupštine Vladimir Stolnik, predstavnik SABA RH Antun Magić i drugi.

U 2005. godini realiziran je bogat i raznovrstan program rada koji je bio u znaku obilježavanja 60. obljetnice pobjede nad fašizmom. Članovi udruga iz Varaždina, Novog Marofa, Ludbrega i Ivance s podružnicom u Lepoglavi organizirali su i sudjelovali na niz komemoracija i proslava kao što su bile centralna u Zagrebu, u Lepoglavi, Šemovcu, Jasenovcu, Kalniku i Kumrovcu, a centralna svečanost na nivou grada i županije 9. svibnja u Varaždinskom kazalištu. Značajan događaj za varaždinske borce bio je ponovno postavljanje bisti narodnih heroja F. Bobića, M. V. Abesinke i S. Bubanića-Lektrike, ovaj puta u spomen-parku kod kosturnice na varaždinskom groblju. Sve više pažnje posvećuje se i drugim spomenicima iz NOB-e.

Oko 350 članova, uglavnom starijih i nemoćnih, teško podnosi posljednje događaje koji umanjuju doprinos anti-fašističke borbe u stvaranju Republike

U ime SABA RH priznanje Titu Grahu uručio je Antun Magić

Hrvatske te ukidanje prava boraca i invalida u odnosu na prava sudionika Domovinskog rata.

Gotovo jednak program rada predviđen je i za 2006. godinu, jer se obilježava još jedan značajan događaj iz povijesti kada je prije 65 godina podignut narodni ustanak i započela borba protiv fašizma, ustaštva i drugih neprijatelja naroda Hrvatske. Prijedlog boraca bio

je da se taj jubilej obilježi u Turčinu na nivou Varaždinske županije. Naime, u Turčinu postoji spomen-obilježje u obliku stola i stolica na mjestu gdje je donijeta odluka o podizanju otpora neprijatelju ovog kraja.

U raspravi je najviše riječi bilo o problematiči podizanja spomen-obilježja političkim uznicima u Lepoglavi, o čemu se dosta govorilo u javnosti. Mišljenje je boraca da u Lepoglavi kao gradu simbolu antifašističke borbe i stradanja u ustaškom logoru, nije mjesto spomeniku onima koji su u Lepoglavi robjali radi tih zločina.

U pozdravnom obraćanju gostiju upućena je puna podrška radu udruga i istaknuta važnost antifašističke borbe i očuvanja tradicija iz tih povijesnih dana za Hrvatsku. Također je istaknuta važnost prenošenja istine na mlada pokoljenja i uključivanje mladih u rad udruga.

Na kraju skupštine za predsjednika udruge ponovno je izabran **Tito Grah**, za dopredsjednika **Ivan Skupnjak**, tajnika **Milan Turkalj** a predsjedništvo će sačinjavati još **Dragutin Turčin** iz Ivance, **Gojko Matić** iz Lepoglave, **Šefik Ahmetović** iz Novog Marofa, **Mirko Biškup** i **Ivica Lončarić** iz Ludbrega, **Ciril Grabovec** iz Varaždina i **Zvonko Gregurinčić** iz Trnovca Bartolovečkog.

Za doprinos organizaciji obilježavanja 60. obljetnice pobjede nad fašizmom priznanja Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH primili su **Tito Grah**, **Ivan Skupnjak**, **Štefica Novak**, **Dragutin Turčin** i **Zvonko Gregurinčić**.

Milan Turkalj

Labin

SPOMEN NA TREĆU BRIGADU

♦Raznovrstan i uspješan rad labinske udruge

S pomen-soba III. brigade 43. listarske divizije mora se održati, a ako za postav nema mjesta u muzeju, treba naći novu lokaciju, zaključeno je na skupštini Udruge antifašista Labina. Govoreći o redizajnu muzeja, zbog kojeg je veći dio postava spomen-sobe deponiran u skladište, predsjednik udruge **Ruđero Faraguna** istaknuo je da Grad mora naći rješenje. S tim se složio i **Ercole Golja**, predsjednik Gradskog vijeća.

U izvješću o radu u protekloj godini Faraguna je pozitivnim ocjenjeno donošenje Deklaracije o anti-fašizmu u Saboru, kao i velik uspjeh udruge: postavljanje Titove biste na otvorenom u Labinu te obnovu

spomenika borcima iz Dalmacije na groblju u Nedešćini.

Uz izvješće o radu borci su prihvatali i financijsko izvješće. Tijekom 2005. godine ostvareno je oko 110 tisuća kuna, pri čemu su najveći dio, gotovo 90 tisuća kuna, uplatili sami članovi putem posmrtnog fonda i članarina. Grad i općine dotirali su udrugu s 18 tisuća kuna, a rashodi su iznosili 70 tisuća kuna, rekao je tajnik **Narcizo Ružić**.

Prisutne su pozdravili **Dino Škopac** iz IDS-a, **Enes Suljić** iz labinske Hvidre i **Branko Zulijam** iz UHDDR-a. Skupštini je bio nazočan i **Bruno Miletić** iz UHVDR-a, predstavnik još jedne labinske udruge iz Domovinskog rata. **S.R.**

Politikanstvo iz Crkve

◆ Odnos prema Jasenovcu i antifašizmu u Hrvatskoj, zatim mise na Bleiburgu, Macelju, Jazovki i Golom otoku jasno očituju o kakvom se političkom i povijesnom svrstavanju Crkve u Hrvata još uvijek radi

Nakon što je papa Benedikt XVI. ove godine posjetio Auschwitz, osudio nacističke zločine i molio ispred spomenika žrtvama raznih nacionalnosti i vjera, očekivalo se da će to imati pozitivan odjek i u Katoličkoj Crkvi u Hrvata, a posebno njenom odnosu prema ustaško-fašističkim zločinima u logoru Jasenovac.

Papina posjeta Auschwitzu, međutim, dočekala je predstavnike Crkve u Hrvata »nepripremljene« pa su u nespretnim reakcijama poslje toga zapravo pokazali pravo lice. Izgleda kao da vodećima u crkvenoj hijerarhiji nije odgovaralo da na isti način postupe i odnose prema Jasenovcu, nego su ostali na pozicijama politike i politikanstva koje se desetljećima taložilo i taloži u nekim strukturama Katoličke crkve u Hrvata.

Podsjetit ćemo redom što je poslje Papine molitve u Auschwitzu iz Katoličke crkve u Hrvata rečeno, napisano, priopćeno, gdje se sve i za što molilo i mise služilo, koje se to politikanstvo podmetalo i u tobože vjerske okvire stavljalio.

»Objašnjenje« biskupa Bogovića

Prvo je gospičko-senjski biskup Bogović u izjavi »Jutarnjem listu« 16. lipnja najavio da će hrvatski biskupi služiti misu na Golom otoku. Obzirom da je Goli otok povijesno politička tema i da može poslužiti kao politikantsko podmetanje, datum mise je bio, ni manje ni više, nego 22. lipnja kada se u Republici Hrvatskoj obilježava Dan antifašističke borbe kao državni praznik. Da bi se tom pridalо što veće značenje naglašeno je da će euharistisko slavlje na Golom otoku predvoditi riječki nadbiskup Ivan Devčić, gospičko-senjski biskup Mile Bogović i krčki biskup Valter Župan, a da će koncelebrirati gotovo svi svećenici Riječke i Gospičko-senjske nadbiskupije, koji se okupljaju na tzv. Svećeničkom danu. U obrazloženju, koje može poslužiti samo za naivne, biskup Bogović kaže da se taj datum sasvim »slučajno preklopio s praznikom«.

»Stvorila se izuzetna prilika da

posjetimo Goli otok i na taj način odamo poštovanje nevino stradalima«, obrazložio je biskup Bogović nastojeći sve zamotati i stvoriti dojam u javnosti da se, tobože, ne radi o manipulaciji.

Odgovarajući na pitanje zašto Crkva ne organizira misu i u Jasenovcu, biskup Bogović kaže: »Jasenovac je bio simbol napada i na Crkvu. Naime, Crkva se s tih pozicija veoma žestoko napadala, kao da je ona kriva, pa je na kraju magnum krimen pripisan Crkvi. Jasenovac i dalje ima takav jak prizvuk, barem onih koji ga propagiraju i koji još smatraju Crkvu sukrivcem. Ići u tu sredinu znači, zapravo, ići na nepripremljen teren«.

Izgleda da biskupu nije bilo ni potrebno reći tko su ti koji napadaju Crkvu i nju okrivljuju za Jasenovac i ti koji, kako on reče, »propagiraju« Jasenovac. Upotreba pojma »propagiraju« Jasenovac je jedna od većih uvreda za žrtve u tom ustaško-fašističkom logoru.

Komentator »Jutarnjeg lista« Darko

Pavičić podsjetio je da je Crkva organizirala mise na Bleiburgu, da je i kardinal Bozanić služio misu na Macelju, da se svake godine mise služe na Jazovci, ali da u Jasenovcu nije bilo mise. Pavičić posebno upozorava da je sve »opterećeno činjenicom da je najveća većina klera okrenuta udesno i da će svom političkom svjetonazoru često prepustiti prednost pred kršćanskim poslanjem. Pa je u tome spletu okolnosti Jasenovac još uvijek u velikoj čekaonici«.

Tko manipulira Jasenovcem

U nizu jednostranih reagiranja, koja su potom uslijedila iz Ureda požeškog biskupa Antuna Škvorčević objavljeno je i priopćenje u kojem se tvrdi da Crkva ustvari organizira mise u Jasenovcu, ali ne u Spomen-području gdje se nalazio logor, nego u jasenovačkoj župnoj crkvi i to svake godine u petak prije nedjelje

Zorica Stipetić:

Tko je to okrivljavao Crkvu za strahote u Jasenovcu

Predsjednica Savjeta Spomen-područja Jasenovac dr. Zorica Stipetić javno je reagirala na poruke iz Katoličke crkve i naglasila da je sa zaprepaštenjem pročitala informaciju biskupa Mile Bogovića u kojoj kaže »Nećemo u Jasenovac dok i Crkvu okrivljuju«, kao i služenje mise na Golom otoku i to baš na Dan antifašističke borbe.

»Ta gesta, prepuna značajne simbolike i političkih poruka, može se tumačiti i vrednovati različito, ali će svakako ući u veliku temu političkog svrstavanja Katoličke crkve u novijoj povijesti Hrvatske«, zaključila je dr. Stipetić.

Podsjećajući na riječi biskupa Bogovića da je »Jasenovac simbol napada i na Crkvu«, Zorica Stipetić kaže da su joj poznati razni simboli Jasenovca, ali do sada nije mogla naslutiti da je Jasenovac i »simbol napada na Crkvu«.

»U jasenovačkom ustaškom logoru bilo je i svećenika žrtava, kao i bivših svećenika zloglasnih koljača. Bilo bi za sve korisno da se obznani tko je, kada i kako okrivo Crkvu za strahote Jasenovca, i to tako uvjerljivo da Crkva još ne može prijeći preko toga«, ističe dr. Stipetić.

»Od 2002. godine komemoracije u Jasenovcu pod visokim su pokroviteljstvom Vlade RH, a glavni govornici su naizmjениčno predsjednik Vlade, predsjednik Republike i predsjednik Hrvatskog sabora. U svim tim obraćanjima govorilo se o posve različitoj jasenovačkoj stvarnosti i simbolici. Svi tih godina biskupi su iskreno pozivani i s nadom očekivani, ali je upućivan samo mjesni župnik. Sada je biskup Bogović pokušao objasniti razloge. Oni su antologički«, zaključila je dr. Zorica Stipetić.

Cvjetnice. U priopćenju se zatim navodi da je »Crkva osudila jasenovački zločin«, ali da je ona »u isto vrijeme svjesna osjetljivosti i složenosti toga pitanja te ne želi biti upletena u bilo koje manipulacije, u nadi da dolazi vrijeme kada će se bez ičijih pritisaka moći znanstveno istražiti tamošnji logor, kako za vrijeme II. svjetskog rata tako i nakon njega, i doći do istine«.

Taj, naoko, ispravan i načelan stav, mogao bi biti prihvatljiv kada ne bi skrivač činjenice i namjerno ih zaobilazio. **A radi se o tome da je znanstveno dokazano, poimeničnim popisom žrtava, da je u Jasenovcu na najstrašniji način pobijeno najmanje 80.000 ljudi, a da se zločini i dalje istražuju.** Toliki broj žrtava koje su pobijene samo zato što su pripadale drugoj naciji, vjeri ili političkom opredjeljenju, zastrašujuća je opomena, ali iz crkvenih krugova to nazivaju »manipulacijom« onih koji, »propagiraju« Jasenovac.

U jednom od javnih reagiranja na tekst Pavičića iz Ureda požeškog biskupa rečeno je čak i ovo: »No, on nas vraća na raspravu vođenu sa Savezom antifašističkih boraca Hrvatske 1999. i 2000. godine, koji je također tražio da požeški biskup služi misu na jasenovačkom spome-području, i to na komemoraciji probaja iz logora, dok konačno iz dopisa tog istog Saveza nije postalo jasno da njegovo vodstvo ne razumije što je sveta misa«.

U nastavku priopćenja iz Požeške biskupije servirali su zatim »novu logiku« i »nove principe«, pa su rekli: »Zacijelo Darko Pavičić zna da na samom području jasenovačkog logora nije primjeren spominjati se nedužnih žrtava svetom misom onako kako se to čini na Bleiburgu, u Jazovki i Maceljskoj šumi, koje on navodi kao primjer. Zna, naime, da su u Jasenovcu ubijani prvenstveno Židovi, Srbi, Romi, potom Hrvati, Slovenci i drugi«.

Dvostruka mjerila Crkve

Kad su se već ovako žalosno razotkrili, ali i našli »argument« izvrćući činjenice o Savezu antifašističkih boraca, valjalo bi ih podsjetiti da se SABA RH upravo energično zalaže za znanstveni pristup u prezentiranju istine o Jasenovcu. Ali jednakotako i o Bleibburgu o kojem je istina još dalje od znanstvene valorizacije. Zahvaljujući upravo i sadašnjem Savezu antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske odbačena su prijašnja uveličavanja

Inoslav Bešker:

Dvojica papa znala su da moraju posjetiti Auschwitz

Osvećući se na izjave biskupa Bogovića o tome zašto hrvatski biskupi ne idu u Jasenovac komentator »Jutarnjeg lista« Inoslav Bešker kaže: »Rimski biskupi Ivan Pavao II i Benedikt XVI – smatrali su, pak, da u Auschwitz ne samo da mogu, nego i da moraju, iako je Crkva s tih pozicija žestoko napadana kao da je i ona kriva. Štoviše, univerzalna Katolička crkva je jasno rekla da je uzela u obzir krivnju katolika (i kršćana uopće) za Auschwitz: "Činjenica da se shoah dogodio u Europi, upravo u zemljama duge kršćanske uljudbe, pokreće pitanje o odnosu između nacističkih progona i stavova što su ih kršćani u tijeku više stoljeća gajili prema Židovima". Tako piše u dokumetu koji je Crkva objavila 1988. u pripremama za Veliki jubilej 2000. godine, u sklopu koje je tadašnji papa Ivan Pavao II. u prvu korizmenu nedjelju, izrazio kajanje za sve grijeha počinjene u Crkvi i u njezinu ime. Očito, ni Ivan Pavao II ni Benedikt XVI nisu imali potrebe vaditi se na "nepripremljen teren".

A zašto nije "pripremljen teren" i u Hrvatskoj? Zašto je ovde još sablažnjiv Jasenovac, kao simboličko mjesto genocida nad Žido-

vima? I nad Romima? I djelomičnog genocida nad Srbima?«

Bešker dalje kaže: »Ivan Pavao II je ocijenio da je nacizam bio "apsolutno zlo". I on i njegov naslijednik vide holokaust kao izraz nacističkog poganstva i kao iskaz očite volje da se obraćuna s Božjim Izabranim narodom, a preko njega i sa samim Bogom.«

Je li tu problem za hrvatske biskupe? Prihvataju li ocjenu te dvojice papa? Žele li od te osude amnestirati ustaše? Je li još vide baš ustašku državu kao "ostvarenje tisućljetnog sna", kao Božje djelo, kako ju je na Uskrs 1941. pozdravio blaženi Stepinac. Ili se možda kao olakotna okolnost uzima što u Jasenovcu nisu eliminirani samo Židovi, nego i pravoslavni Srbi? Ili se "samo" ne uspijeva "pripremiti teren" za raspravu o stavovima koje su katolici gradili o pravoslavnima (i pravoslavni o katolicima) kao shizmaticima (raskolnicima)?«

»Može li rasprava o Jasenovcu biti ušutkana činjenicom Golog otoka, koji je također bio apsolutno zlo«, pita Bešker i dodaje da »Goli otok nije bio mjesto genocida, niti je po broju žrtava usporediv s Jasenovcem.«

broja žrtava u Jasenovcu, a uveden je poimenični popis koji je najvjerodstojniji i znanstveno najprihvatljiviji način za utvrđivanje broja stradalih. Znaju u Crkvi, ali prešućuju, da je nedavno upravo SABA RH organizirao znanstveno-stručni skup i o Bleibburgu nastojeći dati svoj doprinos istini. Crkva, međutim, sada je to još jednom nepobitno potvrđeno, za Jasenovac i Bleiburg primjenjuje dvostruka mjerila, pa makar se to kosilo i s temeljnim vjerskim principima i kršćanskim moralom.

E sad, nakon ovoga što rekoše iz Crkve u Hrvata, bilo bi najbolje da onda sami objasne kako to da je papa Benedikt XVI. posjetio Auschwitz i pomolio se upravo tamo gdje je bilo najviše stradalih Židova, a to znači ljudi koji nisu katolici. Stav kakav sada neozbiljno servira Crkva u Hrvata zaobilazi i Papu i Evangelije gurajući u prvi plan politi-

kantstvo koje otkriva da ima različit pristup prema žrtvama s tim da nju zanimaju samo »žrtve komunizma«, ali očito ne i fašizma..

Podmetati da je nekakva rasprava sa Savezom antifašističkih boraca Hrvatske i to još prije šest ili sedam godina razlog za ovakav odnos Crkve prema Jasenovcu nedostatak je ozbiljnih argumenata i opravdanja. SABA RH zalaže se za istinu, za osudu zločina bez obzira na kojoj strani je učinjen, za jednaku mjeru i objektivnost. Kod najviših predstavnika crkve, međutim, jednostranost je izgleda konstanta.

Odnos prema Jasenovcu i antifašizmu u Hrvatskoj, zatim mise na Bleiburgu, Macelju, Jazovki i Golom otoku jasno očituju o kakvom se to političkom i povijesnom svrstavanju Crkve u Hrvata još uvijek radi, ma što oni gororili i dogmatski mutili.

S.T.

Osuda nacističkih zločina i molitva za žrtve

Papa Benedikt XVI. posjetio je u nedjelju 28. svibnja ove godine mjesto gdje se nalazio bivši nacistički koncentracijski logor Auschwitz. Za vrijeme obilaska, koji je trajao više od dva sata, Papa je molio na njemačkom jeziku i osudio genocid počinjen nad evropskim Židovima.

kojem su ispisane poruke na više jezika.

Nakon kadiša, židovske molitve za umrle, koju je izgovorio glavni poljski rabin Michael Schudrich, Papa je održao govor na talijanskom jeziku kako bi ukazao na težinu »za kršćanina i Papu Nijemca» da govori o zločinima »bez premca u

Benedikt XVI. prošao je kroz ulazna vrata nad kojima i danas stoji zloglasni natpis »Arbeit macht frei« (Rad oslobađa). Ozbiljna lica, poglavari Rimokatoličke Crkve zapalio je svijeću i sam molio na mjestu gdje je pogubljeno milijun i pol ljudi, uglavnom Židova.

Potom je, jednog po jednog, pozdravio 32 preživjela logoraša. Među njima je bio i Henryk Mandelbaum, 83-godišnji poljski Židov, jedan od šest preživjelih iz Sonderkommando, zadužen za pražnjenje plinskih komora i spaljivanje leševa.

Nakon toga uputio se u usku crnu čeliju Maksymiliana Kolbea, poljskog svećenika ubijenog u Auschwitzu 14. kolovoza 1941. nakon što su mu nacisti dopustili da zamjeni oca obitelji osudenog na smrt. Tog je svećenika papa Ivan Pavao II. 1982. godine proglašio svecem.

Poslije posjeta Centru za dijalog i molitvu, koji je poljska Crkva utemeljila sporazumno sa židovskim organizacijama, Papa je otisao u logor Birkenau, tri kilometra od Auschwitza. Tamo je dugo molio u tišini ispred spomenika na

povijesti» koje je ondje počinio nacistički režim. Pozvao je da se »zazove Boga kako ne bi dopustio više takve stvari«, u trenutku kad se »čini da se nanovo iz srca ljudi pojavljuju mračne sile«.

Odgovornost za nacističke zločine pripisao je »skupini zločinaca« koji su »iskoristili« njemački narod kako bi se njime poslužili kao »instrumentom koji će utažiti njihovu žđ za razaranjem i dominacijom«.

Papa je naglasio da je Treći Reich želio »istrijebiti židovski narod u cjelini«, »ukloniti ga iz naroda na Zemlji«.

»Uništavajući taj narod želio je ubiti Boga«, kazao je Benedikt XVI., koji je, za razliku od Ivana Pavla II. izgovorio riječ »holokaust«. Papa Benedikt XVI. je podsjetio da je Papa Ivan Pavao II. posjetio Auschwitz »kao sin naroda koji je, uz židovski narod, najviše patio na ovom mjestu i tijekom cijelog rata«.

Papa se prisjetio i ruskih i romskih žrtava, kao i Nijemaca poput Edith Stein, »Židovke i Njemice« koja je »prihvatile smrt sa svojim narodom kao

Nisam mogao ne doći ovdje

»Papa Ivan Pavao II. ovdje je bio kao sin poljskoga naroda. Ja sam ovdje danas kao sin njemačkoga naroda, i upravo zato moram i mogu s njime reći: Nisam mogao ne doći ovdje. Morao sam doći. To je bila i ostala dužnost pred istinom i pravom onih koji su trpjeli, obveza pred Bogom biti ovdje kao nasljednik Ivana Pavla II. i kao sin njemačkoga naroda - sin onoga naroda nad kojim je skupina zločinaca dospjela na vlast preko lažnih obećanja, u ime perspektiva veličine, ponovnoga stjecanja časti nacije i njezine važnosti, s predviđanjima blagostanja i također snagom terora i zastrašivanja, tako da je naš narod mogao biti upotrijebljen i zloupotrijebljen kao sredstvo njihove ludosti uništenja i vladanja. Da, nisam mogao ne doći ovamo«.

kršćanka i kao židovka«.

Poljski rabin Michael Schudrich pozdravio je posjet Pape Benedikta XVI. Auschwitzu i Birkenauu istaknuvši kako je posrijedi »veliki trenutak u procesu pomirenja« kršćana i židova.

»To je bio doista veliki trenutak u procesu pomirbe dviju vjera«, rekao je Schudrich. »Molit ćemo se da u borbi protiv antisemitizma nastavi putem Ivana Pavla II.«, rekao je on.

Povodom ove posjeti koju je učinio vrhovni poglavari Rimokatoličke crkve Papa Bendikt XVI. valjalo bi se podsjetiti kako u Hrvatskoj nije takav odnos predstavnika Katoličke crkve prema zloglasnom ustaško-fašističkom logoru Jasenovac. Tamo se još nije pojавio nitko iz vrha Katoličke crkve u Hrvata na sličan način, kako je to učinio i Papa Bendikt XVI., ali i prethodni Papa Ivan Pavao II. u Auschwitzu. I ove godine, kada se u travnju obilježava obljetnica probroja preživjelih logoraša iz Jasenovca, na skupu je bio lokalni župnik, ali je istovremeno na Bleiburškom polju Katoličku crkvu u Hrvata predstavljao biskup. Po tom se najizravnije vidi kakav je odnos predstavnika Crkve u Hrvata prema Jasenovcu i koliko se drži do »ljubi bližnjega svoga«.

S.T.

Iva Sorta - Bilajac

Odazvavši se pozivu Predsjedništva SABA RH za aktivnije pomlađivanje udruga uključivanje u članstvo antifašistički opredjeljenih poslijeratnih generacija, UABA grada Opatije za predsjednicu svoje udruge izabrala je **Ivu Sorta-Bilajac**, tridesetgodišnju liječnicu, magistrsku biomedicinske znanosti, asistenticu na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Ona je tri godine član opatijske antifašističke udruge, a sada je najmlađa predsjednica UABA u Hrvatskoj.

▫ **Što Vas je ponukalo da se u Vašim ranim godinama uključite u aktivnosti UABA?**

Rođena sam u obitelji izrazitog antifašističkog opredjeljenja i odgajana sam u tom duhu. Moj je nonić, **Leopold-Leo Sorta**, sa 16 godina otišao u partizane, bio je ranjen, a jedno vrijeme proveo je u logoru. Od malena sam sa zanimanjem slušala pripovijesti o tom periodu njegova života koji ga je definitivno obilježio kao osobu i usadio mu mnoge vrijednosti koje se on trudio prenijeti i na svoje kćeri i unuke. Tako sam se ja s idejom antifašizma saživjela još kao dijete, a kroz odrastanje i školovanje spoznala sam što antifašizam u stvari jest, koje su njegove ideje, na kojim vrijednostima počiva i prepoznala ga kao okvir unutar kojeg mogu djelovati i ja kao osoba. Posebno me privuklo to što antifašistički pokret u samoj svojoj osnovi promovira ideje demokratičnosti i jednog poštenog civilnog društva, boreći se za prava svakog pojedinca. Uostalom, antifašistički pokret uveliko je cijenjen na europskoj razini, što je nedvojbeno pokazatelj da ga i mlade generacije prepoznaaju kao sustav ideja blizak tekovinama suvremene europske i svjetske demokracije.

Najmlađa predsjednica UABA u Hrvatskoj

Moj je nonić bio partizan

• Za predsjednicu UABA grada Opatije izabrana je Iva Sorta-Bilajac, tridesetgodišnja liječnica i magistrica biomedičkih znanosti

▫ **Kako ste se uklopili u sredinu koja je mnogo starija od Vas. Da li nailazite na generacijski raskorak?**

Mislim da sam se dobro uklopila, upravo zahvaljujući brojnim starijim članicama i članovima udruge koji su me sa simpatijom prihvatali od samog početka. Svi su oni svjesni da godine čine svoje i da je jedini način da njihova žrtva, borba, trud i zalaganje ne odu u povijest zajedno s njima, te da se ideje za koje su se oni borili i za koje su brojni i dali svoje živote prenesu na mlade generacije. A mlade generacije će na najbolji način spoznati vrijednosti antifašizma kroz aktivni angažman u samoj udruzi, puno bolje nego čitajući povijesne ili političke tekstove...

Osim toga u našoj je udrudi nedavno formiran Počasni savjetodavni odbor sastavljen od bivših boraca koji svojim velikim životnim iskustvom i mudrošću mogu doprinjeti kvalitetnijem radu udruge. Smatram da se i na ovakav način može kvalitetno premostiti »jaz« među generacijama, jer mi mladi imamo energije i volje, a borci znanja i iskustva pa ta kombinacija, ako se postigne kvalitetna komunikacija, može polučiti fantastične rezultate.

▫ **Uspjivate li uskladiti Vašu novu funkciju sa svakodnevnim krupnim obavezama u profesionalnom radu i privatnim životu?**

Moram priznati da mi ova nova funkcija oduzima dosta vremena i energije, jer sam tek krenula u to, za mene novo iskustvo. Znam da sam na vrlo odgovornoj poziciji i da su oči opatijskih antifašista uprte u mene. UABA grada Opatije antifašistička je udruga vrlo bogate povijesti i iznimno aktivna u društvenom i političkom životu grada. To prvenstveno trebamo zahvaliti dosadašnjem predsjedniku, drugu **Ivanu Cveku** i sva je sreća da imam barba Cveka na pomoći, ali želim spomenuti i još neke članove Predsjedništva koji su na sebe preuzeли veliki dio obveza, a to su **Dušan Čukić, Silva Kilibarda, Aleksej Cervar i Oleg Mandić**.

Ovo je, inače, jedan vrlo zahtjevan i bogat period i u mom poslu. Radim na Medicinskom fakultetu Sveučilišta

u Rijeci kao asistent, a u predstojećem periodu čeka me pisanje doktorske disertacije, koju se nadam obraniti sljedeće akademске godine. Također zbog posla i puno putujem, tako da sam zahvaljujući svom radu na Fakultetu, što zbog sudjelovanja na kongresima, što zbog stručnog i znanstvenog usavršavanja, posjetila između ostalog i SAD, Japan, Taiwan, Australiju, a u Europi Italiju, Englesku i Mađarsku, a upravo se spremam na put u Kinu - u Peking.

▫ **Program rada što ga je prihvatala Izborna skupština Vaše udruge, obiman je i sveobuhvatan. Koji će biti prioriteti u Vašem mandatu?**

Što se tiče organizacijskih aktivnosti, to je zasigurno popuna članstva po povjerenstvima mjesnih odbora, rješavanje pitanja administracije, obnova kancelarijskih prostorija i dobar nadzor nad socijalnim i zdravstvenim pitanjima za što je potrebno dobiti kvalitetan uvid u situaciju na terenu. Sigurna sam da bi opatijski daci na sasvim drugi način percipirali antifašističku povijest svoga kraja kada bi posjetili mjesta na kojima su se odvili ti značajni događaji, te o tome prodiskutirali s živućim sudsionicima. Postoji također i ideja da se u Opatiji osnuje muzej na temu NOB-a. Gradonačelnik Opatije, **dr. Amir Muzur** pismeno je predložio da se svaka tri mjeseca sastane s našim predstavnicima u svrhu međusobnog informiranja o svim tekućim i značajnim događajima. To je inicijativa koja pokazuje da nas i gradska vlast maksimalno uvažava.

▫ **Zapaženo je i u većem dijelu javnosti sa zadovoljstvom prihvaćeno približavanje Vaše antifašističke i udruge dragovoljaca i veterana Domovinskog rata**

Iznimno sam ponosna što sam i osobno doprinjela približavanju ovih dvaju udruga koje predstavljaju i u sebi okupljaju dvije vrlo važne i brojne skupine opatijskih građana. Planiramo i zajedničke posjete na neka ratna poprišta značajna iz NOB-a i Domovinskog rata, održavanje tribina, zajedničko odavanje počasti poginulim suborcima s jasno definiranim protokolom u kojem sudjeluju predstavnici objiju udruga. Po tom novom protokolu smo upravo nedavno po prvi put obilježili Dan antifašističke borbe i Dan državnosti. Nadam se da smo ovim dosadašnjim zajedničkim inicijativama započeli dugotrajnu i kvalitetnu suradnju.

Oleg Mandić

Oko šestotinjak antifašističkih boraca i antifašista iz čitave Hrvatske (ali i Beograda), prigodnom su komemoracijom i polaganjem vijenaca ispred srušenog spomenika »Ustanak« Vanje Radauša tokom akcije »Oluja«, obilježili početak oružanog ustanka u Lici, koji se do 1991. godine proslavljao kao Dan narodnog ustanka u Hrvatskoj. Položeni su vijenci i cvijeće brojnih delegacija. Na skupu su govorili Krešimir Piškulić, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, dr. Siniša Tatalović, izaslanik predsjednika Republike Stjepana Mesića, dr. Milorad Pupovac, saborski zastupnik i Nikola Uzelac, član Izvršnog odbora i predsjednik sekcije 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« SABA RH.

- Kao što smo stvorili prostor za Teslu, tako u Lici trebamo stvoriti prostor i za antifašizam. Jer oni koji su srušili ovaj spomenik zapravo su porušili antifašističke vrijednosti. Mislili su da to rade protiv Srb, a zapravo su to uradili protiv antifašizma i protiv ustava ove države - rekao je dr. Milorad Pupovac, saborski zastupnik, na skupu.

Antifašistički borci su zatražili da se obnovi srušeni spomenik tokom akcije »Oluja«. Brončani spomenik Vanje Radauša visok 15 i pol metara, podignut na brdašcu ponad Srba 1950. godine, a srušen 45 godina kasnije, premda je svojevrsna metafora življena u Srbu, ipak ni približno nije najvažniji problem stanovništva tog mještanina u ovom pograničnom, pounjskom dijelu Hrvatske, koje je ranije bilo najpoznatije upravo po prvoj ustaničkoj pušći Marka Oreškovića Krntije. Na obilježavanju 65. obljetnice oružanog ustanka u Lici, govornici su ukazali na potrebu jačanja suživota naroda tog kraja. Da određenih pomaka ipak ima svjedoči ubrzana obnova

LIJEČITI RATNE RANE

♦Brončani spomenik Vanje Radauša podignut na brdašcu ponad Srba 1950. godine, a srušen 45 godina kasnije, premda je svojevrsna metafora življena u Srbu, ipak nije najvažniji problem stanovnika tog mještanina u ovom pograničnom, pounjskom dijelu Hrvatske, koje je ranije bilo najpoznatije upravo po prvoj ustaničkoj pušći Marka Oreškovića Krntije

kuća, te primjetljiv povratak stanovništva u mjesto koje je samo do prije nekoliko godina zjapilo praktički prazno.

U hrvatskim medijima oko skupa u Srbu bilo je, kao i ranijih godina, komentara o »dvojnoj« proslavi Dana ustanka u Hrvatskoj (ono 22. lipnja i, evo ponovno 27. srpnja). Antifašističkim borcima i antifašistima nije cilj da 27. srpnja, nekadašnji Dan ustanka konfrontiraju s 22. lipnjem - Danom antifašističke borbe naroda Hrvatske, već promocija antifašizma uopće. Uz 22. lipnja treba dostoјno obilježiti i 27. srpnja. Narod Like je to zaslужio. Za čitavo vrijeme rata Like je bila jedno od snažnijih žarišta oslobođilačke borbe u Hrvatskoj u kojoj je narod masovno sudjelovao. Veliku tragediju narod Like doživio je i u razdoblju 1991. do 1995. godine.

Oružani ustanak u Lici izbio je 27. srpnja 1941. godine, kada su gerilski odredi, predvođeni komunistima i uz masovno sudjelovanje naroda, napali ustaško-žandarmerijsku posadu u mjestu Srb i oslobodili ga. Tog istog dana razbijene su kod Srpskog Klanca i Ličke Kaldrame ustaško-domobranske jedinice, koje su pokušale intervenirati iz Gračaca i Knina,

U ime predsjednika Republike Hrvatske vjenac je položio njegov izaslanik dr. Siniša Tatalović

snimio: Z. HERCEG

a kod Tiškovca je prekinuta i željeznička pruga Knin-Drvar.

Oslobodenje mještanina Srb imalo je vrlo snažan odjek u narodu, te je bio znak za

Delegacija SABA RH (Antun Magić, član antifašistkinja i Vinko Šunjara, potpredsjednik ožećenog spomenika palim borcima

Krešimir Piškulić, predsjednik SABA RH i govorili su u Srbu

oružanog ustanka u Lici

opći ustanak u kotarima Donji Lapac i Gračac. U toku nekoliko dana oslobođena su mjesta Otrić, Zrmanja, Bruvno, Malovan i Doljane, a 30. srpnja oslobođeno je i prvo kotarsko mjesto u Hrvatskoj Donji Lapac. Istodobno je ustanak otpočeo i na području kotareva Gospić, Udbina i Korenica, pa su tako ustaše 29. srpnja protjerane iz Vrpeca, a od 3. do 6. kolovoza oslobođeni su Bunić, Divoselo, Ploča i Medak. Početkom kolovoza oslobođena je gotovo cijela južna Lika, osim Gračaca, i veći dio zapadne i srednje Like.

Dana 27. srpnja započeo je i ustanak u Bosanskoj krajini, pa je tog dana oslobođen i Drvar. Iz južne Like i Drvara ustanak se proširio i na Kninsku krajinu.

Od prvih dana sudjeluju u ustanku pored Srba i Hrvati, komunisti i antifašisti.

B. M.

IO, Anka Baranović, članica Sekcije žena
predsjednik SABA RH) položili su vjenac kod

snimio: Z. HERCEG

i dr. Milorad Pupovac, saborski zastupnik

snimio: Z. HERCEG

Krešimir Piškulić

PROŠLOST U SADAŠNJOSTI

Govoreći na skupu u Srbu, **Krešimir Piškulić**, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, među ostalim, je istaknuo.

- Ničim izazvan ustaški teror na Baniji, Kordunu i Lici nad golorukim srpskim narodom doveo je do ustanka u Srbu 27. srpnja 1941. godine. Talijanski fašistički okupator bezuspješno se je pokušavao prikazati zaštitnikom srpskog naroda. U našoj zemlji na čelu masovnog antifašističkog pokreta bili su komunisti. Ustanak je ubrzao buknuo širom zemlje.

Tako su 22. lipnja 1941. godine sisačkiantifašisti komunisti formirali prvi partizanski odred u Hrvatskoj. Taj dan slavimo kao praznik - Dan antifašističke borbe. Uskoro dolazi do suradnje svih naroda, a posebno u nas, Hrvata i Srba. Naša narodnooslobodilačka borba bila je veličanstvena, to je bila borba naroda za svoju slobodu, vlastitim snagama i oružjem zarobljenim od

neprijatelja. Mali su gerilski odredi prerasli u brigade, divizije i korpuze. Na čelu oslobodilačke vojske stajao je vrhovni komandant Josip Broz Tito, znan i kao jedan od najvećih europskih antifašista.

Danas zvuči paradoksalno da se pojavljuju fašistička obilježja u nas, kukasti križevi, ustaški simboli ili pjevaju ogavne pjesme o koljačima... Umjesto da se upita «zar još ima fašizma» jedan od člankopisaca upitao se je »zar još ima antifašizma! Po njemu to su mrtvaci i postoji opasnost da se povampire. I začudo, nikako mu ne pada na pamet da su aveti oni koji prizivaju fašističku prošlost - bilo ustašku, bilo četničku.

Antifašizam je nastao kao reakcija na fašizam. Dok god ima fašizma, a ima ga, postojat će i antifašizam. Nove će generacije u novim uvjetima tražiti puteve otpora avetima jedne ideologije koju je osudio cijeli svijet udruživši se u veličanstvenu antifašističku koaliciju.

Nakon službenog dijela proslave, sudionici su se družili uz partizanske i narodne pjesme

snimio: Z. HERCEG

Umberto Lorenzoni, predsjednik ogranka Saveza partizana Italije u Trevizu

FOJBE I FAŠIZAM

Već neko vrijeme dogadaji koji su u 20. stoljeću potresli Istru zadržavaju ponovnu aktualnost, a tragedija vezana za takozvane fojbe (jame) iznova se stavlja na tapet i njene se razmjere na umjetan način silno uvećavaju, sve to u određene svrhe.

Potpuno smo svjesni da su ta zbivanja predstavljala tragediju i da je iseljavanje koje je iza njih uslijedilo obuhvatilo veliku većinu istarsko-venetskog življa: za oko 300.000 ljudi ono je značilo napuštanje zavičaja, gubitak vlastitih kuća, gubitak društvenog okruženja, raspršavanje po svijetu - često uz ravnodušnost, a katkad i netrpeljivost maticе domovine, koja ih je doživljavala kao još jedan novi problem koji se nadomeće na ostale probleme naslijedene iz izgubljenog rata. Povijest istočne granice je nevoljna, bolna, a nadasve složena, i nije je lako predočiti javnosti.

Zataškavanje zločina

Baš radi te složenosti, svako ustrajavanje na izražavanju osuda i negovanja zbog tragedije fojbi istrgnute iz historijskog konteksta koji ju je prouzročio, doprinosi samo mistificiranju povijesti sa ciljem njezinog jeftinog prekravanja, ili, još gore, znači cinično pretvaranje tih događaja u sredstvo koje će se koristiti u političke svrhe.

Nije bilo teško predvidjeti da će Spomen dan, dobivši u kalendaru mjesto dva tjedna iza Dana sjećanja, poslužiti desnici kao zgodna prilika za pokušaj zataškavanja odjeka nacističkih i fašističkih zločina pomoći medijske halabuke oko slučaja fojbi, koju podižu izravni naslijednici baš onih koji su za njih (fojbe) bili najdogovorniji.

Prilikom prvog proslavljanja Spomen dana, u veljači 2005. god., zbrku je uvećao i onaj nečasni i mučni miš-maš lišen bilo kakve historijske podlage i začinjen stereotipima i protuslovjima, pod nazivom »Srce u bunaru« (»Il cuore nel po zzo«), još jedna potvrda posvemašnje kulturne nezgrapnosti vladajuće političke koalicije, pripovijest koja brka pojmove umjesto da ih razjašnjava, ne trudeći se ni u najmanjoj mjeri da objasni složenost i duboke korijene tadašnjih događaja.

Ponovo se htjelo proturiti poruku po

kojoj su žrtve uvijek samo na talijanskoj strani, a krvnici na slavenskoj.

Ove godine se ponovila ista jadna priredba, i morali smo, nažalost, svjedočiti izlaganjima nekolikih uglednih predstavnika ljevice, izlaganjima koja se nisu takoreći ni za dlaku odmakla od stavova nacionalističke desnice.

Kad je tomu tako, dužnost nalaže da se jasno kaže kako su bolna zbivanja vezana za fojbe imala mnoge svoje uzroke ali je najvažniji onaj koji nas vraća na početke fašizma u Julijskoj krajini (tal. Venezia Giulia), i da je stoga, radi njihovog ispravnog razumijevanja, neophodno uklopiti ih u sliku jednog duljeg vremenskog razdoblja, od kraja prvog pa sve kroz drugi svjetski rat; razdoblja posebno tragičnog za znatan dio istarskog življa prisutnog na tom graničnom području Kraljevine Italije.

Naime, u Trstu je još prije velikog rata ireditizam bio poprimio karakter iznimne zaoštrenosti, koja će kasnije postati tipična za djelovanje fašističkih borbenih odreda. Jedan od ideologa tog ireditizma, Ruggero Timeus Fauro, tvrdio je: »Nama to - da li je borba civilizirana ili necivilizirana - nije nimalo važno ... Protiv ovih lijениh, nesposobnih govedara mi ne možemo nastupati sa strogom nacionalnom svijesti nego sa mržnjom... U Istri je međunalacionalna borba sudbiniski neizbjegna, i svoje dovršenje ona ne može dobiti drukčije doli u potpunom nestanku jedne od dviju zaraćenih rasa... Bude li sreće pa vlast pripadne Domovini Italiji, brzo ćemo se riješiti svih ovih slovenskih i hrvatskih govedara ... «.

Uputno je podsjetiti da je gospodin Timeus još uvijek posvećeno nekoliko ulica i škola, znači ne samo u Trstu.

Dakle, još prije Rapalskog sporazuma se istarsko stanovništvo našlo suočeno sa pojmom talijanskih crnokošuljaških odreda, uvezrenom iz Trsta, koja se na ovome području očitovala sa naročitom agresivnošću.

13. srpnja 1920. god. skupine fašista upadaju u jugoslavenski konzulat u Trstu, zatim podmeću požar u slovensko-hrvatski Narodni dom poznat i kao Hotel Balkan, a sutradan pustoše tiskaru dnevnog lista Edinost, radionice, trgovine, urede i ordinacije brojnih slovenskih obrtnika i samostalnih djelatnika, te sjedišta Jadranske banke, Kreditne banke iz Ljubljane, Udruge za trgovinu i industriju, Hrvatske štedionice.

Na nedavnom 14. kongresu Nacionalnog saveza partizana Italije, uz sudjelovanje delegacije SABA RH, Umberto Lorenzoni aktualizirao je problematiku fojbi (jama) u Istri, ali i širi povijesni kontekst uzroka i posljedica tragičnih zbivanja i suživota na tom i susjednim područjima. Izlaganje objavljujemo uz manje kraćenje teksta.

Dnevnik »Piccolo« ovako komentira događaje: »Plamen kojim gori: Balkan napokon pročišćava Trst; pročišćava dušu svih nas.«

20. rujna 1920. Musolini, u govoru održanom u kazalištu Ciscutti u Puli, između ostalog kaže: »Zapalili smo »Avanti« u Milanu, uništili ga u Rimu. Izrešetali smo naše protivnike u izbornoj borbi. Zapalili smo Hrvatski dom u Trstu, i zapalili smo ga u Puli ... Prema takvoj jednoj nižoj, barbarskoj rasi kao što je slavenska ne smije se provoditi politika mrkve nego politika batine... Dosta pjesmica. Dosta evandeoskih bljezgarija«.

Okrutno odnarodnjavanje

Tako je započelo okrutno djelo odnarodnjavanja onih pola milijuna Slovenaca i Hrvata kojima je, po svršetku Prvog svjetskog rata, Rapalski sporazum dosudio da žive u okviru Kraljevine Italije, i koje je imalo dovesti do brisanja kulturnog i jezičkog identiteta slovenskog i hrvatskog življa u Istri. Uništene su ili ukinute sve kulturne, društvene i sportske ustanove i udruženja slovenskog i hrvatskog stanovništva; tako je isčezao svaki vanjski znak njihove prisutnosti; ukinute su njihove škole svih stupnjeva, prestale su izlaziti njihove novine, knjige pisane na njihovim jezicima smatrane su subverzivnim materijalom.

Izrijekom i bezuvjetno zabranilo se korištenje jezika koji nisu talijanski u svim sudovima. U prodavaonicama i javnim lokalima bilo je zabranjeno korištenje mjesnih narječja. Skinuti su ulični natpisi i prometne table koje bi mogле ukazati na prisutnost slavenske manjine. Izvršeno je, na proizvoljan način i bez ikakvog znanstvenog kriterija, poitaljanjenje prezimena i geografskog nazivlja. U crkvama su se mise smjele služiti samo na talijanskom; hrvatski i slovenski jezik su morali nestati čak i sa nadgrobnih spo-

menika, a, pošto su prognani i iz škola, hrvatske i slovenske učitelje su zamijenili talijanski, koj i nis poznavali lokalni jezik pa su se zbog toga pretvarali u oruđe prisilne asimilacije. Tako je nestalo 540 slovenskih i hrvatskih škola, koje su u doba Austrije brojale oko 80.000 učenika. U školskoj 1928-29. godini nije više bilo ni jedne hrvatske ili slovenske škole u Istri, a ni na cijelom teritoriju Julijske krajine.

U drugoj polovici 1927. ukinuto je oko 400 kulturnih, rekreativnih i ekonomskih udruga, koliko je još bilo djelatno na ovom području, a njihova je imovina zaplijenjena. Usljedilo je raspушtanje svih vrsta zadruga, počev od poljoprivrednih štedno-kreditnih. Bez njihove potpore na stotine hrvatskih i slovenskih seljaka se prezadužilo, njihovo je zemljište stavljeno na dražbu zajedno sa stokom, gospodarskim i stambenim zgradama, i najvećim dijelom prodato Zavodu za agrarnu obnovu triju venetskih pokrajin, koji je započeo opsežnu djelatnost na etničkoj »melioraciji«. Počev od 1935. god. zemljište pribavljeni izvlaštenjem biva dodijeljivano talijanskim naseljenicima i zemljoposjednicima.

Slijedi 6. travnja 1941., napad na Jugoslaviju, njeno komadanje, aneksija dijela Slovenije od strane Italije, okrunti rat koji smo vodili u njihovo kuci da bismo suzbili partizansku gerilu, s otegotnom okolnosti da smo naoružali najfanatičnije i najsvirepije klike, ustaše i četnike, koji su bješnjeli sa svojom krvavom represijom iza koje su ostale tisuće mrtvih.

U Ljubljanskoj pokrajini je povjerenik Grazioli, naredbom od 11. rujna 1941., uveo smrtnu kaznu. Osnovani su vojni sudovi radi suzbijanja otpora. Takav sud u Ljubljani osudio je 13.186 osoba, od toga 83 na smrt, 412 na progonstvo, i preko 3.000 na kazne zatvora dulje od 30 godina. U 29 mjeseci okupacije samo u toj pokrajini je strijeljano još i 5.000 civila koji su tijekom racija i čišćenja uzimani kao taoci. Njima treba dodati oko 200 ljudi živih spaljenih u njihovim kućama ili masakriranih na različite načine, i još njih 7.000, uglavnom staraca, žena i djece, umrlih od patnji u koncentracionim logorima. Sve ukupno preko 13.000 ljudi, tj. 2,6%, bilo je ubijeno na tom području. I na još jednu sramnu stranicu treba podsjetiti: na masovno odvođenje u progonstvo 33.000 Slovenaca, to jest oko 10% stanovništva.

Okržnica 3 C generala Maria Roatte (1. ožujka 1942.) dojmljiv je dokument koji predviđa paljenje i rušenje kuća i sela, ubijanje talaca, masovno slanje stanovništva u logore i progonstvo. Njen

duh je sažet u geslu: »ne Zub za Zub, već glavu za Zub.«

»Potrebno je uništiti naselja i iseliti stanovništvo«, podvlači Roatta u kolovozu 1942. pred zapovjednicima vojnog zbora.

U zapisniku s jednog sastanka vojnog vrha XI. zbora čitamo da je »potrebno imati na umu da će se rezultati moći ocjenjivati samo na osnovu broja mrtvih pobunjenika. Stav naših nadređenih: po svaku cijenu opet uspostaviti punu talijansku vlast i autoritet, makar morali nestati svi Slovenci i makar Slovenija moralna biti uništena.«

U Gorici, 31. srpnja 1942., poslije Roatte govori duče i ovako se izražava: »Mora doći kraj tom općem mjestu koje Talijane oslikava kao sentimentalne i nesposobne da budu tvrdi kada je potrebno. Tu predodžbu o elegantnom veseljaku i pretjeranoj bolećivosti treba razbiti... Počeo je novi povijesni ciklus u kome se pokazuje da su Talijani spremni na sve kad se radi o dobri zemlje i slavi oružanih snaga... Ne brinite zbog ekonomski oskudice ovdašnjeg stanovništva. Sami su to htjeli. Neka ispaštaju posljedice.«

4. kolovoza 1942. general Ruggero Šalje telefonski brzojav zapovjedništvu XI. vojnog zbora, u kome govori o »strigeljanim komunističkim razbojnicima i uhićenim osumnjičenicima za jataštvom. U bilješci pisanoj rukom general Mario Robotti nalaže: »Dobro rastumačiti postupak sa osumnjičenicima... Što stoji u naputcima 4 C i potonjima? Zaključak: premalo se ubija!«

Jedan vojni kapelan, u rujnu 1942., ovako u svom dnevniku opisuje akcije čišćenja u Sloveniji i Hrvatskoj: »Ni u jednoj kući ove prostrane kotline nismo našli žive duše... Do danas, od svih sela na koja smo naišli, samo jedno nije spašeno, i to zato što je odlučeno da u njemu boravi komanda puka; ali će i ono planuti u trenutku našeg polaska. A dote, nad zemljom i pod njom, uništava se sve što služi za život ljudima i životinjama...«.

Na ovu temu povjesničar Carlo Sparaco Greco piše: »U Jugoslaviji je talijanski vojnik, osim uloge ratnika, imao i ulogu tamničara i mučitelja, nerijetko pribjejavajući tipično nacističkim metodama kao što su paljenje sela, strijeljanje talaca, masovno otpremanje civila u progonstvo, i njihovo zatvaranje u konc-logore.«

Spirala mržnje i nasilja

Tako se širila spirala mržnje i nasilja, čiji su konačni ishod bile fojbe. Sve

ovo ne treba zvučati kao opravdanje za ponašanje rukovodstva jugoslavenskog partizanskog pokreta, koje je u završnoj fazi sukoba napustilo principe internacionalizma i usvojilo pozicije nacionalističkog ekspanzionizma, puštajući da se u Julijskoj krajini naširoko primjenjuje ona pogrešna jednadžba »Talijan jednako fašist«. Jednadžba koju nije poništio čak ni samopožrtvovanje tisuća Talijana koji su, nakon primirja od 8. rujna 1943., poginuli boreći se u Jugoslaviji, u partizanskim divizijama »Garibaldi« i »Italija«. Talijana koji su se od vojnika osvajačke vojske umjeli preobraziti u borce za slobodu toga naroda i koji su ispisali zadržavajući, nažalost često zaboravljeni, stranicu u oslobođilačkoj borbi protiv nacifašizma.

Potpuno smo svjesni da su oni teški događaji koji su pogodili Istru i doveli do iseljavanja velike većine istarsko-venetskog življa iz tog područja bili tragedija. Ali smo jednako tako uvjereni da proslavljanje Spomendana uz film »Srce u bunaru« znači odašiljanje pojednostavljenje i licemjerne poruke: »tisuće nepravedno masakriranih Talijana, i još 300.000 onih koji su morali napustiti vlastiti dom jer su se slavenski divljaci htjeli domaći njihovog teritorija«. Nužno je reagirati na ovu mistifikaciju koja bi licejerno htjela suprotstaviti sliku »barbarskog Titovog partizana-komunista« sliči »valjanog talijanskog vojnika«.

Celnicima fašističke vojne i upravne vlasti u Jugoslaviji, poput generala Roatte, Robottija, Gambare, Pirzija Birolija i mnogih drugih, poput nekadašnjih namjesnika za Dalmaciju Francesca Giunte i Giuseppe Bastianinija, poput povjerenika Graziolija, trebalo je suditi kao ratnim zločincima.

Izostanak jednog talijanskog Nürnberg, koji bi utvrdio teška zlodjela talijanske okupacije, ne samo u Jugoslaviji već u svim zemljama napadnutim u Musolinijevim fašističkim ratovima, imao je dalekosežan učinak na javno mnjenje. Omogućio je, naime, da slika »valjanog Talijana« ostane neokrnuta, da takva »samoopraštajuća« slika bude u modi i dan danas.

Proslave organizirane za Spomendan od strane desnice postići će na kraju samo to da će ugroziti razinu suživota što su je ovih zadnjih godina dosegli žitelji talijansko-slovenske pogranične zone, kao i dobre odnose koji se učvršćuju izmedju naša dva naroda.

Naše udruženje mora se suprotstaviti ovakvoj perspektivi, mora se osjećati obveznim na širenje poruke mira i nade kad je riječ o budućnosti tih krajeva.

ZAMAH ANTIFAŠISTIČKE BORBE U HRVATSKOJ

•Čim je Njemačka napala SSSR, CK KP Hrvatske izdao je proglašenje gdje se kaže i ovo: »Hrvatski narode! Kucnuo je čas kad treba stupiti u borbu za konačno nacionalno i socijalno oslobođenje«. Drugi, od 25. srpnja 1941. godine završava riječima: »Van s okupatorima!«

Šestog srpnja 1941. godine, zasjeda CK KPH u Zagrebu. Ilegalno je došao iz Beograda i **Vladimir Popović**, instruktor CK KPJ, koji je prenio odluku o dizanju ustanka. Osnovano je Operativno partizansko rukovodstvo pri CK KPH (**Rade Končar, Andrija Hebrang i Vlado Popović**), kao vrhovno vojno zapovjedništvo partizanske vojske u Hrvatskoj, poduzeto je više aktivnosti za pokretanje ustanka i za osnivanje partizanskih jedinica.

Hrvatski je vojni teritorij podijeljen na tri zone – **središnja**: Kordun, Banija, Lika i Gorski kotar s Hrvatskim primorjem (još se ne sagledava pitanje Istre); **južna**: Dalmacija i dijelovi bosanskog

teritorija oko Livna; **sjeverna** od Save, Slavonija, Podravina, Hrvatsko zagorje. Krajem srpnja 1941. godine odlučeno je da se raniji vojni komiteti pretvore u operativna partijska tijela za vojna pitanja. Odlučeno je da se svuda osnivaju partizanski odredi, stvara slobodni teritorij i upute na teren delegati CK KPH radi pomoći i bržem razvoju ustanka i osnivanju partizanskih jedinica.

Partizansko rukovodstvo

Zašto je osnovano Operativno partizansko rukovodstvo pri CK KPH, a nije Glavni štab, kao što su osnivani u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i u Sloveniji – nije poznato; u svakom slučaju to bi bio bolji potез. Ovako imamo najviše vojno zapovjedništvo ustankom u Hrvatskoj, formirano od profesionalnih revolucionara, političara, a ne od vojnika. Takvih je kadrova CK KPH imao (**Ivan Rukavina, Ivan Gošnjak...**) koji su se poslije dokazali kao vrsni zapovjednici ključnih borbenih sastava. Nije ni dolazak Vladimira Popovića iz Beograda bilo najracionalnije rješenje. Situacija je na toj dužnosti tražila kvalificiraniju osobu iz vojne domene.

Partizanske jedinice različito su se osnivale, nazivale i organizirale, isto kao što je bilo različitosti i u ustanku. Oružanim ustankom u **Lici** rukovodio je Okružni komitet KPH za Liku. U općini Srb i Lapac prije ustanka osnovano je desetak manjih gerilskih odreda, tako da je u kolovozu postojalo 65 seoskih odreda, jačine 20-30 ustanika. Od njih nastaju čete. Zapovijedaju štabovi gerilskih odreda po općinama i kotarima. Početkom kolovoza osniva se Privremeni glavni štab gerilskih odreda za Liku, a 23.

kolovoza 1941. godine Štab bataljona gerilskih odreda za Liku, ujedinjen u sastav ustaničke Drvarske brigade.

Na **Kordunu** ustankom rukovodi Operativno partijsko rukovodstvo pri CK KPH Karlovac. Odluka o dizanju ustanka donijeta je 19. i 20. srpnja, u šumi Abez kod Vrginmosta. Kordun se masovno digao na ustanak, sela su obrazovala front prema ustaškim posadama. Prvi odredi nose naziv sela u kojem nastaju, manjeg su sastava, obrazuju vojničke logore. Izvode diverzantske akcije, politički djeluju među narodom koji bježi i sklanja se u zbjegove pred ustaškim zulmom. Tek 13. kolovoza osniva se zajednička komanda za partizanske odrede Korduna i Banije. Na **Baniji**, ustankom i vojnim ustaničkim jedinicama rukovodi isti Okružni partijski komitet, u Karlovcu kao i na Kordunu. Cijeli teritorij Korduna i Banje podijeljen je na šest rejona. U jednom rejonu se nalazilo 8-10 odreda.

Trauma u Dalmaciji

U **Gorskom kotaru** i **Hrvatskom primorju** javljaju se prvi partizanski logori na Tuhobiću iznad Sušaka, blizu Crikvenice, Bribira, Drežnice i Delnica. Tokom kolovoza i rujna 1941. godine obrazuju se Bribirski i Hreljinski NOP odred, a onda i Sušacki. Veliko je značenje ovih odreda bilo u tome što su ih najvećim dijelom činili Hrvati, a to je pozitivno djelovalo na ustaničku situaciju. **Dalmacija** je doživjela najgoru ustaničku traumu od svih hrvatskih teritorija. Početkom kolovoza 1941. godine ilegalno stižu iz Zagreba delegati CK KPH **Pavle Pap i Mirko Kovačević** »da ubrzaju prelazak s

Zarobljeni borci iz Splitskog partizanskog odreda osuđeni na smrt

Ustaško-domobranički časnici izviđaju područje Gračaca, kolovož 1941. godine

diverzantskih akcija na opći ustank». Na sastanku Pokrajinskog komiteta KPH za Dalmaciju, održanom 7. kolovoza 1941. godine, odlučeno je da se »u roku od tri dana formira sedam partizanskih odreda« i prebaciti ih se u Liku i Bosnu, u zaleđe oko Dinare, i počne s oružanim akcijama. Od 8. do 14. kolovoza osnovani su: Splitski, Šibenski, Vodičko-zatonski, Primošten-sko-Krapanjski, Solinski, Trogirski i Sinjski partizanski odred. Povjesničari tog razdoblja samo konstatiraju da su »zbog nedovoljnih priprema, i zbog slabe organizacije prebacivanja, skoro svi ovi odredi bili razbijeni ili su prestali da postoje, a neki se nisu ni potpuno oformili«. Splitski partizanski odred je odmah razbijen kod Koštuta blizu Dicma, a svi su od Talijana i ustaša pobijeni u Sinju, 26. kolovoza 1941. godine, što je krajnje negativno djelovalo u Dalmaciji. Povijesna vrela, svakako iz nekih razloga, ne upućuju na prave uzroke ove tragedije koja se dogodila u Dalmaciji. Tako nešto nije se nigdje na drugom mjestu dogodilo.

Partizanska veza

U sjeverozapadnoj Hrvatskoj i Slavoniji osnivanje prvih partizanskih oružanih formacija počelo je kasnije nego u ostalim krajevima Hrvatske. Obično se to tumači čestim provalama, hapšenjima i uništavanjem čitavih partijskih organizacija, utjecajem Mačeka... U srpnju 1941. godine, iz Zagreba se u istočni dio Zagrebačke gore upućuje partizanska grupa, koja se negdje naziva Zagrebačko-sesvetski odred. Na Žumberku se u kolovozu osniva NOP odred »Matija Gubec« (početkom rujna razbijen kod Griča). Preko ova dva odreda išla je partizanska veza iz Zagreba prema Slavoniji i Moslavini, a druga za Kordun, Baniju, Liku i Dalmaciju. Na području Hrvatskog zagorja, Moslavine, Kalnika, Bilo-

gore formiraju se partizanske grupe koje vrše pripreme za početak oslobođilačke borbe i osnivanje partizanskih odreda. U srpnju, kolovozu i rujnu 1941. godine imamo: Varaždinsko-ludbrešku grupu, Bjelovarsku, Križevačku, grupu kod Vojakovičkog Osijeka, Čazme, od kojih se osniva partizanska četa. Kod Slavonskog Broda postoji također partizanska grupa, iz koje nastaje partizanski odred »Matija Gubec«.

ČETNIČKI POKRET

Poseban je problem bila Kninska krajina. Nakon 555 od ustaša ubijenih Srba, od dobro započetog ustanka, došlo je do rasipanja, stagnacije i nastanka četničkog pokreta, osnivanja četničkih jedinica. Sredinom srpnja 1941. godine dolazi do kontakata Talijana i dijela ustanika koji su se ubrzo deklarirali kao četnici. Na to je dosta djelovalo Otrički sporazum Talijana i nekih ustanicih kadrova u Lici 11. kolovoza 1941. godine. Odmah poslije toga došlo je u Pađenima kod Knina, 15. kolovoza, do sastanka Talijana i nekih ustanicih »čelnika«.

Okružni komitet KPH Like 11. rujna 1941. godine osudio je Otrički sporazum ocijenivši ga »da se time upreglo u kola talijanskih fašista«. U međuvremenu osniva se i Štab četničkih odreda Kninske krajine. Do kraja 1941. godine postoje četiri četnička puka i dva odreda, iz čega početkom 1942. godine nastaje četnička Dinarska divizija.

O prvim ustaničkim danima iz kuta vojnih sastava u Hrvatskoj, stječe se dosta pozitivnih naznaka, ali ima i negativnih konotacija, kao i problema koji su se pojavili. Prvo, to su različitosti u odnosu na druge dijelove okupirane Jugoslavije, koje su neminovne. Različitosti su evidentne u domeni vojnih jedinica ustaničkih snaga. Različite su i objektivne okolnosti iz kojih su nastajali vojni sastavi. Bitno je istaknuti da se ustanak u Hrvatskoj odvija, kao izgradnja prvih partizanskih odreda, u teškoćama u komuniciranju, velikoj udaljenosti pojedinih žarišta otpora.

Zamah oružane borbe

Ipak se kao pozitivna konotacija ustanka u Hrvatskoj može navesti da je oružana borba počela, da su osnovane prve partizanske jedinice i prva zapovjednička tijela. Nema neke teške vojno-političke krize. Dalmatinski se slučaj nije prelio na druga područja. Veliki su gubici u kadrovima najviše u gradovima, što je shvaćeno kao problem i polako se vrši disperzija kadrova na najpogodnija područja. U vrhu NOP-a Hrvatske bilo je nesuglasja, a i drugih pojava (slučaj Kopinčić i drugo). U domeni vojne organiziranosti bilo je dosta šarolikosti. Negdje se dosta dugo ostalo na nivou oružanih partizanskih grupa vezanih za jedan teritorij, jedno područje, što nije bilo svrshodno postaje vojnoj situaciji velike nadmoćnosti protivnika. Postupno se ostvaruje koncepcija pokretnosti jedinica, što se vidi kasnije formiranjem prvih samostalnih bataljona, kao i u udarnih bataljona unutar partizanskih odreda.

Vojno zapovijedanje ustaničkim jedinicama bilo je također heterogeno, različito. Dominiraju statična zapovjedništva, strogo vezana za jedno područje. Nije slučajno da je bilo velikih teškoća u borbenoj angažiranosti ustaničke vojske izvan mjesta rođenja. U domeni ratne vještine hrvatsko se rukovodstvo NOP-a oslobođilo početnih grešaka oko djelovanja ustanka putem diverzija, sabotaža i atentata. Postupno je težište borbe usmjereno na oružane aktivnosti izvan gradskih područja. Kroz borbu su se stjecala ratnička iskustva, pa i partizanski oblici ratovanja su začeti. Sada imamo više partizanskih napada na neprijateljske komunikacije, kolone, posade, zapovjedništva. U početku se radije ratovalo danju, sada se navikava na djelovanje noću, u slabijim uvjetima vremena. Sve je to davalo bolje rezultate. Ali je zato trebalo vremena, palo je dosta nepotrebnih žrtava.

B. M.

Dr. Sava Zlatić u Topuskom, 1944. g.

Doktor Savo Zlatić danas živi u jednom od umirovljeničkih domova u Zagrebu. Narušena zdravlja, teško se kreće ali razborito govori, stalno nešto bilježi, puno čita... Razgovor smo počeli ustaljenim pitanjem o zdravlju.

• Medicina je toliko napredovala da praktično niti jedan čovjek nije više zdrav! Nakon ovog, pomalo aforističkog odgovora, »doktora Miću« (partizansko ime dr. Save Zlatića) zapitali smo o njegovim sjećanjima i gledištima od prije 65 godina kada je otpočela antifašistička borba u Hrvatskoj.

-Jedino su komunisti otvoreno i javno iznijeli program borbe protiv fašističkih okupatora, kojim su pozvali stanovnike, od seljaka, radnika, intelektualaca, studenata, srednjih slojeva, pa sve do buržoazije, da se ujedine u borbi za slobodu i spas svih naroda na području nakadašnje Jugoslavije. Komunisti su ne samo organizirali nego i direktno vodili Narodnooslobodilačku borbu i partizanski pokret, osobito u 1941. i 1942. godini. Svoju vodeću ulogu ne samo da nisu krili nego su je stalno isticali. Na čelu Narodnooslobodilačkog pokreta bio je generalni sekretar KP Josip Broz Tito koji je postao jedna od vodećih ličnosti antifašističke koalicije u Drugom svjetskom ratu.

Komunisti, počevši od najviših funkcionara do običnih članova, nisu svoju ulogu dokazivali iz pozadine. Bili su prvi u svim akcijama, pa i tamo gdje se najviše ginulo. Taj jedini privilegij komunista u antifašističkom ratu najbolje dokazuje pogibija vodećih ljudi KP Hrvatske: Rade Končara, Marka Oreškovića, Josipa Kraša, Ive Marinkovića, Mirka Bukovca, uglednih javnih

NAŠ DOKTOR MIĆO

◆ Tako je narod zvao dr. Savu Zlatića, Hrvata iz Istre, koji je odlukom Partije, kao liječnik i politički radnik, poslan na Kordun da bude organizator i prvi čovjek partizanske bolnice na Petrovoj gori. Bio je prvi partizanski liječnik u Hrvatskoj

radnika-komunista Otokara Keršovanića, Božidara Adžije, Ognjena Price... Valja posebno istaknuti da se izneseni program antifašističke borbe vrlo dosljedno provodio u Hrvatskoj.

Partizanska trasa

• *Jedna od najvažnijih partizanskih trasa povezivala je Zagreb i Karlovac. Njome su u južne dijelove Hrvatske upućivani partizanski aktivisti, španjolski dobrovoljci, antifašisti, kuriri, obaveštenja i tone vojnog i sanitetskog materijala.*

-I ja sam tom trasom otišao u partizane. Sjećam se, bio je ponedjeljak, 18. kolovoza 1941. godine, stigao sam u Karlovac na putu u kraj koji nisam poznavao. Već drugi dan, moji stari znanac Josip Kraš Papo mi je opširno objašnjavao zadatke koje moram provoditi na Kordunu. Među ostalim dobio sam zadatak da drugovima prenesem direktivu da se mora odmah formirati jedinstveno vojno i političko-partijsko rukovodstvo u Petrovoj gori. Mene je Kraš zadužio da uz politički rad kao liječnik organiziram i sanitetsku službu za partizanske odrede i civilno stanovništvo na Kordunu i Baniji.

• Već nakon par dana imali ste posla i kao liječnik?

-Da. Odveli su me do Vece Holjevca (član OK i komesar Komande narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Korduna i Banje), mog prvog partizanskog ranjenika, koga do tada nisam poznavao. Bio je već desetak dana laksše ranjen iverom bombe u leđa. Previo sam ga, odstranio neko lišće koje su mu stavili na ranu i zajedno smo se uputili u logor odreda Debela kosa.

Usput smo na cesti vidjeli kolonu od 200 do 300 neprijateljskih vojnika, domobrana i ustaša, koja se također kretala prema Debeloj kosi. U logoru se najprije susrećem i srdačno pozdravljajem s Josom Rukavinom Ivom, starim drugom iz školskih i studentskih dana; zatim sa španjolskim borcem Srećkom Manolom Ivanom, a za minutu je dojurio i Čanica Opačić koji je gromkim glasom izdao komandu za okup, popraćen

sočnim narodnim izrazima i usporedbama. Odred, koji je imao 25 partizana, odmah se postrojio za borbu. Nakon 15 minuta počinje napad i pucnjava. Već u početku imamo jednog ranjenika, Milovana Košarića. Uz asistenciju Jakova Kranjčevića Brade pružam mu prvu pomoć. Nakon dva-tri sata borbe neprijatelj je otjeran iz Debele kose.

Tako je prošao moj prvi borbeni dan u partizanima.

»Oslobađanje« Kerestinca

• *No, to nije bio vaš prvi odlazak u partizane? Još početkom srpnja 1941. godine bili ste određeni da sudjelujete u spašavanju drugova u Kerestincu (12. srpnja), i to u svojstvu liječnika.*

-Nakon njihovog oslobođanja trebali smo svi zajedno formirati jedan veliki partizanski odred. Kasnije kad sam pukom slučajnošću u tom «oslobađanju» ostao živ, doznao sam da su sve one žrtve koje su tada pale bile u stvari krvavi danak bolesnih ambicija nekolikine ljudi. Znam koliki je bio bijes Rade Končara zbog te neuspjеле akcije, a koja je izvedena mimo njega i mimo CK KP Hrvatske. Pogrešno ocjenjujući da će Crvena armija brzo pobijediti fašističke vojske, tadašnji sekretar mjesne partijske organizacije u Zagrebu (Rob) i voditelj ilegalne radio stanice (Kopinić) su, mimo znanja CK KPH, organizirali akciju «spašavanja» zatvorenih komunista u Kerestincu i to u isto vrijeme kad je takvu akciju pripremio i CK KPH s Radom Končarom na čelu. Bio je to jedan od najtežih udaraca komunistima Hrvatske.

• Bili ste prvi liječnik partizanske bolnice Petrova gora, koja je neprekidno djelovala od 4. listopada 1941. do 25. svibnja 1945. godine kad se seli u Karlovac...

-To je bila prva izgrađena šumska partizanska bolnica u Jugoslaviji i prema dosadašnjim podacima i prva u Evropi. Bolnica je bila otvorena ne samo za partizansku vojsku nego i za narod okolnih naselja u podnožju Petrove gore. Ranje-

nici su za vrijeme okupatorskih i ustaških ofenziva skrivani u tajnim dobro maskiranim podzemnim zemunicama. Gotovo je nevjerljata činjenica da niti jedan ranjenik te bolnica nije pao u ruke neprijatelja od početka do kraja rata i da je ona opstala bez obzira što su mnogi ljudi u naseljima oko Petrove gore znali gdje se nalazi. Tijekom rata u bolnici se lječilo više od pet tisuća ranjenika i bolesnika. Bolnica je bila i nastavna baza Medicinskog fakulteta – Škole narodnog zdravlja Andrija Štampar. Šteta da partizanska bolnica od UNESCO-a nije proglašena spomenikom svjetske baštine.

•*U Hrvatskoj je glavna odrednica CK KP Hrvatske bila širenje Narodnooslobodilačke borbe u sve krajeve Hrvatske. Posebnu ulogu u tome imali su Kordun i Banija.*

-Upravo tako, Kordun i Banija bili su najistureniji dijelovi snažne partizanske grupacije središnje Hrvatske prema sjevernoj Hrvatskoj i Zagrebu. Partizani su već potkraj 1941. godine postavili kao značajan zadatak NOB Hrvatske i glavni zadatak za okrug Karlovac, prenošenje oružane borbe u krajeve nastanjene isključivo hrvatskim stanovništvom, sjeverno od Kupe prema Zagrebu. Osnivanjem Glavnog štaba Hrvatske počinje čvršće povezivanje područja središnje Hrvatske.

Tajne onog vremena

•*Usprkos vojničkim i političkim pobujedama, bilo je i raznih nedorečnosti, samouvjerjenosti i precjenjivanja postignutih uspjeha, smjena istaknutih kadrova. Što je ostalo kao tajna onog vremena?*

-To je jamačno smjena Jose Rukavine Ive, člana Vrhovnog štaba Jugoslavije, s položaja komandanta Glavnog štaba Hrvatske 1943. godine. On i Ivan Gošnjak, komandant 4. partizanskog korpusa zamijenili su mjesta. Bila je to nesumnjiva degradacija jednog člana Vrhovnog štaba, ali nigdje nije dano nikakvo obrazloženje pa je to postalo svojevrsna partizanska tabu tema. Svi koji smo obojicu poznavali znali smo da je Rukavina vojnički mnogo sposobniji od Gošnjaka, koji je opet bio mnogo poslušniji na direktive odozgo.

Čini se da je Tito bio nezadovoljan što se Rukavina sa svojim jedinicama nije s njime povukao u Bosnu, pa ga je smjenio. To je moja prepostavka, a prave razloge vjerojatno nećemo nikad doznati. Činjenica je da Tito nije htio ni Rukavini reći razloge smjene, kad ga je ovaj to direktno upitao. Nije mi jasno

zašto je Tito toliko cijenio Gošnjaka pa ga je čak imenovao državnim sekretarom za poslove narodne obrane Jugoslavije i svojim zamjenikom na funkciji vrhovnog komandanta (od 1953. do 1967. godine), a u čemu ovaj, po mišljenju većine partizana koji su ga poznavali, nije bio dorastao.

•*Na kordunaškom sudskom procesu, koji je počeo 13. a završio 14. srpnja 1944. godine, optuženo je 16 Srba, među njima ugledni intelektualci i organizatori partizanskog ustanka na Kordunu, poznati komunisti.*

-Članovi Višeg vojnog suda, koji su zbog partizanske discipline morali prihvati tu dužnost, a slično je bilo i s državnim tužiocem Duškom Brkićem i tzv. narodnim tužiocem Stankom Čanicom Opačićem, bili su nezadovoljni smrtnim presudama koje su tada morali donijeti.

Analize optužnice, zapisnika suđenja i razgovori s drugovima još su me više učvrstili u uvjerenju, koje sam imao još u Narodnooslobodilačkom ratu, da je kordunaški sudski proces bio teška ne samo politička nego i općeljudska greška CK i VŠ, koju valja oštro osuditi i za koju nema opravdanja. Posmrtna rehabilitacija strijeljanih ljudi još je uvijek nedovršena priča.

Uvjeren sam da je nesretna sudbina grupe srpskih intelektualaca na Kordunu bila određena međunarodnim okolnostima i da je Vrhovni štab ovim procesom provodio politiku diktiranu iz Moskve. Pri tome su Andrija Hebrang i Ivan Krajačić Stevo, dali upute članovima suda kako da (pre)sude. S današnjim poznavanjem činjenica teško se može osporiti tvrdnja da je kordunaški sudski proces bio u punoj mjeri režiran. Veoma je zanimljivo da me o kordunaškom procesu Andrija Hebrang uopće nije obavijestio, iako sam bio član Politbiroa KP Hrvatske. Znao je, naime, moja gledanja, pa je vjerojatno htio izbjegći još jedan sukob.

Uvjeren sam da je rukovodstvo kordunaškim sudskim procesom učinilo najveću političku grešku tijekom Drugog svjetskog rata.

Sukob sa Staljinom

•*Nakon oslobođenja, došla je nesretna 1948. godina i sukob sa Staljinom. U tim tragičnim vremenima stradali su i vodeći Srbi u Hrvatskoj: Duško Brkić, Rade Žigić i Stanko Čanica Opačić.*

-Ta je trojka imala veoma odgovorne položaje u tadašnjoj hrvatskoj vlasti. Podnijevši ostavke na svoje dužnosti zbog neslaganja s konkretnim pitanjima

svojih ministarstava i zapostavljanja pomoći ustaničkim krajevima, Brkić, Žigić i Opačić su došli u otvoreni sukob s vladom i vlastima.

Tada je svako neslaganje proglašavano *kominformom* i tako su trojica vodećih Srba u Hrvatskoj pod tom optužbom poslana na Goli otok. Tamo je Rade Žigić ostao nepopustljiv u svojim stavovima. Dana 5. studenoga 1954. nađen je mrtav a posebna komisija u kojoj nije bilo liječnika zapisnički je konstatirala da je posrijedi »samoubistvo«. Stanko Čanica Opačić dao je standardnu pokajničku izjavu, a slično je reagirao i Duško Brkić na suđenju u Rijeci, od 8. do 12. veljače 1955. godine, pa su obojica puštena na slobodu. Obračun s vodstvom Srba u Hrvatskoj i njihovim istomišljenicima bio je okrutan. Osobno smatram da je i to bila jedna od velikih političkih grešaka tadašnjih vlasti kao što je bio i Goli otok sa svojim neljudskim, strašnim postupcima sa zatvorenicima.

•*Na kraju, recite nešto o Bleiburgu i križnom putu...*

-Sasvim je pogrešno Bleiburg i križni put predstavljati kao suštinu Narodnooslobodilačkog pokreta, što čine hrvatska desnica i fašisti, jer to jednostavno ne odgovara povijesnim činjenicama. Bez obzira na to što je među zarobljenicima bilo mnoštvo koljača i zločinaca, moralno se pridržavati Ženevskih konvencija o postupku sa zarobljenicima neprijateljske vojske. Od svjetskih okrutnosti što su se događale tijekom Drugog svjetskog rata na drugim frontovima, nije se kod Bleiburga oslobođeni ni partizanski pokret, s komunistima na čelu. Propuštena je rijetka prilika da partizani pokažu kako se u svim prilikama pridržavaju Ženevskih konvencija i tako potvrde svoju istinsku narodnu orientaciju.

Osudujući ubojstva kod Bleiburga i na križnom putu, komunisti, hrvatska ljevica i dobromanjerni antifašisti do kraja će braniti povijesnu istinu – da je narodnooslobodilački pokret Hrvatske jedna od najsvjetlijih stranica njene povijesti. Zahvaljujući tome, Hrvatska je iz Drugog svjetskog rata izašla ne samo kao pobjednica nego i s velikim ugledom u svijetu, ubirući plodove Narodnooslobodilačke borbe i u današnjim svjetskim zbivanjima.

•*Oprostili smo se od dr. Save Zlatića, zaželevši mu bolje zdravlje i dug život uz izreku S. Parella: »Malo je zdravih ljudi, a što bi tek bilo da je glu-post bolest!«*

Bojan Miroslavljev

Zagrebački komunisti prenosili su antifašističko raspoloženje i borbenu solidarnost na sve građane Zagreba. **O tome najrječitije govori događaj od 26. svibnja 1941. godine.** Tog su dana ustaše prisilno okupili na sportskom stadionu zagrebačku srednjoškolsku omladinu. Pošto su održali huškačke govore, ustaški funkcioniari su zatražili da iz stroja

♦Na okupaciju i ustaški teror Zagreb je odgovorio od prvih dana brojnim oružanim akcijama, diverzijama i sabotažama te raznovrsnim oblicima otpora

bile na duže vrijeme prekinute. Istog dana u Urbanićevoj ulici omladinska udarna grupa napala je bombama odred ustaša koji je poslan u pomoć policiji poslije diverzije na pošti. Ranjeno je i ubijeno 12 ustaša.

U rujnu su izvršene sabotaže i u

ZAGREB SE BORI

istupe omladinci Srbi i Židovi. Pred stroj su, međutim, zajedno s njima istupili i skojevci, a odmah za njima i svi ostali omladinci. Mladi su Zagrepčani slijedeći skojevce, tim jedinstvenim nastupom onemogućili ustaškim zločincima da iz njihovih redova izdvoje i odvedu u smrt njihove vršnjake Srbe i Židove.

Već u mjesecu lipnju akcijom na vojni vlak na Zapadnom kolodvoru i izvlačenjem značajne količine oružja počele su na željeznici djelovati brojne udarne i sabotažne grupe. Pod rukovodstvom i u organizaciji Zagrebačkog vojnog komiteta u lipnju je izvršena diverzija na odašiljaču zagrebačke radio-stanice; zatim diverzije na pruzi Zagreb – Varaždin kod Zaprešića, na pruzi Zagreb – Sisak kod Peščenice i na pruzi Zagreb – Beograd kod Savskog mosta. Izvršene su i sabotaže na bateriji protuavionskih topova u Prečkom i spremištu oružja u Ilici.

U srpnju je izvršena sabotaža u tvornici svile gdje je izgorjelo 50 tisuća metara padobranske svile. U auto-radiionici njemačke vojske zapaljeno je tridesetak motocikla i 300 automobila. Skojevci su zapalili i stadion u Sveticama. Dana 4. kolovoza skojevska udarna grupa kod Botaničkog vrta bombama je napala odred 13. jurišne sveučilišne ustaške bojne; 12. rujna na uglu Zvonimirove i Harambašićeve ulice bombama je napadanut autobus s njemačkim vojnicima; a 30. rujna na ulici su ubijena i ranjena 3 njemačka avijatičara.

Sabotaže i diverzije

Dana 14. rujna izvršena je velika diverzija u Glavnoj pošti u Jurišićevoj ulici, koju su organizirali CK i MK KPH. Serijom eksplozija uništeni su automatska centrala i visokofrekventni uređaji, tako da su sve žičane veze Vrhovne njemačke komande s njenim štabovima u SSSR-u, Rumunjskoj, Bugarskoj, Grčkoj i Beogradu

tvornici cementa »Croatica« u Podsušedu i u tvornici tekstilnih otpadaka »Obnova« na Trešnjevcu. Udarne grupe izvršile su i brojne uspješne akcije likvidiranja ustaških policijskih agenata i izdajnika-provokatora koje je policija koristila za otkrivanje i razbijanje partizanskih organizacija, među kojima su najopasniji bili policijski funkcioner Tiljak i provokator-izdajnik Majerhold.

Zagrebački komunisti pokušali su formirati i jače borbene jedinice koje su imale zadatak da izvode partizanske akcije i izvan područja grada. Početkom srpnja osnovan je tzv. zagrebačko-sesvetski par-

Telefonska centrala Glavne pošte u Zagrebu nakon diverzije, 14. rujna 1941. godine

tizanski odred od dvije desetine boraca. Napao je žandarske patrole blizu ceste Dubrava – Sesvete, a zatim se povukao u šumu Divljača kod Novoselca. Međutim, ubrzo je otkriven i napadnut velikim sna-gama. Pretrpio je teške gubitke, tako da se samo nekoliko boraca uspjelo probiti do bilogorskih partizana.

Dana 11. kolovoza od oko 40 boraca, uglavnom dobrovoljaca iz Zagreba, formiran je na Žumberku partizanski odred »Matija Gubec«. I ovaj je odred u borbi sa žandarima i ustaškim jedinicama pretrpio teške gubitke. Borci su se podijeli u manje grupe iz kojih su se samo neki

probili do partizanskih uporišta na Kordunu i Hrvatskom primorju.

Zagrebačka partijska organizacija podnijela je u prvim mjesecima naro-dnooslobodilačke borbe goleme žrtve. U brojnim oružanim okršajima s ustaško-njemačkim policijskim i vojnim snagama, u gotovo svakodnevnim policijskim racijama, u masovnim odmazdama nad taocima, padale su stotine komunista, ilegalnih aktivista i simpatizera NOP, među kojima i mnogi istaknuti partijski i skojevski rukovodioci.

Aktivnost ilegalaca

Usprkos strahovitom ustaškom teroru u Zagrebu su organizirano djelovale ilegalna radio-stanica, brojne štamparije i tehnike u kojima je tiskano, osim nekoliko brojeva »Vjesnika«, na tisuće proglaša, letaka i raznovrsnog propagandnog materijala. Zagrebački ilegalci preko odbora »crvene« i »narodne« pomoći skupljali su goleme količine raznovrsnog materijala i novca za potrebe NOP-a. U Zagrebu je ne samo 1941. godine, već za cijelo vrijeme rata djelovala razgranata mreža punktova za prihvat ilegalaca i spašavanje aktivista i žrtava fašističkog terora.

Početkom 1941. godine zagrebačka partijska organizacija imala je oko 500 članova, uglavnom radnika. Brojnim čelijama u industrijskim poduzećima, zanatskim radionicama i na sveučilištu rukovodio je Mjesni komitet sa šest rajonskih komiteta. O veličini doprinosa i žrtava koje je Zagreb dao u prvim mjesecima oružane borbe svjedoči činjenica da je krajem prosinca 1941. godine broj članova Partije bio za četiri petine manji nego na početku okupacije. U Zagrebu je sve do početka 1942. godine bilo sjedište CK KPH i PK SKOJ-a. Odjate je partijsko rukovodstvo pokretalo i usmjeravalo organiziranje oružane borbe u svim krajevima Hrvatske, upućivalo iskusne partijske kadrove za organizatore i rukovodioce u partizanske jedinice. Zagreb je bio središte akcije koju je organizirao CK KPH za prebacivanje jugoslavenskih dobrovoljaca, koji su sudjelovali u španjolskom građanskom ratu u razne krajeve Jugoslavije. U izvanrednoj organizaciji, uz pomoć mnogobrojnih simpatizera među zagrebačkim stanovništвom, ta je akcija uspješno obavljena te nijedan od više od stotine španjolskih dobrovoljaca nije pao u ruke policiji.

B. M.

BITKA ZA ŽITO

•Slavonska žetva 1944. bila je velika vojno-ekonomska operacija provedena entuzijazmom naroda i boraca

Kao žitница Hrvatske, Slavonija je u II. svjetskom ratu, a naročito u 1944. godini, imala poseban značaj kako za NOP tako i za okupatore i kvislinge. Iako se tijekom cijelog rata vodila borba za žito i hranu, upravo je u toj godini ta bitka dobila svu širinu i žestinu.

Naime, u to su vrijeme Nijemci već bili izgubili Ukrajinu i druge žitorodne krajeve, pa su to nastojali nadoknaditi, a i prehrambeni sistem NDH bio je u velikoj krzi. I našem NOP-u bilo je ne samo nužno brinuti za prehranu sve većeg broja boraca i ranjenika nego i naroda na oslobođenom teritoriju, uključivši i pomoći u hrani narodu i vojnim jedinicama južno od Save.

Naše žito - naša pobjeda

Na sastanku Oblasnog NOO 19. svibnja 1944. procijenjeno je da je u Slavoniji žitom zasijana površina kao i u mirnodopsko vrijeme, tj. oko 300.000 hektara, od čega se polovica nalazila na oslobođenom teritoriju. Da se spasi što više žita za našu vojsku i narod, ZAVNOH je uputio Oblasnom NOO poseban proglašenje i poziv narodu da prikuplja urod i na dobrovoljnoj osnovi, a sve pod parolom »Naše žito - naša pobjeda«.

Naše pripreme za žetvu i sakupljanje ljetine bile su opsežne, detaljne i dobro koordinirane. Akciju su vodile gospodarske komisije NOO-a svih nivoa i sve je moralno biti dovršeno do 30. lipnja. Uz organe vlasti, u to su uključene i društveno-političke organizacije i vojne jedinice, ali je najznačajniji faktor, odlučan da u toj bitci pomogne i vlasti i vojski i sebi, ipak bio narod Slavonije.

S druge strane, cilj okupatora i kvislinga bio je otimanje i pljačka što više žita, pa i otkupom bezvrijednim markama. I NDH je izdala svoju tajnu naredbu o žetvi, u što su uključene neprijateljske vojne snage pod izravnim nječačkom komandom. Tako su Hrvatsku podijelili na pet područja, te po kotačima postavili njemačke izaslanike ovlaštene i odgovorne za žetvu, dok su im radnu snagu, transport i drugo obavljali lokalni organi NDH. Obavezno je bilo svakodnevno izvještavanje o rezul-

tatima i situaciji na terenu, a za neodgovornost ili sabotažu bile su predviđene stroge kazne.

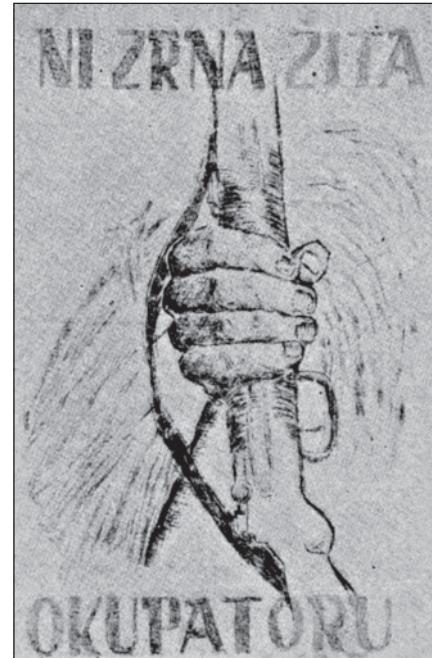
Žetva je te godine u Slavoniji počela oko 12. srpnja, kada su žetveni odbori pokrenuli akciju kako je u pripremama dogovoreno. Znalo se za namjere i planove neprijatelja, pa je za obranu žitelaca i žita osigurana zaštita svih snaga NOV i PO u tom dijelu Hrvatske. Tako je 12. i Osječka brigada s Požeškim odredom bila raspoređena u Požešku kotlim, 18. brigada u Đakovštini, 16. omladinska brigada na prostoru Podravske Slatine i Orahovice, 7. vojvođanska brigada bila je na širem području Našica, a Bilogorski partizanski odred na području Grušišnog Polja i Bilogore.

Živjelo se za žetvu

Sve se odvijalo prema planu. I dok su tisuće žeteoca uz pjesmu želi i prikupljali urod, borci su bili na položajima. Najteže je bilo u Požeškoj kotlini, gdje je neprijatelj angažirao više tisuća vojnika. Ali, u svim pokušajima prodora bio je odbijen, dok je nekolikko tisuća žitelaca za desetak dana sve pažela i u samo nekoliko dana završilo vršidbu i žito spremilo u skladišta, bunkere i zemunice. Okršaja je bilo i u drugim sektorima, tako da je prema jednom izvještaju VI. korpusa u obrani žetve vođeno 40 obrambenih i 21 ofenzivna akcija, u kojima je iz stroja izbačeno 300 naših boraca.

Prema kasnijem izvještaju ZAVNOH-a, spašavanje ljetine najbolje je te godine uspjelo u Slavoniji, koja je tih dana sličila na veliki mravinjak - svi su živjeli i radili za žervu, a stotine vagona žita spašeno i pohranjeno na pravom mjestu.

Ali, zadatak još nije bio izvršen do kraja, jer je trebalo preko Save i u druge naše pasivne krajeve prebaciti 50-60 vagona žita. Tako je već krajem srpnja 12. divizija dobila zadatku da preko Save prebaci prve transporte žita. Kolonu natovarenih kola pratila je Osječka brigada, a osiguranje davala 12. brigada uz žestoke borbe kod Lipovljana. Žito je čamcima prebačeno preko rijeke i predano Banjiskom partizanskom odredu.

Kasnije su se u prebacivanje uključile i druge jedinice.

Dragocjena hrana se prebacivala preko Save i prethodnih godina, jer su se diljem Slavonije i tada na dobrovoljnoj osnovi i mjerama konfiskacije od neprijatelja prikupljali mesni proizvodi, žito i drugi artikli.

Slavonska žetva 1944. trajala je dva mjeseca. U uvjetima u kojima je vođena, s kakvim pripremama i entuzijastom naroda i vlasti uz pomoć boraca NOV i PO, zadržala je svojom organizacijom i rezultatima. Bila je to velika vojno-ekonomska operacija provedena humanizmom, kojom se Slavonci s pravom mogu ponositi.

OSLOBAĐANJE ZATOČENIKA

◆Svečanost u povodu 63. obljetnice prvog oslobođenja Lepoglave i podviga partizanskih jedinica u oslobađanju političkih zatočenika iz kaznionice

U organizaciji podružnice Udruge antifašističkih boraca i antifašista Lepoglava upriličena je svečanost u povodu 63. obljetnice prvog oslobođenja Lepoglave i podviga partizanskih jedinica 12. slavonske divizije i Kalničkog partizanskog odreda u oslobađanju političkih zatočenika kaznionice u Lepoglavi.

Skupu su prisustvovali **Daniel Vereš**, predsjednik Skupštine Varaždinske županije, **Alojz Špičko**, dogradonačelnik Lepoglave, **Miroslav Korenika**, saborski zastupnik, **Josip Skupnjak**, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, **Rade Bulat**, narodni heroj i član Savjeta SABA RH te predstavnici zajednice UABA Varaždinske i Krapinske županije, UABA Ludbrega, Novog Marofa i Ivana.

Uspomene na 14. srpnja 1943. godine, kada su partizani oslobodili zatočene antifašiste iz kaznionice u

Lepoglavi, pri čemu je život izgubilo 26 boraca, evocirao je tada načelnik Operativnog štaba za oslobođenje Lepoglave **Rade Bulat**. Podsjetivši da je, kao datum napada na Kaznionicu, namjerno odabran 14. srpnja, dan kada je 1789. godine pala Bastilla, Bulat je kazao da je ta akcija bila jedinstvena na području tadašnje Jugoslavije, a njena direktna posljedica bilo je širenje i jačanje NOP-a ne samo na području tadašnjeg kotara Ivanec, već i u cijeloj sjeverozapadnoj Hrvatskoj. O akciji partizana govorio je i Josip Skupnjak, i sam sudionik tih operacija, prisjetivši se i Titovih riječi, koji je akciju oslobođenja rođljuba iz kaznionice ocijenio kao veliki vojni i politički uspjeh.

Stražari, iako budni, nisu očekivali da će baš te noći (13/14. srpnja 1943. godine) biti izvršen prepad. Otpočela je uraganska vatra. Za tren, partizani su se našli kod samog zida iako ga je neprijatelj tukao s dva teška

mitraljeza. Tu, oko zidina nastala je višesatna borba. Tek kad je dovučena jedna od zarobljenih haubica i nakon velikog broja ispaljenih granata zid je probijen. Kroz otvor su borci upali unutra i bombama likvidirali posade mitraljeza. Zatočenici su obijali vrata, provalili iz svojih ćelija. Partizani nisu ni primjetili kada su im se nad glavama pojavile «štuke». Eksplozije bombi od tada nisu prestajale dok Lepoglava nije pala. Oko tri sata partizani su oslobodili iz kaznionice u Lepoglavi osuđenike i zatočene pripadnike Narodnooslobodilačkog pokreta.

Na svečanosti su uručena priznanja SABA RH **Gojku Matiću** iz Lepoglave, **Josipu Martanu** iz Ivanca i **Tomi Kobalu** iz Varaždina te podružnici UABA Lepoglava za krupan doprinos radu i djelovanju ove organizacije, njegovoj i jačanju tradicija NOB-a i antifašizma.

Miljenka Varović

SJEĆANJE NA »ŠPANJOLCE«

◆U povodu 70. obljetnice početka španjolskog rata upriličen komemorativni skup za jedanaest Lokvaraca – dobrovoljaca slobode

Prošlo je 70 godina od početka španjolskog rata (1936.-1939.). Španjolski narod bio je prvi narod u Europi koji je napadnut od snaga fašističko-nacističke osovine. Španjolski dobrovoljci – antifašisti iz mnogih zemalja, najvećim dijelom komunisti, odazvali su se pozivu španjolske Republikanske vlade da dođu u Španjolsku i pomognu španjolskom narodu u borbi protiv fašističke pobune i strane intervencije.

Poziv KPJ (KPH) za obranu tek stvorene španjolske Republike, a protiv fašističke nemani, našao je plodno tlo i odaziv naroda Jugoslavije (među njima iz Hrvatske 249 boraca) koji su dobrovoljno stupali u internacionalne brigade. Među njima je bilo i jedanaest Lokvaraca: **Branko Mance**, **Roko Bolf**, **Lovro Vuković**, **Engelbert Žagar**, **Ferdo Cenčić**, **Alojz Beragnin** (njih šestorica ostavili su svojhe živote u Španjolskoj), **Andrija Grgurić-Dimnjačar** (glavni junak romana i serije »Kapelski kresovi«), **Albert Bolf**, **Martin Jakovac**, **Slavko Cenčić** i **Andelko Radošević**.

Svih njih su se komemoracijom na lokvarskom groblju prisjetili članovi Ogranka antifašističkih boraca i antifašista Lokava koji su 17. srpnja na 70. obljetnicu početka španjolskog rata uz srednji spomenik zapalili svijeće i položili vijence i cvijeće. Skupu su prisustvovali **Miljenko Fak**, predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Delnice, **Zdenko Jurčić** u ime SABA Primorsko-goranske županije, predstavnici lokalnih tijela vlasti, mještani i poklonici antifašizma. Komemoraciji su se odazvali i rođaci »španjolaca« iz Lokava **dr. Neda Andrić**, **Bruna Crnković**, **Davorin Cenčić**, **Marica Vukonić**... Veleposlanik Španjolske u Hrvatskoj **Manuel Salazar** uputio je organizatoru skupa pozdravni telegram zahvaljujući odavanju počasti u čast španjolskih boraca iz Lokava.

Ogranak antifašističkih boraca i antifašista Lokava inicirao je akciju upućenu Općini Lokve da u mjestu vrati ime Ulice Španjolskih boraca i Osnovnoj školi ime »Španjolskih boraca«.

Rudolf Komadina

Spomenik u Lokvama poginulima u Španjolskoj u NOB-u

Tražimo zakonski stečenu mirovinu

Podružnica Sindika umirovljenika Hrvatske koja zastupa vojne umirovljenike ponovno je zatražila od Vlade Republike Hrvatske da - na temelju Aneksa E Zakona o potvrđivanju ugovora o pitanjima sukcesije (Narodne novine-Međunarodni ugovori broj 2/04 od 17. ožujka 2004. godine) - u punom iznosu uskladi sadašnje mirovine korisnicima vojnih mirovina bivše SFRJ-građanima Republike Hrvatske sa zakonski stečenim mirovinama iz prosinca 1991. godine.

U zahtjevu se ističe da je Hrvatska preuzeala savezni zakon o vojnim mirovinama bivše SFRJ po kojem su stečene mirovine. Taj preuzeti zakon bivše države (sada hrvatski zakon) primjenjivan je do kraja 1999. godine za Hrvatsku vojsku. Međutim, korisnici vojnih mirovina bivše države prebačeni su na teret radničkog osiguranja, čime im je

uskraćeno oko 4,5 milijardi kuna.

• Zahtjev Vladi RH da u proračunu za 2007. osigura sredstva za ispravljanje 14-godišnje nepravde koja pogoda i preostale studio-nike antifašističke borbe

Mi sada ne tražimo taj uskraćeni novac, već tražimo naše zakonski stečene mirovine u punom iznosu, t.j. mirovine uskladene s mirovinama iz prosinca 1991. godine, navode vojni umirovljenici.

Objašnjavaju da su im zakonski stečene mirovine Uredbom Vlade RH od siječnja 1992. godine umanjene za 50%, a od rujna 1992. godine utvrđene kao konačne u iznosu od 63,22%. Ova je Uredba nakon više od godine dana potvrđena u Hrvatskom saboru zakonom. Koaličinska Vlada je umanjene mirovine smatrala privilegiranim i još ih je smanjila za 8 do 16%.

Vlada RH također bi trebala nešto poduzeti u vezi točke 9 Deklaracije o antifašizmu, jer oko 68% korisnika vojnih mirovina bili su sudionici antifašističke borbe.

Stoga molimo da Vlada RH odmah pristupi reguliranju punih mirovina prema ovom zahtjevu, kako bi se mogla blagovremeno osigurati novčana sredstva u državnom proračunu za 2007. godinu i time konačno riješila četrnaest stogodišnje nepravde za četrnaest tisuća preostalih vojnih osiguranika bivše SFRJ, kaže se u zahtjevu koji je potpisao predsjednik podružnice **Milivoj Boroša**.

Tjentište

SJEĆANJE U DOLINI HEROJA

U povodu 63. obljetnica neprijateljske ofenzive, poznatije kao bitka na Sutjesci, Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog i antifašističkog rata Bosne i Hercegovine organizirao je obilježavanje pred spomenikom i spomen-kosturnicom u Dolini heroja na Tjentiju. Uz nekoliko tisuća prispjelih boraca NOR-a, omladine i građana iz Bosne i Hercegovine i drugih država nastalih na području bivše Jugoslavije, komemoraciji je prisustvovala delegacija dubrovačke Udruge antifašističkih boraca i antifašista, u kojoj su uz **Vericu Karninčić**, podpredsjednicu, bili i **Kasim Čerimagić**, **Ivica Valjalo** i **Branko Grošeta**, članovi Predsjedništva dubrovačkih antifašista. Na tom svečanom skupu oni su predstavljali i antifašističke borce i antifašiste Republike Hrvatske i položili vijenac na spomen-kosturnicu i buket cvijeća na spomenik borcima Prve dalmatinske brigade.

Pozdravnim govorom skupu se u ime SABA RH obratio Branko Grošeta istaknuvši da je delegacija iz Dubrovnika i Hrvatske došla još jednom pokloniti se i odati počast sijeni poginulih, kako hrvatskih boraca, tako i svim poginulih boraca sudionika bitke na Sutjesci.

Ponosni smo na sudjelovanje hrvatskih jedinica i boraca NOV-e iz Hrvatske posebno pak onih iz naše Dalmacije. Nemjerljiv je njihov doprinos ukupnoj pobjedi u bitkama u rajonu Sutjeske,

u kojima je, između ostalog, od 8925 boraca u šest brigada iz Hrvatske, poginulo gotovo pola, ukupno 4105 hrvatskih partizana. Samo je Druga dalmatinska brigada imala 715 poginulih. Nezaborvana je poruka boraca te brigade, prilikom herojske obrane u bitci na Barama, upućena Vrhovnom štabu: »*Iako smo izgubili dvije trećine ljudstva, računajte na nas kao da smo u punom sastavu*« - rekao je Grošeta i nastavio: Tu smo da sudionicima bitke, pred ovim veličanstvenim spomenikom stradanja i patnji, poručimo: Ponosni smo na vaše veliko dijelo. Još jednom »hvala« za žrtve koje ste dali,

pri tome ne štedeći ni svoje živote, a živote je u ovoj bitci izgubilo 7543 borca.

Ovdje smo i zbog onih koji danas falsificiraju povijest i verificirane povijesne istine, posebno o NOB-i i povijesnoj ulozi Josipa Broza Tita. Tu smo i moramo im ovom prigodom poručiti.: Bili su, sad su i bit će vječiti gubitnici. Kolo povijesti ne može se vratiti nazad. Iako onima protiv kojih smo se pa i u ovoj bitci borili danas davaju lažne statuse-antifašista, dodjeljuju mirovine i druge privilegije, ne smiju zaboraviti da naša krvava epopeja, sve naše pobjede, ujedno su njihovi teški porazi.

K.L.

Poreč

Na brdu Rušnjak u Istri 30.srpna ove godine svečano je obilježena obljetnica odlaska prve veće grupe istarskih antifašista u partizanske jedinice u Gorski kotar i Liku u srpnju 1943. godine. Svečanost su organizirali porečka UABA te Odbor za obilježavanje godišnjice Rušnjaka. Okupljenima su se obratili gradonačelnik Poreča **Edi Štifanić** te predsjednik ogranka UABA u Poreču **Božo Štifanić**.

Istarski župan **Ivan Jakovčić** rekao je da se Istra u II. svjetskom

Obljetnica antifašista

ratu svrstala na stranu dobra suprostavivši se fašizmu i nacizmu. Istra se u novije vrijeme suprostavila i Tuđmanovom i Miloševićevom nacionalizmu te je danas postala regija u kojoj skladno žive različite etničke i vjerske skupine, naglasio je Jakovčić.

Izaslanik predsjednika Mesića **Boro Vučković** kazao je da nema nikakvih dvojbi kad su u pitanju antifašisti - oni su obranili čast Hrvatske, dok su je fašisti okaljali.

G.I.

HVALA ZA POVIJESNU ISTINU

•Pozdravljamo saborsku Deklaraciju i istupe predsjednika Države, ali će zadovoljstvo antifašističkih boraca biti potpuno tek kada više ni po kojoj osnovi ne budemo diskriminirani i neravno-pravni

Ivan Cvek

U2005. godini slavili smo 60. godišnjicu pobjede nad fašizmom. Za razliku od svih proteklih 15 godina, ona je bila, gledajući iz naše perspektive, obilježena

ne samo kod nas u Opatiji već i u mnogim gradovima Republike Hrvatske na zadovoljavajući način. Mogao bih reći da smo se sa svojim proslavljanjem u znatnoj mjeri približili antifašističkoj Europi, odnosno državama antihitlerovske koalicije. Po tom vanjskom izgledu, Tuđmanova era ostala je, nadamo se, konačno iza nas, kao epizoda jednog revanšističkog vremena u našoj novijoj povijesti. Osim ostalog, dokaz tome su: »Deklaracija o antifašizmu« koju je donio Hrvatski sabor 13. travnja 2005. godine i izvanredan govor predsjednika Države, gospodina Mesića, na proslavi Dana pobjede u Zagrebu.

Veliki zaokret

Ako tu deklaraciju i govor danas usporedimo s vremenom kada se u Hrvatskoj palilo tisuće kuća, odvodilo nepočudne, masovno rušilo partizanska spomen-obilježja, našu NOB proglašavalo zločinackom, sve antifašističke borce šumskim razbojnicima, zločincima, hrvatskim izrodomima, boljševičkim plaćenicima i tome slično, a Pavelića i njegove ustaše veličalo kao istinske domoljube, vidimo, da se u pogledu antifašizma dogodio u RH zaokret od 180 stupnjeva.

Međutim, poznavajući prilike i situaciju u našoj zemlji moramo biti svjesni, da se taj zaokret nije dogodio slučajno, ni spontano, niti su u RH s njime svi suglasni. Da je do njega došlo, zaslužni su u prvom redu antifašističko opredijeljena Europa, demokratske prilike u svijetu, dijelom naši ratni saveznici i oni malobrojni iz našeg državnog vrha, kojima je kristalno jasno, da se danas ne može ući u Europsku zajednicu s nakaradnim

shvaćanjem demokracije, s neoustaškim političkim opredijeljenjem i nesređenim unutarnjim odnosima, koji stalno generiraju međusobne sukobe, nezadovoljstvo i zemlju guraju u siromaštvo.

Price protiv antifašističkih boraca i naše NOB postale su već degulantne i neprihvatljive za Europsku zajednicu i za sve one demokratske države svijeta, koje su se u II. svjetskom ratu borile na strani antihitlerovske koalicije. I to:

1. zbog toga, što znaju da smo mi u okupiranoj Europi 1941. godine pod Titovim vodstvom prvi digli oružani ustanak protiv najjače ratne sile u povijesti ratovanja - fašističko-nacističkog okupatora,

2. jer smo na balkanskem ratištu svo vrijeme II. svjetskog rata vezali uz naše partizanske jedinice, ogromnu fašističku vojsku i na taj način našim ratnim saveznicima neposredno pomogli u ostvarenju njihovih ratnih ciljeva uz manje žrtava,

3. jer su znali i znaju što je u tom ratu bila Pavelićeva NDH, kome je služila, koga je podržavala i kakve monstruozne zločine je počinila nad svojim vlastitim narodom primjenjujući nacističke rasne zakone.

Godine ponižavanja

Unatoč tome što smo morali čekati punih 15 godina i za to vrijeme trpjeli mnoga ponižavanja, teške uvrede, diskvalifikacije, prijetnje i nepravdu, dočekali smo dan, kada se u našoj zemlji našao jedan častan, objektivan, pravedan i hrabar čovjek na funkciji predsjednika Države, koji je jasno i otvoreno progovorio o povijesnim zaslugama naše NOB i o našem ratnom doprinosu, kojega smo dali zajedno s Titom u pobjedi nad fašizmom, za oslobođenje svoje zemlje i za našu samostalnost u postojećim granicama. Isto tako smogao je otvoreno progovoriti o Paveliću, o njegovoj NDH i što bi se dogodilo 1945. godine da se Hrvatska nije tada našla zaslugom Titovih partizana na pobjedničkom postolju. Nije izbjegao progovoriti ni o nepravdi, koja antifašističke borce u RH čini diskrimi-

niranim u pogledu materijalnih prinaldežnosti.

Te riječi i takav stav predsjednika države ispunjava nas nadom, da možda ipak nećemo otici svi prije ispod zemlje nego li ostvarimo svoje elementarno ljudsko i ustavno pravo, koje teoretski ne dozvoljava nikakav oblik diskriminacije i neravnopravnost, ali mi smo unatoč tome već 15 godina ne samo drugorzredni već i trećerazredni građani ove zemlje samo zato što smo se u II. svjetskom ratu borili na strani antihitlerovske koalicije.

Iz toga razloga Predsjedništvo SAS-a RH, koje stoji na čelu svih antifašističkih boraca i antifašista u našoj zemlji, ima pravo i moralnu obavezu učiniti sve što je zakonom dopušteno da se, toliko očita diskriminacija i nepravda odstrani pa i pod cijen da se cijeli slučaj odmah preda u postupak Odboru za politička pitanja u Vijeću Europe.

Takav postupak opravdavaju brojna traženja i raznorazne predstavke koje smo godinama uzaludno podnosili svim državnim institucijama u RH bez ikakvog rezultata i valjanog odgovora. Ovo ističem jer u Europskoj uniji važi načelo, da se ne smije diskriminirati jedne građane naspram drugih, a to znači da učesnici NOB ne bi smjeli biti, u istoj državi, u slabijem položaju od boraca Domovinskog rata. Kada govorimo o našoj neravnopravnosti, ona se ne završava samo na pitanju izjednačavanja prava sa borcima Domovinskog rata već i na pravima naših ratnih protivnika, koja su također veća od naših.

Osim toga, mi nismo ni približno ravnopravni glede financiranja naših aktivnosti i to od SABA RH do posljednje udruge na terenu. U tom pogledu mi smo ilegalci već punih 15 godina. Udruge branitelja i sve ostale udruge proizašle iz Domovinskog rata, to pitanje imaju s pravom rješeno posebnim zakonom, a mi ovisimo samo o dobroj volji pojedinih političara na vlasti.

Bilo kako da bilo, mi pozdravljamo saborskiju Deklaraciju, ponosni smo na predsjednika Mesića ali naše će zadovoljstvo biti potpuno tek kada u svojoj Domovini ne budemo više, po bilo kojoj osnovi, diskriminirani i neravnopravni. Nitko se od nas, sudionika NOB, pa ni naši potomci ne moraju sramiti što smo bili Titovi borci i što smo se u najtežem trenutku naše povijesti digli protiv fašističko-nacističkih okupatora i njegovih sljedbenika. Gospodin Mesić rekao je o nama i našoj NOB povjesnu istinu i na tome mu velika hvala i priznanje.

Povijesne nebuloze protiv antifašizma

Obilježavanje Dana antifašističke borbe i ove godine je bilo povod za »uznemirenost« i nove živčane napade svih onih koji su ušli u jalov posao sa ciljem da iskrive istinu i omalovaže antifašističku Narodnooslobodilačku borbu u Hrvatskoj pod svaku cijenu.

Tako je, kao i ranijih godina, neka tobože protuteža Danu antifašističke borbe, bilo okupljanje 22. lipnja oko Jazovke gdje su, kako navodi »Večernji list«, odali »počast ubijenim priпадnicima ustaških i domobranskih postrojba«. Uglavnom se tamo iz godine u godinu sastaju mahom iste persone s istim galamđnjama kako bi neinventivno na isti način pokušali bar donekle »okaljati« antifašističko slavlje. Pa onda ta zbumjena i dezorjetirana skupina stalno samo potvrđuje svoje povijesne nebuloze sažete u riječima nekog stalnonazočnog Branimira Petenera: »Želimo dokazati povijesnu istinu prema kojoj partizanski zlodusi u lipnju 1941. godine nisu bili antifašistički, nego antihrvatski ustanički, rušeći tek uspostavljenu hrvatsku državu«.

Kao što se vidi, nisu oni tu radi utvrđivanja istine o Jazovki, nego samo larmaju i manipuliraju vraćajući se izravno natrag u povijest u obranu davno poražene i izgubljene tzv. NDH. Do istine im nije kao ni do lanjskog snijega prije svega zato što im ona ne ide u prilog jer su teško zaglibili ratujući na strani Hitlera i Musolinija protiv antifašističke Europe i svijeta, a time i protiv antifašista u Hrvatskoj. To što su još radili i teške ratne zločine u Jasenovcu i drugim stratištima pojačano i nepobitno im otežava i inače povijesno nepopravljivu nezgodanciju.

Njihove neumjesne namjere podupiru već poznati pomagatelji i objašnjavatelji među kojima je i notorni »jutarnji p(r)opovijedač« koji »stručno« pojasnjava povijesne stvari samo njemu i njima svojstvenim argumentima. Tako on kaže: »poznato je da su partizani u tjednima nakon završetka rata ondje okrutno pobili veći broj nedužnih osoba«. Potom je u istom stilu dodaо: »Prema onome što sam mogao čuti od svojih župljana u Sošicama, pobijeni su većinom civili«.

Dakle, popotežesvoj najjači mogući »argument« pred kojima bi povijesna znanost morala poklenuti i skinuti mu antifašističku, odnosno partizansku kapi. Kad p(r)opovijedač ustvrdi da je to

što se dogodilo »poznato« i to da je on to »čuo«, što onda nakon te dogme više treba dokazivati i istraživati. Dovoljno je ostati na njegovom »rekla, čula, kazala« i prihvati to kao »zdravo za gotovo« i gotovo.

Pitamo se je li s njim i njegovim šticevcima uopće moguće ozbiljno razgovarati, jer nakon ovakvih »argumenta« čini se da je riječ ozbiljnost grijeh i spominjati. No, zato ih mi i stavljamo u rubriku - umjesto humoreske - jer nakon svega što govore tko bi mogao na ozbiljniji način prići i argumentima im nešto dokazivati.

Obraćati se njima razumnim prijedlozima da se objektivno istraži istina bez politikanstva, uzaludan je posao. Mi smatramo kako je jedino ispravno istražiti koliko je točno bilo žrtava u Jazovki pa i na Bleiburgu, utvrditi koje su to žrtve i pokušati imenom i prezimenom načiniti popis, kao što je to učinjeno s Jasenovcem. Oni bi to, međutim, doživjeli samo kao dosjetku kojom se hoće pobiti njihovo neutemeljeno i klimavo stajalište. Bar toliko znaju da je svako suočavanje s istinom za njih poraz i gubljenje tla pod nogama na kojem tako i tako zaludno pokušavaju doći do ravnoteže, ali, pored svih napora, ostaju trajno povijesno neuravnoteženi.

U antifašističko omalovažavanje ove godine se još aktivnije, nego do sada, uključila i Crkva u Hrvata organizirajući misno slavlje čak i na Golom otoku. Time su upravo na Dan antifašističke borbe dodali još jedan uteg misi kod Jazovke ne bi li prevagnuo na stranu uperenu protiv antifašističke. Zamislite koliko je tek tu »ozbiljnosti« kada neki biskupi tvrde da je to »slučajno« organizirano baš 22. lipnja. I tako od slučaja do slučaja dolazimo i mi »slučajno« do zaključka kako Crkva još uvijek »slučajno« štiti one koji su u II. svjetskom ratu bili na fašističkoj strani. Misno slavlje oni mogu organizirati na Bleiburgu, kod Jazovke, na Golom otoku, na Macelju, ali jedino kažu, ne mogu na mjestu gdje je bio logor Jasenovac. Koja je to razlika na otvorenom prostoru između tih lokacija nitko iz crkvenih krugova nije uspio objasniti iako, već godinama, iz petnih žila, pokušavaju dogmatski »dokazati« kako tobože nije riječ o diskriminaciji i podjeli na za misu podobne i za misu nepodobne žrtve.

Nekako u isto vrijeme kada su živnule antifašističke snage u Hrvatskoj čusmo mi tako da je i u Lapovu u Srbiji, ratnom zločincu Draži Mihailoviću podignut spomenik visok 4,6 metara. Kako vrijeme odmiče, Draža im je sve veći i sve draži, a antifašisti sve mrskiji. No, oni kažu da je ustvari najveći antifašist bio upravo Draža. Osim za četnike, čak ni za početnike koji proучavaju povijest na prostorima bivše Jugoslavije ova teza ne bi mogla biti prihvatljiva jer se njome samo podražuje povijest II. svjetskog rata na ovim prostorima.

Još će ispasti da su Draža i Ante Pavelić bili najveći antifašisti na prostoru bivše Jugoslavije. Tko zna u kojoj fazi imaju namjeru priključiti i svog poslodavca Hitlera pa da definitivno zajedno s njim ustaše i četnici pokušaju prijeći, nakon toliko desetljeća od rata, na suprotnu stranu i postati antifašisti i antinacisti. U Hrvatskoj se za Antu Pavelića i ne trebaju puno truditi da bi nam dokazali da je on bio Antifašist. Mi mu to priznamo odmah sada kako se neki ne bi opetovano trudili uvjeravati nas u to. Tako bi oni imali svoj antifašizam koji bi i četnicima bio draži i mihailovićevski prihvatljiviji jer bi time s dvije muhe definitivno pokušali ubiti jednu antifašističku pušku.

Pojedinci čak i iz vladajućih struktura sve otvoreni pokazuju svoju netrpeljivost prema antifašistima, bez obzira što piše tamo u nekakvom Ustavu RH i što je Dan antifašističke borbe državni praznik. Tako je živuo i gospodin gradonačelnik Zadra Živko Kolega koji ima svoju definiciju i viziju antifašizma, pa nije htio polagati vijenac na spomenik na kojem je zvijezda petokraka. Po njemu bi se antifašistički borci trebali sada odreći simbola pod kojima su se borili pa tek onda bi zadarski Žiko prema njima bio kolegijalan. Nije njemu bitno što je pod petokrakom u NOB-a Zadar oslobođen od talijanske i njemačke okupacije i pripojen matici domovini Hrvatskoj, nego bi on odredio koji bi to drugi znak na partizanskoj kapi trebao biti. A nije teško pogoditi kuda smjera Kolega i prema kome je on u tom slučaju povijesno kolegijalniji, zavisno od toga na koju stranu zadarska bura puše na krajnju desnu ili po njemu i Crkvi, ne daj Bože, na lijevu pa makar ona bila potpuno demokratska i europski usmjerenja.

VIŠE OD DRUŽENJA

•Tradicionalni susret članova društava »Josip Broz Tito« iz Istarske i Primorsko-goranske županije kod spomen obilježja Joakima Rakovca

Društvo »Josip Broz Tito« iz Poreča tradicionalno organizira svojevrsni »Dan povijesti« u Rušnjaku (šuma 6 km udaljena od Poreča). Odatile je 11. lipnja 1943. godine šezdesetak omladinaca pod vodstvom Joakima Rakovca otišlo u partizanske jedinice koje su bile locirane u Gorski kotar, odnosno u 43. istarsku diviziju.

Poveća skupina mladih iz Istarske i Primorsko-goranske županije, članovi Društva »Josip Broz Tito« i njihovi simpatizeri pohodili su šumu Rušnjak, položili vijence i cvijeće na spomen-obilježje Joakimu Rakovcu i njegovim suborcima. Predsjednik Društva »Josip Broz Tito« iz Poreča, **Martin Matošević**, evocirao je uspomene na velikog istarskog rodoljuba Joakima Rakovca, partizanske borce - poglavito mlade Istrane koji su stupili Narodnooslobodilačkom pokretu te o ulozi maršala Tita za priključenje Istre matici zemlji.

Uz bogat kulturno-umjetnički program, pjesmu, druženje, »partizanski« grah i osvježavajuće napitke – mladi su se zabavljali ali i podsjetili na slavne dane naše Narodnooslobodilačke borbe. U radosti i veselju pridružili se mladima i stariji članovi Društva »Josip Broz Tito« iz Poreča, Pule, Rijeke te antifašistički borci i poklonici antifašizma i poštovatelji djela i lika maršala Tita.

Na snimci **Bože Cakovića**: *Marko Filipović*, član Društva »Josip Broz Tito« iz Rijeke, *Živo Juzbašić*, bivši saborski zastupnik i *Branko Vlah*, predsjednik Društva »Josip Broz Tito« iz Rijeke ispred spomenika Joakimu Rakovcu i suborcima u šumi Rušnjak.

Emilija Ivošević

Tradicionalni susret članova društava »Josip Broz Tito«

Bosiljevo

JAČANJE SURADNJE

•Obilježena 62. obljetnica oslobođenja mesta uz prisustvo antifašističkih boraca Hrvatske i Slovenije

Unarodnooslobodilačkom ratu oko Bosiljeva (selo u Pokuplju, 23 km jugozapadno od Karlovca), vođene su više puta borbe. Krajem lipnja 1944. godine, pomažući 13. diviziji (Primorsko-goranskoj) u Pokuplju, 15. divizija s dvije brigade napala je njemačko-ustašku posadu u Bosiljevu (dijelovi njemačkog 1. rezervnog lovačkog puka i 10. ustaške bojne – u svemu oko 80 Nijemaca i 170 ustaša). U ogorčenim borbama 30. lipnja i 1. srpnja, neprijateljeva posada je savladana. Za to vrijeme jedinice 13. divizije onemogućile su sve pokušaje neprijatelja da iz Ougulina i Generalskog Stola pruži pomoć opkoljenoj posadi.

Druga brigada 13. divizije oslobođila je 9. kolovoza Bosiljevo, ali ga je sutradan morala napustiti; 11. kolovoza

brigada je odbila napad grupe od 200 njemačkih vojnika iz Bosiljeva u pravcu sela Bosanaca.

Na obilježavanju 62. obljetnice partizanske akcije kada je svladana neprijateljeva utvrđena posada u Bosiljevu, prisustvovalo je pedesetak antifašističkih boraca i poklonika antifašizma iz Karlovačke županije, dvadesetak slovenskih boraca te predstavnici SABA Primorsko-goranske županije. O borbama za oslobođenje Bosiljeva te o značaju suradnje slovenskih i hrvatskih partizana na svečanom komemorativnom skupu govorili su **Zvonko Matičić**, predsjednik UABA Duga Resa i **Josip Boljkovac**, član Savjeta SABA RH te **Mirkо Mirtić** u ime boraca iz Slovenije.

Martin Jendrašić

Priopćenje

U javnim se glasilima pojavljaju rasprave o pravima djece branitelja za upis u visokoškolske ustanove. Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, koji ne učestvuje u toj raspravi, prisiljen je priopćiti da djeca boraca NOB-a nisu imala te privilegije. Samo su djeca palih boraca imala novčanu pomoć ili stipendije, ali nikada nisu sticala prednost bezuvjetnog upisa na fakultete, koja bi narušavala jednakost sa drugima.

*Predsjednik
Krešimir Piškulić, dipl. oecc. v. r.*

♦Maratonac sa Psunja autora Gliše Savića, topla je priča o partizanskom kuriru, hrabrom i snalažljivom borcu Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske

U povodu 65. obljetnice početka antifašističke borbe u Hrvatskoj i 63. godišnjice formiranja 6. slavonskog korpusa NOVJ – Drugog korpusa Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, na Tribini grada Zagreba promovirana je knjiga *Maratonac sa Psunja* (Priča o kuriru), autora **Gligorija Gliše Savića** (izdavač Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske). Promociju je vodio **Antun Magić**, član Izvršnog odbora SABA RH. O knjizi su govorili: **mr. Ivan Fumić**, član Izvršnog odbora SABA RH, **Eduard Vostrel**, urednik izdanja, **mr. Dušan Lončar** te autor **Glišo Savić**.

Nakon osnutka (početkom 1943. godine) 4. (12. slavonska) divizija s ostatim jedinicama 3. Operativne zone odmah je počela ofenzivna djelovanja po Slavoniji, stvorila novi slobodni teritorij u središnjem dijelu Slavonije, u Daruvarskoj i Požeškoj kotlini. Naročito se usmjerila na rušenje prometnica, posebice željezničke pruge Zagreb-Beograd, u skladu s direktivom VŠ NOV i POJ da im se time pomogne tokom 4. neprijateljske ofenzive. U toku tih borbi, 11. veljače 1943. godine u selu Mijača kod Pakraca od 1. i 2. slavonskog odreda i Bilogorske partizanske čete, formirana je 18. slavonska brigada. Imala je tri bataljona i 450 boraca, a u travnju 750 boraca. Neko je vrijeme, do 9. ožujka 1943. godine, bila pod zapovjedništvom Štaba 3. OZ, a onda 4. (12.) slavonske divizije Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske.

Partizanski kuriri

U to vrijeme, tada dječarac **Gligorije Glišo Savić** priključuje se borbenom stroju 18. slavonske brigade, i do konca rata s tom jedinicom prolazi trnovit put. Nakon oslobođenja diplomirao je pravne znanosti na Visokoj upravnoj školi Sveučilišta u Zagrebu. Umirovljen je kao sudac Ustavnog suda Hrvatske. U slobodno vrijeme bavi se proučavanjem prošlosti svoga zavičaja, pakračkog kraja i Slavonije. Objavio je biografiju *Petar Prodanić-Učo*, kroniku prve partizanske zime na Psunju *Peta strana svijeta* te rekonstrukciju *Spomenice svoga rodnog sela*. Sudjeluje na više okruglih stolova i tribina s povijesnom tematikom, a objavljivao je i u hrvatskom tisku.

VJESNICI NOVIH POBJEDA

Knjiga *Maratonac sa Psunja* govori o ljudima i događajima u Narodnooslobodilačkoj borbi u antifašističkoj Hrvatskoj u Drugom svjetskom ratu i obrađuje istinite legende o partizanskim kuririma (maratoncima-ratnicima). Oni se ne rađaju u klubu, već u četama. Umjesto na pobjedičkim postoljima, slave ih na spomen-pločama. Kada padnu ploče, žive u uspomenama. A oni rijetki, zlatni, još i u legendama...

Zapovijedanje partizanskom vojskom, bez dovoljno oružja i tehničkih

prolazili kroz neprijateljske obruče, ulazili u okupirane gradove, povezivali prekinute partijske veze i javke, uspostavljali nove veze. Danju, noću, po kiši, snijegu i mrazu, bosi i gladni, po poznatim i nepoznatim terenima i bespućima prelazili su desetine kilometara. Koristili su i neprijateljska prevozna sredstva, jer za njih nisu postojale nikakve prepreke ni teškoće kada je trebalo prenijeti naređenja ili izvještaje. Ginuli su izvršavajući svoje zadatke, a za mnoge nije ostalo svjedoka koji bi pričali o njihovim podvizima.

Ponovni rat

Knjiga *Maratonac sa Psunja* nije obična kronika događaja o kojima se u njoj govoriti, nije ni biografija glavnog junaka. Ona je, prije svega, priča o ljudima u ratu. Glavni junak priče aktivni je sudsionik Drugog svjetskog rata. Antifašist. Partizan. Poslije najdužeg razdoblja mira na ovim prostorima, kad se već mislilo da je era ratova zauvijek ostala za nama, njemu se dogodio ponovni rat.

U njemu ga je, sad već u poodmaklim godinama, zadesila uloga žrtve. Dva rata »po glavi stanovnika« službeni je »projekt« s kojim je u nas završilo 20. stoljeće. Običan smrtnik od toga nije mogao pobjeći, pa ni junak priče nije mogao biti izuzetkom. Na sreću ili nesreću, sve ono kroza što je morao proći da bi »uhvatio« taj »projekt« nije se moralno dogoditi baš njemu; moglo se dogoditi bilo kome drugome, pa i svakome od nas.

- I još nešto: za razliku od svog velikoga prethodnika, Grka Filipida, maratonac sa Psunja je svoju životnu trku završio u krevetu, okružen svojim najdražima – istaknuo je Glišo Savić, autor knjige. – Tako se ispostavilo da je bio u pravu kad je tvrdio da se »valjda u međuvremenu nešto i promijenilo.«

- Ne baš previše! – rekao bi njegov pomalo zavrnuti prijatelj, kojega su u četi zvali Mećava...

Autor u knjizi kazuje o događajima i ljudima, o činjenicama za vrijeme i nakon završetka NOR-a. Preskačući vremenske barijere, vješto spaja bližu i dalju prošlost, isprepleće događaje ali ih povezuje u tečnu pripovijest. U knjizi se na metaforički način spajaju subjektivno i objektivno, prošlo i sadašnje, dokumentarno i memoarsko.

Vrstan spisateljski stil autora, emotivni naboj, sistematicnost i lirska preciznost te topla i zanimljiva priča – samo su neke od preporuka za čitatelje.

B. M.

SVJEDOČENJE O OTOČANIMA

BJELOVAR

Održana je izborna skupština Zajednice UABA Bjelovarsko-bilogorske županije, na kojoj su uz delegate kao gosti bili župan **Damir Bajs** i tajnik županijske skupštine i ujedno predsjednik županijske organizacije SDP-a **Nikola Varga**, obećavši nastavak dobre suradnje županijskih tijela i materijalnu pomoć akcijama zajednice i udruga.

U raspravi je pohvaljen dobar rad udruga iz Čazme i Garešnice, te potreba pomlađivanja i jačanja bjelovarske udruge, kao i osnivanje udruga u Daruvaru i Grubišnom polju. Sa županijskim organima snimit će se stanje devastiranih spomenika u Bjelovaru, Gudovcu i Čazmi i predložiti njihova obnova.

Antifašistički borci ove županije kritički su govorili o javnim istupima pojedinih političara koji falsifikatorički i negativno ocjenjuju antifašističku borbu. Negativno su ocijenili i davanje prevelikog publiciteta u javnosti protivnicima antifašizma, dok se istodobno preušćuju ili tek uzgradno ustupa prostor i minutaža aktivnostima antifašističkih udruga.

Za novog predsjednika Predsjedništva zajednice izabran je **Branko Čanković** iz čazmanske udruge, potpredsjednici su **Milan Ivančević** iz Garešnice i **Viktor Venić** iz Bjelovara, dok će tajničke poslove obavljati **Andrija Justin** iz Čazme.

B. Č.

BOROVO

Šezdesetprva godišnjica oslobođenja Borova i ove je godine obilježena komemoracijom kod Spomenika poginulim borcima i žrtvama II. svjetskog rata, gdje su položeni brojni vijenci, a nakon odavanja počasti minutom šutnje održan je i crkveni obred. Tom prigodom potpredsjednik **Siniša Rakazović** podstjetio je na ulazak partizanskih jedinica u mjesto 13. travnja 1945. godine, a učenici osnovne škole izveli su nekoliko recitacija iz NOB-e. Među gostima

Iz Zadra nam se javio naš stalni čitatelj **Ante Dragić**, rođen 1915. u malom ribarskom mjestu Savar na Dugom otoku, nosilac »Spomenice 1941.« i 70-postotni ratni vojni invalid. Autor je nekoliko knjiga o Zadru i zadarskom kraju u NOR-u. Zamolio je da objavimo - a to smo sa zadovoljstvom prihvatali - kako je pripremio još jednu knjigu o ratnim stradanjima i sudjelovanju stanovaštva zadarških otoka u Drugom svjetskom ratu.

U NOR-u je s tog područja, podsjeća danas 92-godišnji barba Ante, sudjelovalo 4.377 boraca, od kojih je trećina bila iz Malog Iža, a poginulo ih je 913. Njihova su imena uklesana na podignutim, ali nožastim uglavnom demoliranim ili zapuštenim spomenicima i spomen-pločama.

U svojoj novoj knjizi svjedoči o tome kako su fašisti poubijali 359 otočana spalili 230 njihovih domova, kako je 1.779 osoba neboračkog stanovaštva našlo spas u zbjegu na sinajskom El Shattu i kako je 1.452

otočana bilo internirano i zatvoreno.

Iako u poodmakloj životnoj dobi, a žečeći se uvjeriti u kakvom je danas stanju prije 55 godina podignuta prva spomen-ploča podignuta na zadarskim otočima, posjetio je otočić Maslinovac s kojeg je 7. prosinca 1941. godine pod vodstvom **Ante Banine**

i **Stanka Parmača** 30 otočana otišla u borbu u Liku.

Srećom, kaže, taj podsjetnik na prvo-borce ovog kraja je netaknut, ali je pristup otočiću vrlo težak, jer nema nikakve rive, čak ni kozje staze do spomen-ploče, nego samo gusata makija...

Zahvalni smo Anti Dragiću na javljanju »Glasu« i na informaciji da bi njegova knjiga, pod radnim naslovom »Pobjeda«, trebala izići ove godine, dakle 65 godina od događaja na otočiću Maslinovac u prosincu 1941. godine, u izdanju Zavičajnog muzeja iz Biograda. Bit će to još jedno autentično svjedočenje o slobodarskoj svijesti, žrtvama i doprinosu zadarških otočana oslobođilačkoj borbi.

na ovoj svečanosti bili su i predstavnici boračkih organizacija iz Sombora i Apatina, kao i konzulica Srbije i Crne Gore **Bojana Ristić**.

D. Miroslavljević

Sudionici komemoracije u Borovu

IVANOVEC

Društvo »Josip Broz Tito« Međimurje - ogrank Ivanovec izabralo je na osni-

vačkoj skupštini svoje rukovodstvo, koje će činiti: **Ivan Drk**, predsjednik, **Josip Balog**, potpredsjednik, **Branko Kovačić**, tajnik, **Ružica Hren**, blagajnica i **Franjo Toplek**. U Nadzorni odbor su ušli **Ivan Rep** kao predsjednik te **Elizabeta Goricanec** i **Josip Palatinuš**, a članovi Predsjedništva Sv. Jurja u Trnju su **Ivan Drk** i **Josip Balog**.

Ogranak broji 20 članova koji će dostoјno obilježavati značajne datume vezane uz antifašizam te održavati spomen-obilježja u mjestu.

M.M.

KRŠAN

Osnovat će se istarska udruga žrtava logora u Drugom svjetskom ratu, odlučeno je na skupu preživjelih logoraša Dachaua. Inicijativni odbor čine **Klau-**

dijo Lazarić iz Kršana, Ljiljana Vojnić iz Pule, Branka Bišošlav iz Grožnjana, Josip Posedel iz Rovinja i Branko Bičić iz Labina. Bivše zatočenike, članove njihovih obitelji i potomke u kršanskoj vijećnici okupio je predsjednik Općinskog vijeća Klaudijo Lazarić, u svojstvu sakupljača povijesne građe vezane uz logoraše s Kršanštine. Prikazan je dokumentirani film o logorašima iz talijanskog gradića Orbassana, kao primjer skrbi o ovoj povijesnoj baštini, te dokumentarac o prošlogodišnjem posjetu Dachauu, organiziranom u povodu 60. obljetnice oslobođenja.

- Želja nam je u mjestu stradanja postaviti spomen-obilježe za naše stradalnike, jer među svim nacionalnim obilježjima iz cijele Europe onđe nema čak ni obilježja bivše Jugoslavije, rekao je Lazarić.

Na skupu su bila i petorica preživjelih iz Dachaua: Milan Černjul iz Labina, Vitorijo Golja iz Rapca, Karlo Vojić iz Šumbera te Rina Smajala i Blaž Pletikos iz Muntića.

R.S.

Sa skupa preživjelih logoraša Dachaua

KARLOVAC

Početkom svibnja obilježna je 61. godišnjica oslobođenja Karlovca. Na taj dan, 6. svibnja, položen je vijenac kod biste narodnog heroja Večeslava Holjevca, a održana je i komemoracija nevinim žrtvama ustaškog terora u Veljunu. U Karlovcu je održana i javna tribina o završnim operacijama za oslobođenje zemlje i posebno ovog grada, o čemu je uvodno govorio Nikola Pavlačić - Mika, a u raspravi sudjelovali Milan Jokvić, Josip Boljkovac, Franjo Vuković, dr. Đuro Zatezalo i Mijo Fudurić. Na toj javnoj tribini bilo je oko 80 posjetitelja, ali nitko od predstavnika Grada i Županije nije prisustvovao ni polaganju vijenaca niti tribini. Bitka za oslobodenje grada, poznata kao Karlovačka operacija, počela je 1. svibnja i trajala do 6. svibnja 1941. godine, kada su oslobodeni Duga Resa, Ozalj i Karlovac,

M. Jendrašić

METLIKA

Dobri odnosi i suradnja Grada Ozlja i Općine Metlika, koje su 1982. godine potpisale Povelju o bratimljenju, svakodnevno se potvrđuju i učvršćuju, pogotovo prilikom obilježavanja značajnih događaja iz NOB-a i bliže prošlosti. Metličani ne propuštaju priliku proslaviti svaki značajniji događaj iz NOB-e. U Kulturnom domu u Metlici priredili su središnju proslavu 65. godišnjicu otpora okupatoru svoje zemlje i 65. godišnjicu osnivanja Oslobođilnog fronta slovenskog naroda. Uz mnogobrojne Metličane ovom povijesnom i kulturnom događaju bili su nazočni i predstavnici Udruge antifašističkih boraca i antifašista Ozlja. Župan Općine Slavko Dragovan obratio se nazočnima na početku svečanosti biranim riječima izražavajući zahvalnost borcima koji su pružali oppor okupatoru, od kojih i današnja generacija može mnogo naučiti.

I.T.

POREČ

U povodu 61. godišnjice oslobođenja grada na Trgu slobode u Poreču gradonačelnik Edi Štifanić i njegov zamjenik Dnisi Žužić otkrili su brončanu skulpturu, rad akademskog kipara Peruška Bogdanića, Delegacije Grada, Udruge antifašističkih boraca i antifašista i druge položile su vijence na spomen-obilježje poginulima u NOB-i. U Istarskoj sabornici održana je svečana sjednica Gradskog vijeća, na kojoj su proglašeni ovogodišnji dobitnici plakete »30. april«. Tom prigodom gradonačelnik Štifanić podsjetio je da je u oslobođilačkom ratu poginulo više od četvrtine boraca iz ovog kraja, koji je dao i dva narodna heroja - Joakima Rakovca i Jožu Šurana. Svečanoj sjednici prisustvovali su i predstavnici gradova iz Italije, Mađarske i Hrvatske, s kojima Poreč održava prijateljske veze.

Z. A.

SPLIT

Kao predstavnici SABA RH, na obilježavanju 63. godišnjice bitke na Neretvi sudjelovala je skupina članova splitske Udruge antifašističkih boraca i antifašista, koju su sačinjavali Lovre Reić, nositelj »Spomenice 1941.« i sudionik bitke, Stevo Katić, borac Prve dalmatinske brigade i sudionik bitke, Boško Marić, član Predsjedništva UABA Grada Splita i Ana

Kovač, studentica Ekonomskog fakulteta u Splitu. U ime SABA RH i UABA prisustvovali su vijenice i cvijeće ispred Spomen muzeja u Jablanici i prisustvovali svečanoj akademiji, na kojoj su o toj sudbino-snoj bitci i povijesnim zbivanjima u tom vremenu govorili predsjednik SABA BiH Mićo Rakić i general u mirovini Ekrem Burić.

Cijeli program akademije bio je posvećen drugu Titu koji je, kako je istaknuto, boravio na području BiH 843 dana u razdoblju 19. prosinca 1941. do 3. lipnja 1944. godine. Apostrofirana je i borba za spas oko četri tisuće ranjenika i tifusara.

Na proslavu je iz Hrvatske stiglo i više članova dubrovačke udruge antifašističkih boraca, koji su stigli s dva autobusa, a u čije je ime sudionike proslave pozdravio predsjednik UABA Grada Dubrovnika Marinko Vlašić.

B. Marić

ŠTEFANJE

Na inicijativu Udruge antifašističkih boraca i antifašista grada Čazme i njenih članova, u Narti je obnovljen spomenik žrtvama sredstvima za spomenika NOB-a Čazme i Županije, koji je bio devastiran za Domovinskog rata. Vijenice su tom prigodom položile delegacije antifašista Čazme, Županije, Narte i srpske nacionalne manjline.

Č.B.

Obnovljen spomenik žrtvama u Narti

OPATIJA

Na skupštini UABA Opatije za novu pradsjednicu izabrana je Ivana Sorta Bjelajac i time postala ujedno najmlađa predsjednica jedne antifašističke udruge u cijeloj Hrvatskoj. Na čelnoj dužnosti u udruzi zamijenila je dosadašnjeg predsjednika Ivana Cveka, pod čijim je vodstvom ova agilna udruga doživjela i značajno pomlađivanje, tako da je u svoje redove primila 43 nova člana i sada ih broji ukupno 350. Novoprimaljeni su u pravilu pripadnici mlađih generacija i višeg obrazovanja, što pokazuje - kako je u svom izvještaju o rad udruge iznio Ivan Cvek - da se njeno vodstvo može prepustiti novim članovima i da više ne

treba strahovati za opstanak udruge.

Među zapaženim akcijama udruge Cvek je spomenuo i realizaciju, zajedno s gimnazijom »Eugena Kumičića«, izložbe o holokaustu, jedinu takve vrste a Hrvatskoj, koju je razgledalo oko 1.150 učenika i brojni građani s područja Grada Rijeke i županije. Zapaženo je i potpisivanje sporazuma o suradnji s više boračkih udruga iz ovog dijela Hrvatske i Slovenije, kao i inicijative za pravdne rješavanje privatizacijskih problema, koja su uz gradske i županijske vlasti i predstavnike SABA RH podržale i lokalne braniteljske udruge iz Domovinskog rata.

N.L.

Među 215 dobitnika medalje zahvalnosti grada Opatije za sudjelovanje u NOB-i bio je i prvoborac Franjo Širola

VOJNIĆ

Iako je bilo nagovještaja da se Dan općine Vojnić neće slaviti 14. svibnja, što je SDP izglasao u svom mandatu, sadašnja vlast koju obnašaju HDZ i SDSS, ipak je odlučila da za sada ostane po staram, tako da je datum probroja obruča oko Petrove gore proslavljen u organizaciji općine i boraca antifašista iz Drugog svjetskog rata, boraca Domovinskog rata i ostalih udruga. U Domu kulture u Vojniću održana je svečana sjednica, a vijenci su položeni na spomen-kosturnicu na Petrovoj gori, kod spomenika u parku, gdje su obilježja za sve žrtve ustaškog i fašističkog terora nad narodom Korduna, te na spomenik braniteljima poginulim u Domovinskom ratu. Proslavi su prisustvovali i gosti iz Krnjaka, Gvozda, Slunja i Karlovca, među kojima predsjednik SAB-a Karlovačke županije Martin Jendrašić.

Svečanost je završila nastupom pododbora SKD »Prosvjeta« iz Vojnića.

N.B.

ZADAR

Udruga ratnih Vojnih invalida grada Zadra organizirala je za svoje članove i simpatizere dvodnevni izlet na povijesna

mesta u Istri. Nakon posjeta Poreču izletnici su krenuli u centar Istre, u povijesni grad Pazin, gdje su posjetili zgradu u kojoj je 25. rujna 1943. godine Narodnooslobodilački odbor Istre donio Odluku o priključenju Istre, Rijeke, Zadra i otoka matici Hrvatskoj. Na toj zgradi danas стоји спомен-ploča u čast tog događaja. Nakon Grožnjana krenuli su prema Motovunu i upoznali taj gradić.

Zadarska je udruga do sada organizirala u Istru dva dvodnevna izleta - na Brijune i obilazak Arene u Puli, a planira za svoje članove upoznavanje i drugih mesta u Hrvatskoj.

Članovi udruge posjetili su spomenik 26-torici partizana - Dalmatinaca, pripadnika VI. brigade XIX. sjeverodalmatinske divizije, koji su 6. siječnja 1944. doživjeli »bijelu smrt« u vrlo niskoj temperaturi uz snježnu oluju. Spomenik je podignut kao simbol Šeste brigade.

Mate Grubiša

PAZIN

Delegacija talijanske udruge antifašističkih boraca ANPI iz mjesta Udine i San Giorgio di Nogaro je u Pazinu zajedno s domaćinima i Udrugom antifašističkih boraca položila cvijeće i prigodnom komemoracijom podsjetila na talijanskog antifašista Gelinda Citossija, koji je pokopan na pazinskom groblju. Citossi je rođen 1913. godine u mjestu Zellina kraj San Giorgia di Nogara, a u vrijeme Drugog svjetskog rata bio je vođa partizanske skupine »I diavoli rossi«, poznate po mnogim odvažnim akcijama protiv fašista i nacista u Furlaniji, od kojih je najpoznatija bila oslobođanje zatvorenika iz zatvora u Udinama u veljači 1945. Nakon Drugog svjetskog rata Citossi je sa tisućama drugih talijanskih komunista iz Italije emigrirao u Jugoslaviju, neko vrijeme je radio u poljoprivrednim zadružama u Slavoniji, zatim u Čepinu, Brtonigli i Umagu, a od 1960. s obitelji živi u Pazinu, gdje je umro 1977. godine.

D.S.

Pazinski i talijanski antifašisti na grobu Gelinda Citossija

ZAGREB

Na izbornoj skupštini Udruge antifašističkih boraca i antifašista Trešnjeve podnesen je izvještaj o radu u protekloj godini, donesen program rada za 2006. i izvršen izbor dijela članova predsjedništva i nadzornog odbora. Na prvoj konstituirajućoj sjednici predsjedništva za novog predsjednika izabran je Marijan Rako, dosadašnji potpredsjednik, a za potpredsjednike izabrani su Milan Papiga, dosadašnji predsjednik Udruge i Ljuban Miljković. Za tajnika je ponovo izabran Dušan Labus, koji dužnost obavlja već 15 godina.

Na skupštini je sa zadovoljstvom konstatirano da je 2005. svečano obilježena obljetnica oslobođenja zemlje uz pokroviteljstvo i organizaciju najviših državnih i političkih struktura Hrvatske. Također je sa zadovoljstvom prihvaćena informacija da se jednako tako ove godine obilježava 65. obljetnica ustanka u Hrvatskoj.

Međutim, dosta kritike upućeno je određenim državnim institucijama na sporom odnosno nikakovom rješavanju pitanja stečenih prava boraca NOR-a i pripadnika bivše JNA. Uz sva obećanja na održanim svečanostima i donesenoj Deklaraciji o antifašizmu, u praksi se nije ništa promjenilo.

Članstvo Udruge na Trešnjevcima stalno se smanjuje zbog smrtnosti (godišnje umire 45 članova). Stoga je donesen zaključak da je potrebno intenzivnije raditi na pomlađivanju članova opredjeljenih za ideje antifašizma.

D. Labus

X X X

Tribina na Trešnjevcima o Danu oslobođenja Zagreba počela je intoniranjem Lijepe naše i Internacionale. O antifašističkom pokretu u Hrvatskoj te o »crvenoj Trešnjevcima« kao središtu zagrebačke ilegale osim Branka Dubravice, profesora s Fakulteta političkih znanosti, govorili su Krešimir Piškulić, predsjednik Saveza antifašista, i Vlado Jurak, predsjednik Zajednice antifašista Zagreba. Poručili su da su na stečevinama antifašističke borbe stvoreni temelji suvremene Hrvatske, premda, tvrde, mnogi prešućuju tu činjenicu

V.J.

Sudionici tribine na Trešnjevcima

IN MEMORIAM

EVICA FUMIĆ-MILISAV 1925-2006.

Rodjena u selu Milanlug, kotar Požega.

Sredinom 1942. godine stupa u redove Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske. Djelovala je kao bolničarka u partizanskim bolnicama na Psunj i Papuku, te u Podravskom NOP odredu.

Poslije oslobođenja zemlje završava Srednju medicinsku školu i kao medicinska sestra radi u Vojnoj bolnici u Osijeku, kasnije u Sarajevu. Umirovljena je u činu majora JNA. Nakon završetka uspješne radne karijere, aktivno je djelovala u udrugama antifašističkih boraca i antifašista Grada Splita.

IVAN RADMAN 1924-2006.

Rođen u Maslinici (Split). U jedinicama NOR-a je od početka 1942. godine. Bio je i na rukovodnim dužnostima komandira čete i bataljona u 3. dalmatinskoj brigadi, Sjeverno-dalmatinskom odredu i 19. dalmatinskoj udarnoj diviziji.

Nakon rata ostaje u službi u JNA. Kao umirovljenik aktivno djeluje u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista na zagrebačkoj Trešnjevcu. Nositelj je više ratnih i mirnodopskih odličja, medalja i priznanja.

DUŠAN LATAS 1922-2006.

Rođen u Plaškom. Početkom NOR-a, 1941. godine priključuje se partizanima 8. kordunaške divizije. Kasnije u borbi biva ranjen i od Talijana zarobljen a 1943. godine bježi iz talijanskog zatvora i vraća se u svoju partizansku jedinicu.

Nakon oslobođenja zemlje ostaje u jedinicama JNA, služujući u mnogim garnizonima. Nakon umirovljenja vraća se u rodni Plaški, aktivno djeluje u društveno-političkim organizacijama i Udrudi antifašističkih boraca i antifašista (dugogodišnji je predsjednik Saveza boraca Ogulin).

MILOŠ RADOVIĆ 1915-2006.

Rođen u Jasenkou. Drugi svjetski rat zatekao ga je na jugoslavensko-bugarskoj granici u sastavu bivše Jugoslavenske vojske. Po izbjivanju oružanog ustanka priključuje se NOP-u, organizator je ustanka u rodnom mjestu. Kasnije je obnašao odgovorne dužnosti u drugim partizanskim jedinicama, a rat završava kao komandant bataljona 3. primorsko-goranske udarne brigade.

Nakon oslobođenja, usavršava se, školuje, službuje u jedinicama JNA obnašajući odgovorne dužnosti sve do pomoćnika komandanta armije za pozadinu u Sarajevu.

Kao umirovljenik aktivno je radio u društveno-političkim organizacijama i Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Ogulina.

IVAN GILJEVIĆ 1914-2006.

Rođen u Baćini (Ploče). U pripremi za oružani ustanak prednjačio je kao član KP Hrvatske. Izbjanjem rata uključuje se u redove Narodnooslobodilačke vojske. Obnašao je odgovorne političko-partijske dužnosti u više jedinica: bataljonu »Josip Jurčević«, bataljonu »Petar Bogunović«, 11. dalmatinskoj brigadi, 3. prekomorskoj brigadi...

Nakon oslobođenja zemlje službovaо je u više garnizona JNA. Umirovljen je u činu pukovnika. Nositelj je Partizanske spomenice 1941., a za predan rad odlikovan je s više ratnih i mirnodopskih odličja. Bio je aktivno u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista u Splitu.

MARICA FUMIĆ-PETIŠKA 1924-2006.

Rođena je u selu Milanlug, kotar Požega. S 18 godina je stupila u NOV u III. Operativnu zonu. Tokom II. svjetskog rata na području Podravine i Slavonije obavljala je razne političke dužnosti. Kraj rata je dočekala u svojstvu člana Kotarskog komiteta KPH

Nakon rata bila je sekretar KK KP Čaglin. Završila je Višu upravnu školu. Bila je zastupnica u Saboru, te tajnik sindikata općine Požega. Kao umirovljenica aktivno je djelovala u udrugama antifašističkih boraca i antifašista.

RAFAEL TALVI 1920-2006.

Rođen u Sofiji (Bugarska). Kao aktivan omladinac sudjeluje u demonstracijama 27. ožujka 1941. godine u Beogradu. Tokom NOR-a, zajedno s obitelji biva proganjan jer je antifašistički usmjerjen. Bio je u logorima u Albaniji i Italiji. Uspjeva bjegom prebaciti se u Švicarsku a nakon oslobođenja vraća se u zemlju.

Poslije rata završava Ekonomski fakultet i Majstorsku slikarsku školu. Radio je u privredi, aktivan u organizacijama sindikata a najviše je slikao. Nakon umirovljenja djelovaо je u društveno-političkim organizacijama te u Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Novi Zagreb i Jug Zagreb (bio je član Predsjedništva).

LUKA TOMAŠEVIĆ 1917-2006.

Rođen u Baćini (Ploče). Formiranjem Južnodalmatinske partizanske čete, sredinom ožujka 1942. godine – uključuje se u njene redove. Tokom NOR-a prošao je borbeni put u jedinicama bataljona »Josip Jurčević«, »Vid Mihaljević«, »Petar Bogunović«, Nerečvanskog PO i 11. dalmatinske brigade.

Poslije rata školuje se i usavršava, službuje u jedinicama JNA u brojnim garnizonima. Nositelj je partizanske spomenice 1941., više ratnih i mirnodopskih odličja. Nakon umirovljenja aktivno je djelovaо u udrugama antifašističkih boraca i antifašista Splita.

EMIL COSSETTO 1918-2006.

Član Savjeta Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske, sudionik NOB-e, istaknuti kompozitor, dirigent i zborovođa Emil Cossetto umro je 28. lipnja ove godine u Zagrebu u 88. godini života.

Rođen je 1918. godine u Trstu, a dirigiranje ja završio na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Surađivao je s mnogim međunarodnim i domaćim umjetničkim ansamblima, a sam je osnovao dva glasovita zbora »Jožu Vlahovića« 1945. i »Mošu Pijadu« 1954. godine. Nakon 1991. godine zbor »Joža Vlahović« preimenovan je u zbor »Emil Cossetto«, a

IN MEMORIAM

»Moša Pijade« u zbor »Lira«.

U toku svog dugogodišnjeg umjetničkog rada stvorio je iznimani skladateljski opus, u prvom redu zborski, bez kojeg je danas nezamisliv repertoar hrvatskih zborova. Njegovi zborovi su vrlo često na repertoaru imali i najpoznatije partizanske pjesme. Ogorčnu ulogu je odigrao njegov vlastiti autorski prinos, koji sadrži ne samo brojne zborske opuse, nego i niz koncertantnih, vokalno-instrumentalnih, komornih i klavirskih djela. Cossetov skladateljski rukopis iskazuje posebnu pozornost autora prema različitim folklornim tradicijama, osobito hrvatskoj i židovskoj.

Sa svim zborovima na mnogobrojnim domaćim i stranim festivalima predstavljao je visoku razinu naše zborске glazbe, ostvario bezbroj cijelovečernjih koncerata, sudjelovao u mnogim domaćim i stranim radio i TV produkcijama, snimio više desetaka LP-ja i CD-a te osvojio prva mjesta na najrenomiranim svjetskim festivalima.

Od mnogih priznanja izdvajamo Nagradu NR Hrvatske (1947), Nagrade Grada Zagreba (1957, 1964), Orden rada s crvenom zastavom (1966), Nagradu »Milka Trnina« (1972), Orden zasluge za narod sa zlatnom zvjezdrom (1975), Povelju ZAVNOH-a (1985), Nagradu »Vladimir Nazor« za životno djelo (1986). Nositelj je odličja Reda Danice hrvatske s likom Antuna Radića (1997) te Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića (2000). Dobitnik je nagrade za kompoziciju Fivizziano (Italija, 2001). Godine 2004. nagrađen je Porinom za životno djelo.

ANKICA DUMIĆ 1923-2006.

Rođena u Sinjcu (Otočac). Za vrijeme školovanja u Zagrebu uključuje se u napredni omladinski pokret. zajedno sa suprugom 1943. godine, nakon ilegalnog djelovanja, pristupa 13. proleterskoj brigadi »Rade Končar« u kojoj ostaje sve do oslobođenja zemlje. U jednoj od bitaka suprug joj je poginuo.

Nakon rata, uz ostalo, radila je u Gradskoj skupštini Zagreba i u općini Medveščak. Po umirovljenju aktivno djeluje u Udrudi ratnih i mirnodopskih vojnih invalida, Sekciji 13. proleterske brigade (jedno vrijeme bila je tajnik). U Domovinskom ratu izgubila je sina iz drugog braka. Za predan rad nositeljica je više ratanih i mirnodopskih odličja.

STANKO KOMBOL 1918-2006.

Rođen u Bribiru (Rijeka). Jedan je od plemića bribirskih ratnika-domoljuba. Kao sin sirotinjske obitelji još je u ranoj životnoj dobi proživljavao tegobe ondašnjih socijalnih nepravdi. U Narodnooslobodilačkom ratu bio je komandant 2. primorsko-goranskog NOP odreda, komandant 3. brigade 13. divizije i 2. brigade 1. divizije KNOJ i dr.

Nakon oslobođenja zemlje obnaša odgovorne dužnosti u jedinicama i ustanovama JNA. Bio je komandant brigade, komandant divizije, komandant Jugoslavenskog odreda na slobodnom teritoriju Trsta, načelnik Štaba vojnog područja, komandant korpusa... Završio je ratnu školu Više vojne akademije. Za izuzetne ratne i poratne zasluge odlikovan je brojnim ordenima, medaljama a dobio je i mnoga priznanja.

Nakon umirovljenja, aktivno djeli u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista rijeke i rodnog Bribira. Skroman i druželjubiv, neopterećen osobinama koje bi onemogućavale njegovu plemenitost i ljudskost, uvijek spremjan da pomogne savjetom i djelom, da primjerom vrlog ratnika svoj životni radni vijek podredi ugroženoj ili oružjem napadnutoj domovini bilo od Mussolinijevih i Hitlerovih agresora ili pak Staljinovih prijetnji, spremjan da po potrebi opet krene u prve borbene redove u doba obrane tek uspostavljene samostalne hrvatske države.

MARKO BLAŽIČEVIĆ 1926-2006.

Rođen u Virovitici. Kao petnaestogodišnjak odlazi u partizane. Sredinom 1943. godine u sastavu je 12. proleterske slavonske brigade s kojom prolazi trnovit ratni put obavljajući dužnosti od borca do komandira voda.

Nakon završetka rata ostaje u JA, školuje se i usavršava na vojnim učilištima u SSSR-u i u Zagrebu. Službovao je u brojnim garnizonima obnašajući odgovorne dužnosti sve do komandanta

brigade TO Novog Zagreba. Poslije umirovljenja aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista. Smrt ga je zatekla na dužnosti člana Predsjedništva UABA Jug Zagreb i člana Sekcije boraca NOR-a 6. slavonskog korpusa. Nositelj je više odličja i medala za ratne i mirnodopske zasluge.

MIHAJLO MIŠČEVIĆ 1918-2006.

Rođen u Paklenici (Novska). Prije rata bio je podoficir u vojsci Jugoslavije. U proljeće 1942. godine priključuje se partizanskim jedinicama. Obnašao je zapovjedne dužnosti u Psunjskom partizanskom odredu i 1. moslavackom bataljonu 12. slavonske proleterske brigade. Kasnije bio je načelnik štaba 17. slavonske brigade a rat je završio kao načelnik štaba 40. slavonske divizije.

Poslije oslobođenja školuje se i usavršava, službuje u mnogim garnizonima, obnašajući odgovorne dužnosti u JNA sve do umirovljenja (u činu pukovnika) 1970. godine. Aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama, udrugama antifašističkih boraca i antifašista u Zagrebu, posebno u Sekciji boraca 6. slavonskog korpusa. Za zasluge u ratu i miru odlikovan je s više odličja i medalja.

ĐURO KARAICA 1927-2006.

Rođen u selu Veliki Gradac (Banija). Vrlo mlađ uključuje se u Narodnooslobodilačku borbu kao pripadnik banijskih partizanskih jedinica s kojima prolazi trnovit borbeni put.

Nakon oslobođenja zemlje ostaje u aktivnoj službi u jedinicama i ustanovama JNA, obnašajući odgovorne dužnosti. Poslije umirovljenja aktivno djeli u društveno-političkim organizacijama i udrugama antifašističkih boraca i antifašista. Naročito je vrijedno radio u Sekciji 7. banijske udarne divizije pri Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. Bio je vezan za svoju rodnu Baniju, koristeći svaku prigodu da posjeti ustanička mjesto na tom području, pruži pomoć koliko je bilo u njegovoj mogućnosti narodu tog kraja, ohrabri, naročito mlade ljude. Za zasluge u NOR-u i poslijeratnoj izgradnji zemlje zavrijedio je više odlikovanja, medalja i priznanja.

U povodu proslave Dana Hrvatskog sabora i 130. obljetnice rođenja Vladimira Nazora, prvog predsjednika Sabora tada NR Hrvatske, saborsko izaslanstvo položilo je vijenac na njegov grob na zagrebačkom groblju Mirogoju i odalo mu počast

ČAMAC NA KUPI

*Malen si, uzak, trošan,
al ti me ipak nosiš,
čamče na Kupi!
Sve kamenje mojih briga,
sve gvožđe mojih mržnja,
sve olovu mojih čekanja,
prenosiš preko vode.*

*Al i sve moje nade,
ljubavi, čežnje, zanose
tobom će onkraj rijeke
što korito joj biva
široko i duboko
da dijeli od Dobra Zlo.
Čudo ti za me postaješ:
galija, lijepa, velika,
koja po moru plovi
k Otoku Spasenja.
U nje su vesla od naše
najčvršće hrastovine,
i jarboli tesani
u lugu gdje se rodismo,
i jedra što su kod nas
i tkana i šivena,
i zastave što znadu
derđefe naših žena.*

*Maleni trošni čamče
na mutnoj Kupi,
uradi što i sa mnom:
dočekaj sve što trpi!*

*Prenesi cijelu Hrvatsku
na onu stranu vode,
na teške al svete puteve
poštenja i slobode!*

Vladimir Nazor

VLADIMIR NAZOR- VELIKAN POVIJESTI I KULTURE

U povodu 30. svibnja - Dana Hrvatskog sabora i 130. godišnjice rođenja Vladimira Nazora, delegacija Hrvatskog sabora u kojoj su bili potpredsjednici Sabora dr. Vesna Pusić, Mato Arlović i Luka Bebić, položila je vijenac i cvijeće na Nazorov grob na zagrebačkom groblju Mirogoj.

Istaknuti hrvatski književnik Vladimir Nazor bio je predsjednik Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH), a poslije rata bio je predsjednik Prezidija Sabora Narodne Republike Hrvatske.

U izjavi novinarima potpredsjednik Bebić je naglasio da je »Vladimir Nazor bio veliki hrvatski pjesnik i domoljub koji je sudjelovao u antifašističkom ratu«.

»Nazor je time pokazao put mnogima i nadam se da će u hrvatskom narodu vječno živjeti poštovanje i sjećanje na tog velikog političara i pjesnika«, rekao je Bebić.

Dan Hrvatskog sabora utvrđen je kao spomendan za sjećanje na konstituiranje prvog višestranačkog Sabora u Hrvatskoj 30. svibnja 1990. godine.

Slučaj je htio da se baš na taj dan 1876. godine u Postirama na otoku Braču radio velikan hrvatske povijesti i kulture Vladimir Nazor. A upravo je on bio sudionik povijesnih događaja koji su presudno djelovali na sudbinu Hrvatskog sabora u toku II. svjetskog rata. Nazor je u prosincu 1942. godine zajedno s Ivanom Goranom Kovačićem otišao u partizane i priključio se antifašističkoj Narodnooslobodilačkoj borbi. Taj odlazak obilježio je čuvenom pjesmom Čamac na Kupi kojim je po hladnom zimskom vremenu prelazio rijeku i otišao na oslobođeni teritorij. Poslije toga objavio je niz djela kojima je opisao povijesne dane provedene u NOB-i. Svakako su među njima i dnevnik »S partizanima«, zatim »Pjesme partizanske«, »Legende o drugu Titu« i druge.

Za predsjednika ZAVNOH-a izabran je 1943. godine i tu funkciju obavljao sve do kraja rata kao i nakon oslobođenja kada je ZAVNOH preimenovan u Sabor Narodne Republike Hrvatske.

Na funkciji predsjednika Sabora Nazor je ostao

Vjekoslav Parać: Partizanski leut, akvarel, 1944. detalj